

Interdepartementale
Commissie
Duurzame Ontwikkeling

ICDO - CIDD

31 Maart 2009

Jaarverslag 2008

Deel 1
Jaarverslag 2008

31 Maart 2009

Inleiding	4
Waarom ontvangt u dit verslag?	5
Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling	6
1 Missie en samenstelling	6
1.1 Missie	6
1.2 Samenstelling	6
1.2.1 Vergaderfrequentie en aanwezigheden	8
2 Activiteiten 2008	9
2.1 Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling	9
2.1.1 Raadpleging over het voorontwerp van het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling	9
2.2 Werkgroepen van de ICDO	15
2.2.1 Werkgroep “duurzame overheidsopdrachten”	15
2.2.2 Werkgroep Maatschappelijk Verantwoord Investeren en Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen	15
2.3 Cellen Duurzame ontwikkeling	17
2.4 Durzaamheidtest (DOEB)	17
3 Verslag over diverse onderwerpen	19
3.1 Het milieubeheer van de federale overheidsdiensten	19
3.2 Milieuprestaties van de federale gebouwen	20
3.3 Milieuprestaties van de aangekochte voertuigen van de FOD/POD	21
4 Activiteiten van het ICDO-secretariaat	22
4.1 Jaarverslag	22
4.2 De ICDO-gegevensbanken	22
Besluit	23
2008, een nieuwe regering, nieuwe projecten	23
2009: de vooruitzichten	24

Inleiding

Duurzame ontwikkeling belangt iedereen aan, dus niet alleen de overheden maar ook de burgers, verenigingen, sociale partners, enz. De overheden hebben een bijzondere verantwoordelijkheid. Daarom werd in 1997 op federaal niveau een wet goedgekeurd die de coördinatie van het federaal beleid op het gebied van duurzame ontwikkeling regelt. Deze wet voorziet onder meer een jaarlijks verslag van de leden van de federale regering.

In dit rapport leest u alles over de middelen die de federale overheid in 2008 heeft ingezet, onder meer via de verschillende overheidsdiensten.

De doelstellingen voor 2008 werden bepaald door :

- het federaal plan voor duurzame ontwikkeling 2004-2008
- de internationale verplichtingen die België heeft onderschreven.
- de verplichtingen van de verschillende rondzendbrieven en wetgevingen

Op de volgende pagina's worden de acties beschreven die door de federale overheidsdiensten samen werden ondernomen binnen de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO), en de acties die de leden afzonderlijk realiseerden.

Deel 1

Het rapport van de ICDO

Deel 2

Het rapport van de vertegenwoordiger van iedere minister

De derde informatiebron over dit onderwerp is de website van de ICDO www.icdo.be, waarop alle maatregelen uit het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling 2004-2008 worden vermeld, en de mate waarin ze werden gerealiseerd. U vindt er bovendien alle internationale engagements die België is aangegaan op het vlak van duurzame ontwikkeling, en in hoeverre zij werden geïmplementeerd.

Veel leesgenot!

Waarom ontvangt u dit verslag?

Het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling wordt geregeld door de wet van 5 mei 1997 die een cyclus in vier fasen instelde:

1. Het federaal rapport duurzame ontwikkeling verschijnt om de 2 jaar op www.plan.be. Het geeft een stand van zaken van de huidige situatie inzake duurzame ontwikkeling, een evaluatie van het tot dan toe gevoerde duurzaamheidsbeleid en een toekomstvisie.
2. Het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling bepaalt de doelstellingen en het beleid inzake duurzame ontwikkeling. U vindt het op www.icdo.be.
3. De uitvoering van het beleid gebeurt door de ministers en de federale overheidsdiensten.

4. De uitvoering wordt beschreven in de jaarverslagen van de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO). Dit verslag ligt voor u, zoals de wet van 5 mei bepaalt. U vindt het ook op www.icdo.be.

U vindt de adviezen van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) op www.frdo-cfdd.be.

Interdepartementale Commissie

Duurzame Ontwikkeling

De Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling werd opgericht door de wet van 5 mei 1997 (betreffende de coördinatie van het federaal beleid inzake duurzame ontwikkeling). De commissie is actief sinds 11 september 1997. Elk jaar publiceert ze een verslag van haar activiteiten. Al deze rapporten zijn beschikbaar op de website van de ICDO: www.icdo.be.

1 Missie en samenstelling

1.1 Missie

De belangrijkste doelstelling van de ICDO is de voorbereiding en de opvolging van het vierjaarlijkse Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling (FPDO).

Elk jaar verschijnt op 31 maart het verslag dat de activiteiten van de ICDO samenvat, net als de jaarlijkse verslagen voorbereid door elk van de leden. Deze laatste behandelen het beleid dat gevoerd werd inzake duurzame ontwikkeling, evenals de uitvoering van het FPDO door de federale overheidsdiensten en de overheidsorganen. Deze rapporten, toegankelijk via de website van de ICDO, worden ook bezorgd aan de federale overheid, de Wetgevende Kamers en de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling.

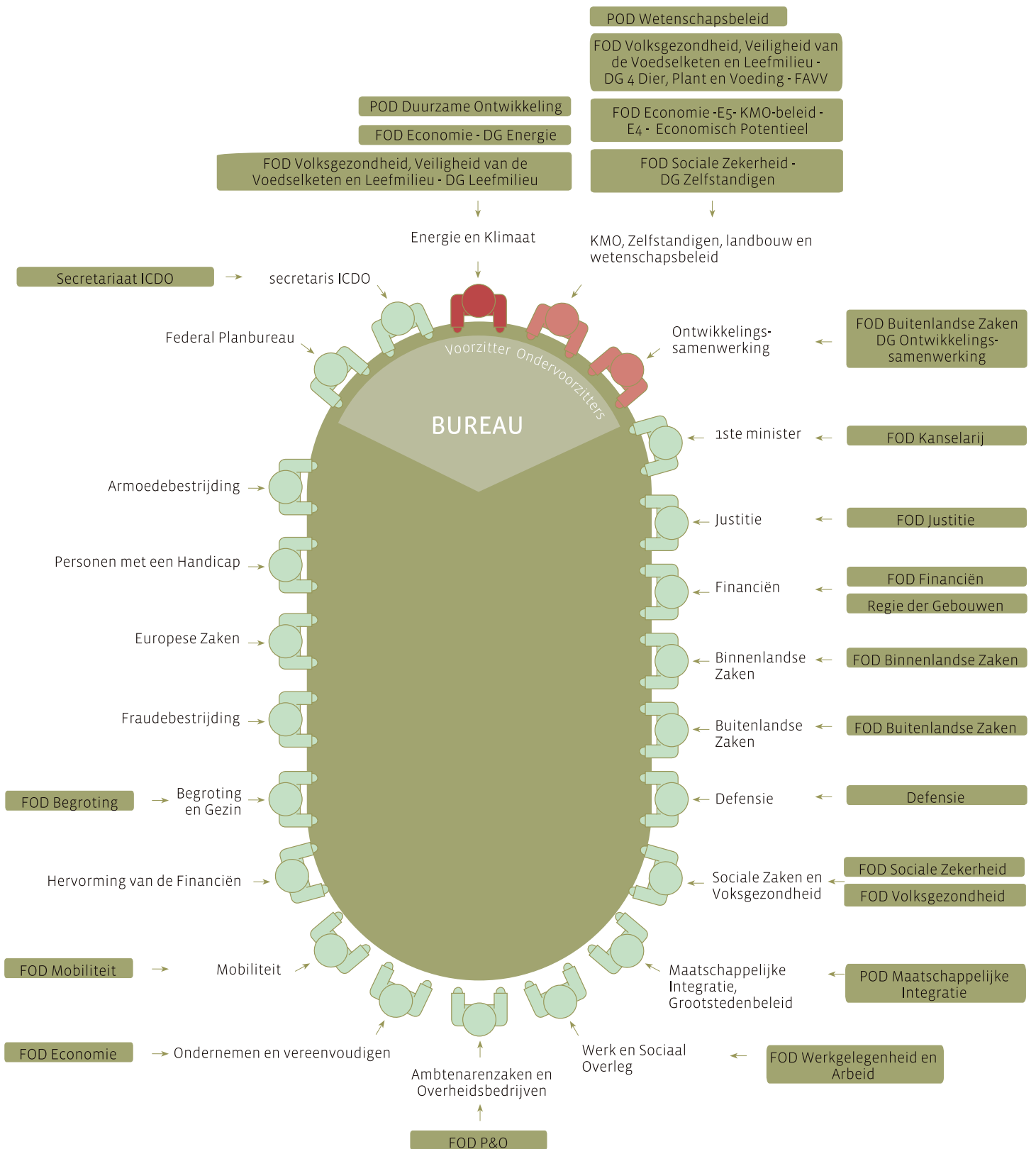
Bij haar werking houdt de ICDO rekening met alle actoren die deelnemen aan duurzame ontwikkeling. Zo knoopt ze structurele samenwerkingsverbanden aan met de verschillende overheidsdiensten en -instellingen. Bovendien zijn de Gewesten en Gemeenschappen vertegenwoordigd binnen de ICDO om ervoor te zorgen dat de bevoegdheden van elk overheidsniveau worden gerespecteerd. De uitwerking en opvolging van het plan vinden dan ook plaats in een sfeer van geïntegreerde samenwerking. Deze verbanden worden verder versterkt door de activiteiten op het vlak van de Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling.

De ICDO moet om advies gevraagd worden bij het opstellen van een Studie omtrent de Perspectieven van de Elektriciteitsbevoorrading en het Indicatief Plan voor de Bevoorrading van Aardgas. Deze procedure is voorzien in de wet van 29 april 1999 inzake de organisatie van de elektriciteitsmarkt (Belgisch Staatsblad van 11 mei 1999), alsook krachtens de wet van 29 april 1999 inzake de organisatie van de aardgasmarkt en het fiscale statuut van de elektriciteitsproducenten (Belgisch Staatsblad van 11 mei 1999). In 2007 was nog geen enkel programma of plan voorbereid. De ICDO heeft aangaande dit onderwerp dus nog geen advies uitgegeven.

1.2 Samenstelling

Indien u de vertegenwoordigers van elk lid van de ICDO wil kennen, gelieve dan de [bijlage "samenstelling van de ICDO"](#) te raadplegen.

Samenstelling in 2008

1.2.1. Vergaderfrequentie en aanwezigheden

In 2008 kwam de ICDO driemaal samen, respectievelijk op 17 maart, 30 mei en 15 oktober. Het ICDO-bureau vergaderde 3 keer in 2008; respectievelijk op 28 mei, 17 juni en 3 oktober 2008.

Aanwezigheden tijdens de plenaire vergaderingen (net als de aanwezigheden van de plaatsvervangers)

	17/03	30/05	15/10
Vertegenwoordiger van de minister van Klimaat en Energie	X	P	P
Vertegenwoordiger van de minister van KMO, Middenstand, Landbouw en Wetenschapsbeleid	X	X	X
Vertegenwoordiger van de minister van Buitenlandse Zaken	X	P	P
Vertegenwoordiger van de minister van Ontwikkelingssamenwerking	X	X	V
Vertegenwoordiger van de Eerste minister	X	P	P
Vertegenwoordiger van de minister van Justitie en Institutionele Hervormingen	–	–	–
Vertegenwoordiger van de minister van Financiën en Institutionele Hervormingen	–	P	X
Vertegenwoordigster van de minister van Maatschappelijke Integratie, Pensioenen en Grote Steden	X	X	–
Vertegenwoordiger van de minister van Binnenlandse Zaken	X	P	P
Vertegenwoordiger van de minister voor Ondernemen en Vereenvoudigen	–	X	–
Vertegenwoordiger van de minister van Defensie	X	X	P
Vertegenwoordiger van de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid	–	–	X
Vertegenwoordiger van de minister minister van Migratie- en Asielbeleid	–	P	–
Vertegenwoordiger van de Minister van Ambtenarenzaken en Overheidsbedrijven	X	V	S
Vertegenwoordiger van de minister van Werk en Gelijke Kansen	X	X	–
Vertegenwoordiger van de staatssecretaris van Mobiliteit	*	X	X
Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor de Coördinatie van de fraudebestrijding	*	–	–
Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Europese Zaken, belast met de voorbereiding van het Europese voorzitterschap	*	–	E
Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Armoedebestrijding	*	–	X
Vertegenwoordiger voor de staatssecretaris voor Personen met een Handicap	*	–	–
Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Begroting en voor Gezinsbeleid	*	–	–
Vertegenwoordiger van het Federaal Planbureau	P	X	X
Quorum	11/15	14/22	12/22
Vertegenwoordiger van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	–	–	–
Vertegenwoordiger van de Duitstalige Gemeenschap	X	X	–
Vertegenwoordiger van de Franstalige Gemeenschap	–	X	X
Vertegenwoordiger van de Vlaamse Gemeenschap	–	–	–
Vertegenwoordiger van het Waalse Gewest	–	–	–
Vertegenwoordiger van het Vlaamse Gewest	X	X	X

P : plaatsvervanger X : effectief lid V : verontschuldigd – : afwezig

In 2008 waren gemiddeld 61% van de leden aanwezig op de ICDO-vergaderingen. Voor het geheel van deze vergaderingen werd de minimaanwezigheid van 50% van de leden, die volgens het reglement van interne orde vereist is om een beslissing te nemen, bereikt.

* Op 17 maart 2008 waren de Staatssecretarissen nog niet benoemd.

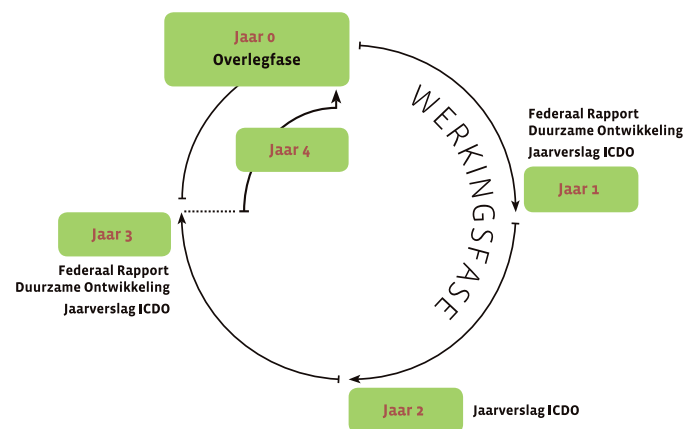

2 Activiteiten 2008

2.1 Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling

2.1.1 Raadpleging over het voorontwerp van het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling

Werkingsfase

Het koninklijk besluit van 2 april 2003 heeft de organisatie van de raadpleging over dit voorontwerp toevertrouwd aan de POD Duurzame ontwikkeling. De raadpleging werd in drie stappen georganiseerd: voorbereiding – raadpleging – bewerking

De POD Duurzame Ontwikkeling stond in voor de voorbereiding van de raadpleging over het voorontwerp.

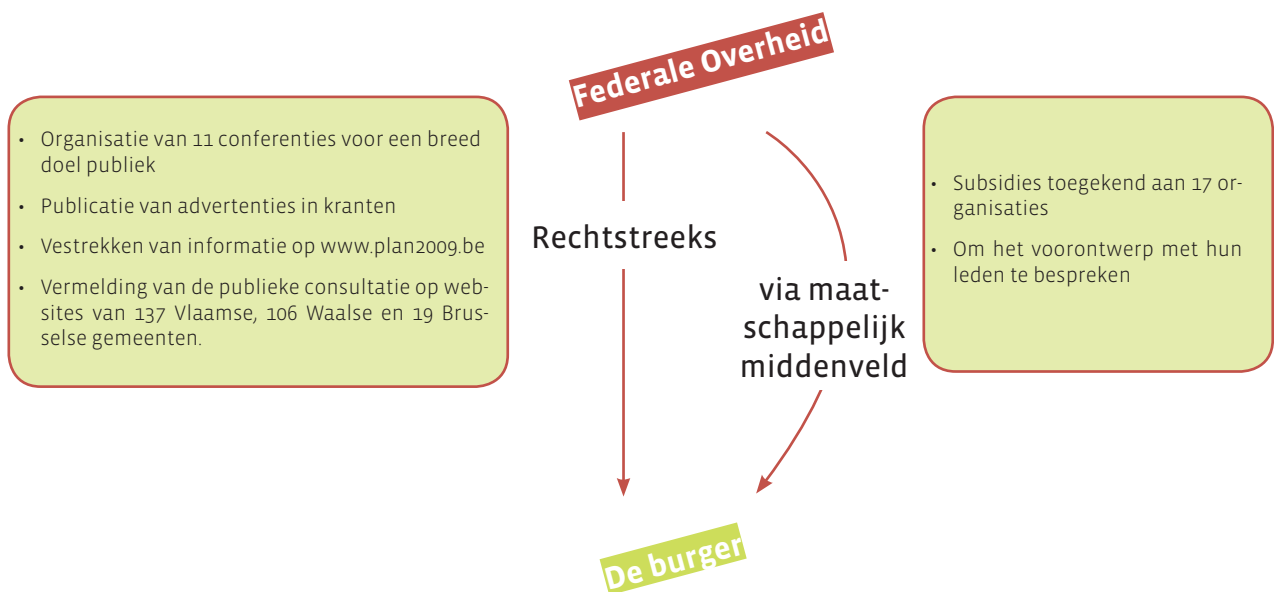
De voorbereiding bestond uit:

- het opmaken van de lay-out van het voorontwerp (de POD Duurzame ontwikkeling heeft het voorontwerp in een aantrekkelijk kledje gestoken door voor de lay-out een beroep te doen op een professional uit de communicatiewereld);
- het creëren van materiaal om het voorontwerp en de raadpleging bekend te maken bij de bevolking (bijlage in kranten, affiche, website);
- het opstellen van een elektronisch formulier. De bevolking kon dit formulier gebruiken om op het voorontwerp te reageren;
- het lanceren van een oproep tot voorstellen naar de verenigingen en de pers toe. Het doel hiervan bestond erin allerlei verschillende verenigingen de openbare raadpleging mee te laten bezielen. Deze verenigingen hebben tijdens de raadpleging het voorontwerp van plan aan hun leden voorgesteld en eventueel hun advies ingewonnen.

Het hoofddoel van de raadpleging bestond er niet enkel uit het voorontwerp van plan bekend te maken bij de bevolking, maar de mensen ook de kans te geven het document te wijzigen door hen de mogelijkheid te bieden opmerkingen te formuleren en zo de tekst te verbeteren. Deze wijzigingen van de tekst konden een technische verbetering zijn of een veranderde prioriteit. Er werd duidelijk meegegeven dat de raadpleging geen referendum was en dat de gegrondheid van de reacties veel belangrijker was dan hun aantal.

De raadpleging werd rechtstreeks vanuit de federale overheid naar de burger toe bedacht en georganiseerd, evenals via organisaties die als tussenpersoon optraden en aan wie werd gevraagd de inhoud van het voorontwerp van plan over te maken aan hun leden.

Communicatie van de federale overheid naar de burger

De openbare raadpleging vond plaats van 1 mei tot 30 juni 2008. Hieronder vindt u enkele gegevens betreffende de raadpleging:

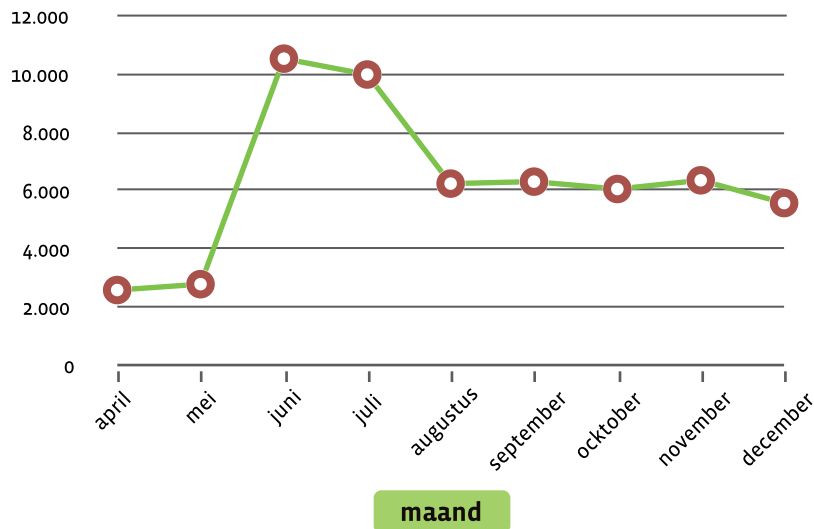
Er waren 17 gesubsidieerde projecten en het bestaan van de raadpleging werd vermeld op de website van 137 Vlaamse, 106 Waalse en 19 Brusselse gemeenten.

Er werden conferenties georganiseerd:

- in Brussel in het WTC (6 mei), in Eupen (10 mei), Louvain-la-Neuve (28 mei), La Hulpe/Terhulpen (29 mei), in het gemeentehuis van de Stad Brussel (3 juni), in Charleroi (6 juni), Rixensart (9 juni) en bij Inter-environnement Bruxelles (23 juni).
- tijdens de Middagen over de thema's van het VOFPDO 2009-2012 op 27 mei, 3 juni en 12 juni in Brussel (FOD Justitie).

Ook de raadpleging van de website www.plan2009.be was zeer belangrijk en toont de belangstelling aan:

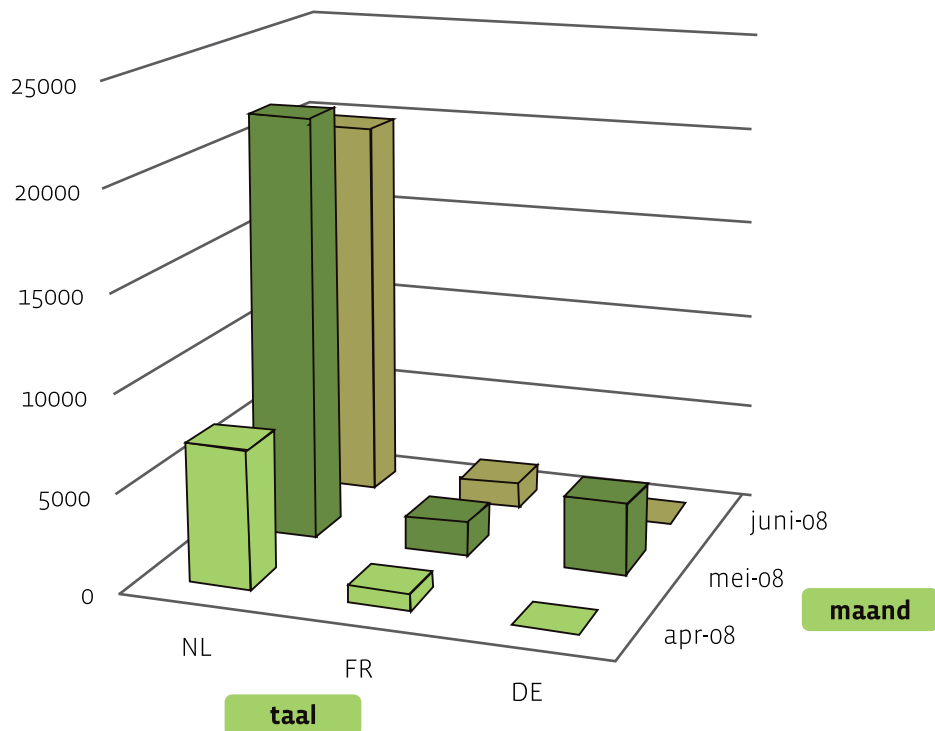
Aantal bezoeken per maand van de site www.plan2009.be

Wij merken inderdaad een aanzienlijke toename in het aantal bezoeken tijdens de periode van de openbare raadpleging. De maanden daarna heeft het aantal zich gestabiliseerd, wat aantoont dat de bezoeker zelfs zonder evenement of recente mededeling interesse heeft voor het thema.

Heel wat exemplaren van [het voorontwerp](#) werden [gedownload](#): 48 000 in 2008 tijdens de periode van raadpleging en 29 000 buiten de periode van raadpleging.

Aantal projectplannen afgehaald tijdens de raadpleging

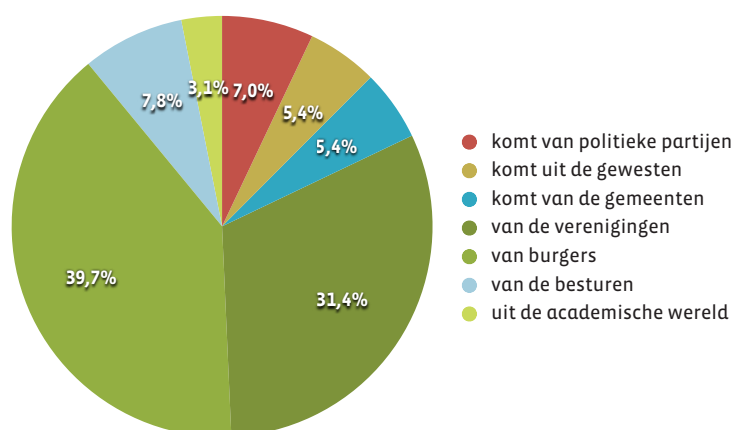

Bij deze gedownload exemplaren moeten nog ongeveer 6000 papieren exemplaren worden geteld die werden opgestuurd.

Tussen 20 april en 7 mei werden bijlagen gepubliceerd in de volgende kranten: De Standaard, De Morgen, Het Laatste Nieuws, Le Soir, La Libre, La DH en Le Grenz-Echo.

Aan het einde van de raadpleging waren 350 reacties toegekomen die elk één of meerdere opmerkingen bevatten.

Wie heeft opmerkingen ingediend?

Op welke manier werd rekening gehouden met deze opmerkingen? Tot wat hebben zij geleid?

Hieronder vindt u een beschrijving van de stappen die van juni tot september werden gevolgd :

Van 28 juni tot 3 juli heeft het ICDO-secretariaat met de hulp van ambtenaren van andere FOD eerst alle opmerkingen samengevat en ze in verband gebracht met een of ander gedeelte van het voorontwerp van plan. De opmerkingen in het Frans werden door Franstalige experts onderzocht en deze in het Nederlands door Nederlandstalige experts.

Van 4 tot 10 juli werden in elke paragraaf één of meerdere van de samengevatte opmerkingen gerangschikt. De experts rangschikten elke opmerking volgens de categorie waarin zij vielen:

- n°1. opmerkingen die in aanmerking komen om in het ontwerpplan te worden opgenomen;
- n°2. opmerkingen die specifiek verband houden met regionale en gewestelijke bevoegdheden en die dus enkel als dusdanig in het federaal plan kunnen voorkomen;
- n°3. opmerkingen die buiten de opdracht van een federaal plan duurzame ontwikkeling vallen en die gedetailleerd ingaan op een erg specifieke problematiek;

- n°4. opmerkingen die moeilijk kunnen worden opgenomen in het ontwerp, maar die het echter wel verdienen te worden geanalyseerd en opgevolgd in het kader van de werking van de ICDO (bv. nuttige suggesties voor het werkprogramma van de cellen duurzame ontwikkeling binnen de in het regeringsakkoord aangeduide federale overheidsdiensten);
- n°5. opmerkingen die in geen geval in aanmerking kunnen worden genomen omdat zij in tegenspraak zijn met de principes van duurzame ontwikkeling zoals die in het plan geformuleerd zijn (bv. racistisch getinte verklaringen of beledigende uitspraken tegenover politiek verantwoordelijken).

De in de eerste categorie ondergebrachte opmerkingen dienden als basis om voorstellen tot wijziging van de tekst op te stellen. Indien de opmerkingen sterk uiteenliepen, was het mogelijk om tot drie verschillende scenario's te maken.

Van 14 tot 17 juli organiseerde het ICDO-secretariaat verscheidene vergaderingen in functie van de grote hoofdstukken van het voorontwerp. Daarbij zaten alle experts van de betrokken FOD rond de tafel om een tekst voor te stellen.

Tijdens een algemene vergadering van de werkgroep op **18 juli** werden de aanvragen van nieuwe acties onderzocht. De volgende criteria werden in aanmerking genomen om te beoordelen of het al dan niet wenselijk was een nieuwe actie op te nemen:

- Kunnen de maatregelen van de actie verwezenlijkt worden tussen 2009 en 2012, is de uitvoerbaarheid reëel?
- Is het aangehaalde onderwerp volledig ontwikkeld op wetenschappelijk of politiek vlak?
- Houdt de maatregel rekening met het algemene evenwicht van de tekst? Zal het jaarlijks tot een concreet engagement leiden?
- Is de actie een voortzetting van acties uit vorige plannen?
- Is de nieuwe actie nuttig om een eventueel aanslepend bestaand proces nieuw leven in te blazen?
- Is de nieuwe actie voldoende interdepartementaal van aard en biedt het een gepast en samenhangend geheel van maatregelen?
- Heeft de nieuwe actie de zichtbaarheid van het FPDO nodig?

Op 25 en 28 juli onderzochten de deelnemers aan de vergaderingen van het ICDO-secretariaat voor het eerst ook de ontwerptekst die was voortgevloeid uit de discussies van de werkgroepen. Deze tekst werd wel telkens voorgesteld in de taal van diegene die de opmerkingen had behandeld (2de lezing voor bepaalde acties).

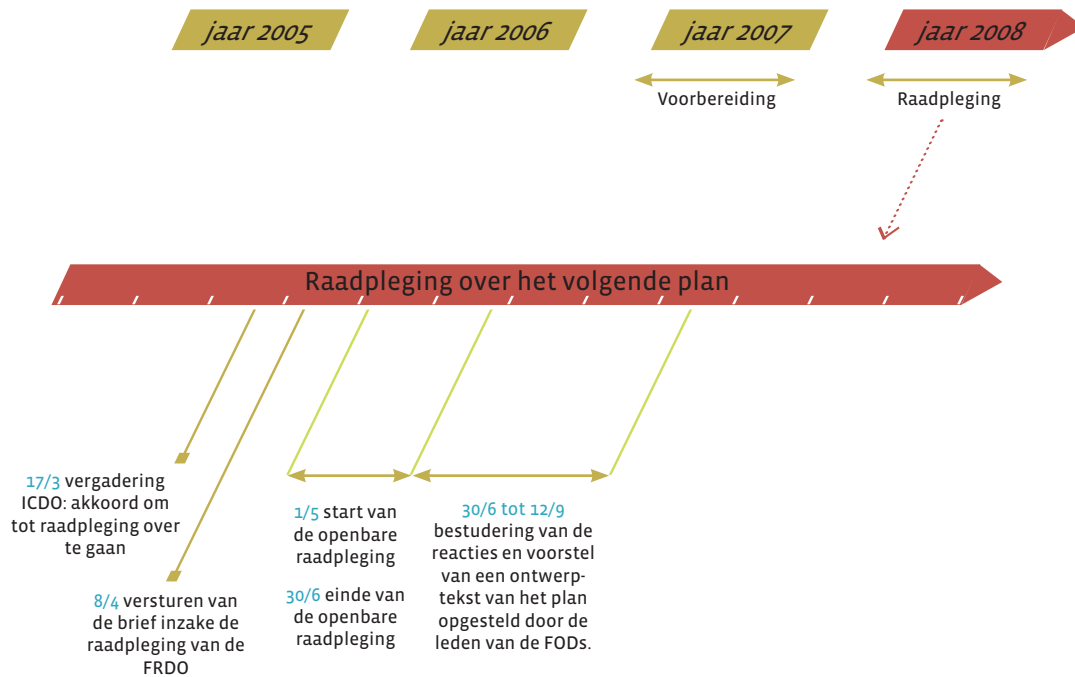
Van 19 tot 30 augustus: De FOD kregen tot 19 augustus de tijd om voorstellen voor nieuwe acties door te geven (samengevat: voorbeeldrol van de overheden, eco-innovatie, lange termijn, doeltreffendheid van transportmiddelen en infrastructuur, nieuwe manier van raadplegen, internationaal). Na de lay-out werden ze op 21 augustus aan de FOD overgemaakt.

Op 25 augustus was er de laatste vergadering van de werkgroep waarop naast de voorstellen van nieuwe en/of samengevoegde acties werd gesproken over de overige verbeteringen aangebracht in de inleidende teksten die bij de verschillende thema's horen. Er werd geen consensus bereikt over de actie "lange termijn" en over de twee acties betreffende transport. Er werd beslist dat de vertegenwoordigers van de ministers zouden beslissen om de acties al dan niet opnieuw voor te leggen aan de plenaire ICDO-vergadering. Er is eveneens gebleken dat de actie inzake milieumigratie niet langer de volledige steun genoot van de betrokken administratie. Dit probleem werd teruggestuurd naar de plenaire ICDO-vergadering.

Op 12 september werd het voorstel van de ambtenaren naar de ICDO-leden gestuurd met de volledige historiek en verantwoordingen.

Follow-up en uitvoering van het plan 2004-2008 en voorbereiding van het plan 2009-2012

2.2 Werkgroepen van de ICDO

2.2.1 Werkgroep “duurzame overheidsopdrachten”

In 2007 bereikte de ICDO-CCIM werkgroep voor duurzame overheidsopdrachten op administratief niveau een akkoord over een voorontwerp voor een Nationaal Actieplan Duurzame Overheidsopdrachten.

De tekst en de organisatie van de raadpleging over de tekst dienden echter nog politieke steun te krijgen. Een nationaal akkoord hierover werd in 2007 niet bereikt.

Gezien de nationale samenwerking inzake overheidsopdrachten op politiek niveau moeilijk van grond kwam, besloot de ICDO-CCIM werkgroep om reeds de federale accenten en acties uit het ontwerp van het Nationaal Actieplan te lichten, en daarmee reeds een antwoord te geven op actie 17 van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2004-2008 dat stelt om *‘ecologische, sociale en ethische criteria en sociale clausules versneld te integreren in overheidsopdrachten’*. Het opstellen van dit federaal Actieplan Duurzame Overheidsopdrachten werd trouwens bekrachtigd in het kader van de ‘Lente van het Leefmilieu’ 2008.

Het voorontwerp van dit actieplan mocht echter niet de toekomstige samenwerking met de gewesten en gemeenschappen omtrent duurzame overheidsopdrachten verhinderen.

Het voorontwerp van het federaal Actieplan Duurzame Overheidsopdrachten werd goedgekeurd door de ICDO-CCIM werkgroep op 9 september 2008.

De plenaire vergadering van de ICDO nam akte van het document op 15 oktober 2008 en besliste om het in beperkte raadpleging te brengen. De doelgroep betrof:

- (1) alle federale aankopers (via de databank van de FOD P&O, de cellen duurzame ontwikkeling, ...),
- (2) de FOD's en POD's en ministers (via de ICDO) en
- (3) de stakeholders: a) Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, b) de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, c) de Raad voor het verbruik en d) de Hoge Raad voor Zelfstandigen en de KMO¹.

2.2.2 Werkgroep Maatschappelijk Verantwoord Investeren en Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

De werkgroep maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) en maatschappelijk verantwoord investeren (MVI) vergaderde vier keer in 2008. De werkgroep kreeg de taak een bepaald aantal acties op te volgen in het kader van het actieplan zoals gevraagd en goedgekeurd door de regering op 21 december 2006.

De belangrijkste thema's die de werkgroep op initiatief van de POD Maatschappelijke Integratie heeft opgevolgd gingen hoofdzakelijk over 'Lerende netwerken'.

¹ In januari 2009 verwerkte de ICDO-CCIM werkgroep zo'n 200 reacties van de FOD's en POD's, de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Hoge Raad voor Zelfstandigen en de KMO. Van de Raad voor het Verbruik werd er geen advies ontvangen. Op 6 februari 2009 nam de plenaire vergadering van de ICDO akte van het voorontwerp van plan en stuurde de tekst door voor politiek overleg.

Wat betreft het maatschappelijk verantwoord investeren besprak de werkgroep verscheidene onderwerpen zoals het wetsvoorstel van senator Mahoux betreffende de oprichting van een raad voor MVI, het duurzaam pensioensparen en de doelgerichtheid ervan in de vorige regering, de toestand van de evaluatie en uitbreiding van een transparantiemaatregel of ook nog MVI in het kader van overheidsaankopen.

Ook de internationale follow-up behoorde tot de belangrijkste gesprekstema's. Met name ISO 26000 en meer bepaald de feedback en de voorbereiding inzake de evolutie door een ISO-beroepsexpert.

In het kader van het onderzoek rond MVO, en ten gevolge van een open oproep tot voorstel, heeft de POD Wetenschapsbeleid een team aangeduid om aan een onderzoeksrapport te beginnen. Dit project zal gebeuren in samenwerking met de Handelsschool Solvay en met de medewerking van Vlerick en het Observatoire social européen.

Binnen de ICDO werden de besprekingen voortgezet over de voorstellen van de werkgroep overheidsopdrachten (actieplan MVO) en vooral over het initiatief van de POD DO betreffende het updaten en wijzigen van de gids voor duurzame overheidsopdrachten.

Een vertegenwoordiger van MVO in Vlaanderen gaf een uiteenzetting voor de werkgroep om tot punten van toenadering te komen en te leren uit de ervaring van andere spelers op dit vlak.

De werkgroep stelt vast dat bepaalde acties van het lopende actieplan worden uitgevoerd, terwijl er voor andere nog geen follow-up is. Om een beeld te krijgen van alle acties hebben wij er een overzicht van gemaakt. Dit overzicht vindt u in de bijlagen van dit rapport ([bijlage MVO](#)).

2.3 Cellen Duurzame ontwikkeling

Begin 2008 overhandigden de cellen duurzame ontwikkeling een verslag over hun activiteiten in 2007 aan de ICDO (dat werd gepubliceerd in het activiteitenverslag 2007) en stelden het actieplan 2008 van hun FOD/POD op.

Met de vierde Dag van de Duurzame Ontwikkeling (16 oktober 2008), werkten zij voort aan het sensibiliseringsluik. Er werden tal van informatieve en ludieke activiteiten georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende overheidsdiensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. Op www.dagduurzameontwikkeling.be vindt u een overzicht van al deze activiteiten.

In het kader van het nieuwe koninklijk besluit inzake de ICDO-werking heeft de subcommissie Administratieve Coördinatie, bestaande uit vertegenwoordigers van alle overheidsdiensten, de activiteiten van de cellen duurzame ontwikkeling gecoördineerd. Op deze manier werd hun werklast geobjectiveerd.

Een eerste belangrijke principebeslissing was om de werking van de cellen gezamenlijk te evalueren. Deze evaluatie vond plaats in het najaar van 2008 en zal afgewerkt worden in 2009.

2.4 Duurzaamheidstest (DOEB)

De Ministerraad van 19 januari 2007 heeft het voorstel goedgekeurd dat werd ingediend door de staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling betreffende de invoering van een 'duurzaamheidstest'. De test ging van start op 15 maart 2007.

Net als de vorige regering vermeldde de regering Leterme begin 2008 in de omzendbrief betreffende haar werking de duurzaamheidstest als een van de 10 noodzakelijke voorwaarden om een dossier in de Ministerraad voor te stellen.

Sindsdien moet elk aan de Ministerraad voorgelegd dossier vergezeld zijn van:

- ofwel een vrijstellingsformulier: het dossier valt onder de uitzonderingsbepalingen en is vrijgesteld van de duurzaamheidstest;
- ofwel een B-formulier: het dossier is vrijgesteld van een uitgebreide duurzaamheidstest aangezien na een beperkte analyse, quick scan genaamd, blijkt dat de genomen maatregel wellicht geen grote gevolgen zal hebben op sociaal, economisch of ecologisch vlak;
- ofwel een C-formulier: het dossier bevat de resultaten van een uitgebreide duurzaamheidstest.

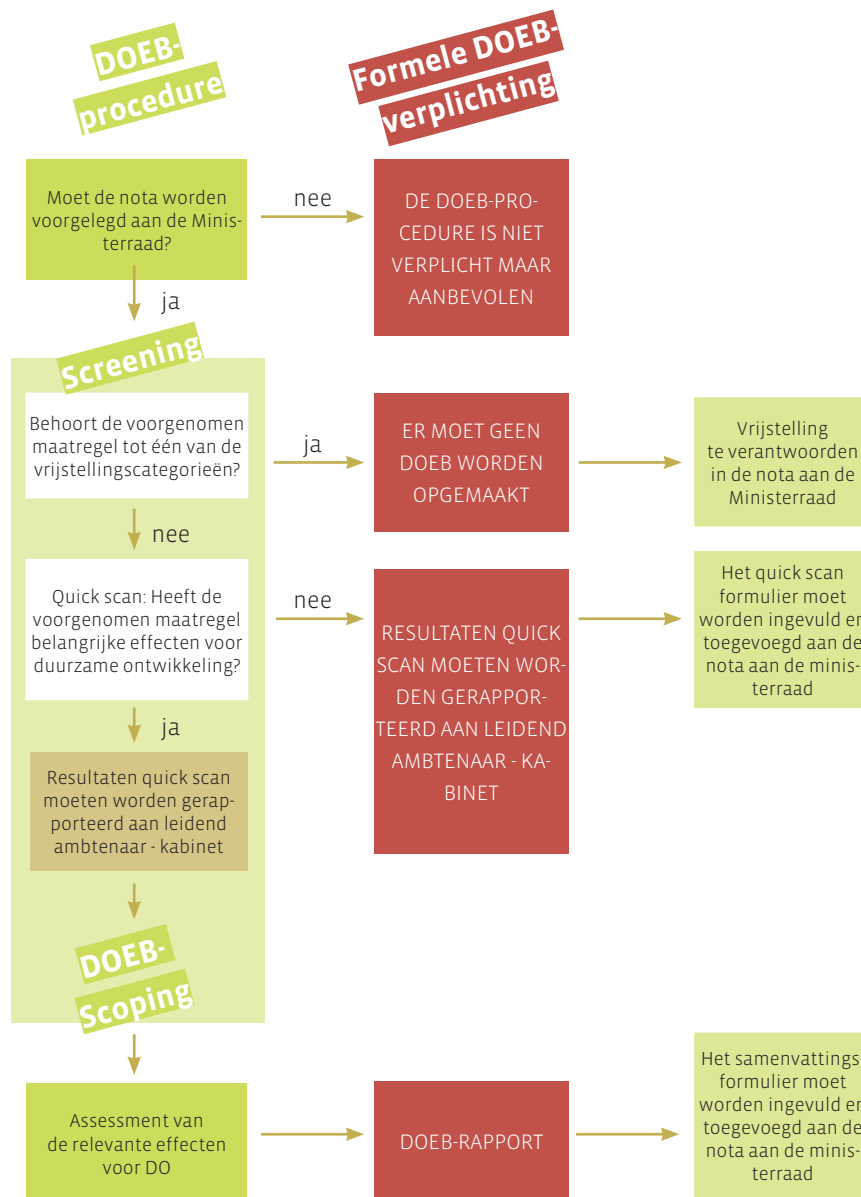
In 2008 werden onder de regering Leterme (20 maart tot 19 december 2008) 973 dossiers voorgelegd aan de Ministerraad en 72 dossiers werden aan een analyse met het vereenvoudigde formulier (quick scan) onderworpen, de andere dossiers waren vrijgesteld.

In de loop van 2008 werd opgemerkt dat de duurzaamheidstests vaak te laat in het besluitvormingsproces worden uitgevoerd, waardoor de beleidsbeslissing er zeer weinig door wordt beïnvloed. In die zin werd op 25 januari 2008 aan elke minister gevraagd om drie dossiers aan te duiden waarop de duurzaamheidstest zou worden toegepast en aan de besluitvormers zou worden voorgesteld vooraleer de interkabinettenbesprekingen zouden plaatsvinden. De keuze van deze drie dossiers kon niet gebeuren onder de regering Verhofstadt II; dit punt werd dus weer op de agenda geplaatst

voor 25 april 2008. Overeenkomstig de beslissing van deze Ministerraad werd aan elke minister gevraagd drie dossiers mee te delen voor de Ministerraad van 9 mei 2008 voor zover zij onder de toepassing van de DOEB vallen. Er werden drieëntwintig dossiers geselecteerd, terwijl vijf ministers geen dossier konden overmaken omdat geen enkel dossier in voorbereiding onder de toepassing van de duurzaamheidstest viel. Van de ontvangen dossiers werden er tien aan de Ministerraad voorgelegd, waarvan er zeven effectief vergezeld waren van een quick scan, de 13 andere waren nog niet in behandeling genomen.

Details over het verloop van de test vindt u op de website van de POD DO www.poddo.be.

Hieronder legt een schema het verband uit tussen de DOEB-procedure en de formele verplichting om over te gaan tot een DOEB.

3 Verslag over diverse onderwerpen

Verschillende omzendbrieven en wetten voorzien dat via ICDO-rapporten verslag wordt uitgebracht over hun uitvoering. Zo gaat het hierbij over de invoering van milieubeheersystemen, de milieuprestaties van de administratieve gebouwen en de aankoop van wagens.

3.1 Het milieubeheer van de federale overheidsdiensten

Reeds in 2000 drukte de regering de wens uit dat de overheidsdiensten bij het uitoefenen van hun activiteiten over een krachtdadig milieubeheer zouden beschikken. Het FPDO 2000-2004 voorzag immers dat de FOD zich zouden uitrusten met een gecertificeerd milieubeheersysteem of een federaal charter zouden ondertekenen. Als gevolg van de beslissing van de Ministerraad van 20 juli 2005, bevestigd op 14 juli 2006, moeten de FOD en POD zich voorzien van een milieubeheersysteem dat in overeenstemming is met het Europese EMAS-reglement. Andere federale overheidsinstellingen kozen ervoor zich hierbij aan te sluiten.

Onderstaande tabel vermeldt het aantal federale instellingen FOD/POD dat de EMAS-registratie heeft behaald of van start is gegaan met het invoeren van een milieubeheersysteem.

Jaar	Aantal FOD, POD of andere instellingen die van start zijn gegaan met een EMAS-procedure	Aantal FOD die voor het eerst het EMAS-certificaat hebben verkregen
2005	5 (konvooi 1 houdt in: POD Duurzame Ontwikkeling, POD Federaal Wetenschapsbeleid, Belgische technische cooperatie, Federaal Planbureau, Kanselarij van de Premier)	
2006	2 (konvooi 1bis houdt in: FOD Mobiliteit & Transport en FOD Begroting & Beheerscontrole)	4 (POD Duurzame ontwikkeling, POD Wetenschapsbeleid, Belgische Technische Coöperatie, Federaal Planbureau)
2007	7 (konvooi 2 houdt in: FOD Justitie, FOD Buitenlandse zaken, FOD Volksgezondheid, FOD Economie, RVP, RSVZ, Regie der gebouwen)	2 (Kanselarij van de Eerste Minister en FOD Mobiliteit & Vervoer)
2008	9 (konvooi 2 bis houdt in: FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg, FOD Personeel en Organisatie, POD Sociale Integratie, FAVV, FRDO en het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen; en konvooi 3 houdt in: FOD Financiën, FOD Binnenlandse Zaken en FOD Sociale Zekerheid)	2 (Rijksdienst voor Pensioenen en FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie) + 1 ISO 14001 (FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu)

In februari 2008 ging het konvooi 2 bis (met de FOD Werkgelegenheid, de FOD Personeel & Organisatie, de POD Maatschappelijke integratie, het FAVV, de FRDO en het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen) van start met zijn werkzaamheden. Konvooi 3 (FOD Financiën, FOD Binnenlandse zaken en FOD Sociale zekerheid) wordt sinds het najaar begeleid door consultants.

Naast de vergaderingen van instellingen die tot eenzelfde konvooi behoren, worden voortaan tweemaandelijks vergaderingen voorgesteld aan alle verantwoordelijken en milieucoördinatoren. Vorming het uitwisselen van informatie en ervaringen en het valoriseren van goede praktijken zijn de doelstellingen van deze vergaderingen.

Heeft de invoering van een milieubeheerssysteem concrete resultaten opgeleverd? Dit wordt momenteel grondig geëvalueerd. Wij geven hier enkele resultaten weer, bij wijze van valorisatie van goede praktijken: de Belgische Technische Coöperatie heeft tussen 2002 en 2007 haar waterverbruik met 42% verminderd; in 2007 heeft het Federaal Planbureau 16% minder elektriciteit verbruikt tegenover 2005; in 2008 hebben meer dan 90% van de medewerkers van de POD Wetenschapsbeleid en van de POD Duurzame ontwikkeling duurzame mobiliteitswijzen gebruikt voor hun woonwerkverkeer; het papierverbruik van de FOD Mobiliteit en Vervoer is sinds 2007 met 24% gedaald.

3.2 Milieuprestaties van de federale gebouwen

Sinds 2004 stelt de Regie de gebouwenbeheerders van elke FOD en POD de EIS-software ter beschikking. EIS staat voor « Environment Information System » en is toegankelijk via internet. Met deze software kunnen de gebouwenbeheerders hun verbruik (gas, elektriciteit, stookolie, water) inventariseren en beter beheren en kunnen zij al deze verbruiksgegevens centraliseren en samenvatten.

In de praktijk verschilt de inventarisering van het verbruik sterk van de ene FOD tegenover de andere. Over het algemeen voeren de FODs het verbruik van 10 tot 20% van de tellers manueel in. Voor meer informatie, [zie Bijlage 3](#).

Sinds eind november 2008 ontvangt de Regie het merendeel van de verbruiksgegevens van de leveranciers. Momenteel zijn de gegevens nog te onvolledig om betrouwbare algemene cijfers te kunnen geven. Voor gas en elektriciteit zouden de zaken de komende weken of maanden evenwel snel moeten evolueren aangezien zij nu hierover massaal gegevens beginnen te ontvangen van de leveranciers.

Invoeringstatistieken van het verbruik in EIS op 11/03/2009

			Aantal meters geïntariseerd voor contracten mbt materiaal	Aantal meters met jaarlijks verbruik berekend in EIS			
				2007	2008	2007	2008
Vlaanderen	Elektriciteit	Maandelijks	245	180	27	73%	11%
Vlaanderen	Elektriciteit	Jaarlijks	581	156	47	27%	8%
Vlaanderen	Gas	Maandelijks	97	82	85	85%	88%
Vlaanderen	Gas	Jaarlijks	449	130	39	29%	9%
Brussel	Elektriciteit	Maandelijks	182	120	109	66%	60%
Brussel	Elektriciteit	Jaarlijks	343	100	10	29%	3%

Wat betreft de verwarming is er het aandeel van het stookolieverbruik dat onbekend zal blijven indien de FODs en PODs er niets aan doen om deze verbruiksgegevens in hun totaliteit te verzamelen; zij moeten immers nog manueel worden ingevoerd door de gebruikers.

3.3 Milieuprestaties van de aangekochte voertuigen van de FOD/POD

De aanschaf van personenwagens die bestemd zijn voor de staatsdiensten en voor de instellingen van openbaar nut wordt momenteel geregeld door de omzendbrief 307quater van 3 mei 2004. Deze omzendbrief houdt in dat bij de aankoop van nieuwe wagens ten minste 50% van de nieuwe personenwagens¹ moet voldoen aan strikte milieunormen. Deze voertuigen moeten een CO₂-productie hebben van maximaal 145g/km voor dieselwagens en 160g/km voor wagens met een benzinemotor, met andere woorden zij mogen maximaal tot emissiecategorie C behoren. Deze omzendbrief voorziet ook een budgetplafond per type van voertuig bij de aankoop van nieuwe personenwagens. Voor de andere voertuigen (transport, tweewielers, enz.) is geen enkele verplichte norm opgelegd, het gaat uitsluitend om aanbevelingen inzake de aankoop van de meest milieuvriendelijke wagens. De omzendbrief geeft met name tips om vooruit te lopen op de EURO-normen² met als doel wagens te kiezen die voldoen aan de meest strenge normen.

U kan de omzendbrief downloaden op www.gidsvoorduurzameaankopen.be.

Uit alle ontvangen antwoorden, in dit geval goed voor 92% van het federale personeel, blijkt dat de aankoop van nieuwe voertuigen in 2008 bestond uit 2 hybrides, 13 wagens met een CO₂-uitstoot van categorie B en 87 wagens met een CO₂-uitstoot van categorie C. Dit maakt 102 voertuigen op een totaal van 144 personenwagens die aangekocht werden in 2008, of meer dan de 50% vereist in de omzendbrief. Als we deze cijfers per openbare dienst bekijken, blijkt dat de omzendbrief in het algemeen goed opgevolgd werd, met hier en daar een uitzondering die kan verklaard worden door specifieke behoeften. De volledige informatie bevindt zich in [bijlage 4](#) (Rapportering over de aankop van wagens door FOD & POD).

¹ Personenwagens zijn wagens bestemd voor het vervoer van personen en tellen maximum 8 zitplaatsen, bestuurdersplaats niet meegerekend

² De EURO-normen zijn op Europees niveau vastgelegd en delen de motoren in volgens hun uitstoot van CO, NOX, fijn stof voor de dieselmotoren en koolwaterstof. De 4de herziening van de EURO-norm is sinds 1 januari 2006 verplicht voor alle nieuw aangekochte personenwagens. De EURO-normen 5 en 6 zullen respectievelijk in september 2009 en in september 2014 van kracht worden; zij zullen verplicht worden voor alle personenwagen, respectievelijk in januari 2011 en september 2015. Meer informatie vindt u op www.zuinigewagen.be.

4 Activiteiten van het ICDO-secretariaat

4.1 Jaarverslag

Ieder jaar stelt het ICDO-secretariaat het activiteitenverslag van de ICDO op en bundelt het de rapporten van alle ICDO-leden.

Begin 2008 coördineerde het ICDO-secretariaat het rapport 2007 van de ICDO en stelde het voor het ledenrapport te vervangen door een rapport van de vertegenwoordigers van de FOD. Het geheel werd op 17 maart 2008 goedgekeurd.

Op 15 oktober 2008 keurde de ICDO de structuur van het ledenrapport 2008 goed (hier bijgevoegd). Het opstellen zelf van het rapport gebeurde in 2009.

4.2 De ICDO-gegevensbanken

Paragraaf 4¹⁰² van de FPDO 2004-2008 stelt *'Elk van de jaarlijkse rapporten van de vertegenwoordigers van de federale regering, de ICDO-leden, over het beleid inzake duurzame ontwikkeling, bedoeld in artikel 17.3 van de wet van 5 mei 1997, zal een tabel bevatten die de stand van de uitvoering van de acties voor de betrokken overheidsdiensten en publieke instellingen verduidelijkt en vervolledigt. Daarnaast bevatten deze jaarrapporten, voor elk regeringslid en volgens een gemeenschappelijk schema, een overzicht van internationale verbintenissen voor duurzame ontwikkeling binnen zijn bevoegdheidspakket'*. Ten slotte wordt in de rapporten een tabel opgenomen met indicatoren die toelaten om de uitvoering van het plan inzake duurzame ontwikkeling en de internationale verbintenissen op dit vlak op te volgen.'

Paragraaf 4¹⁰³ bepaalt dat *'Het ICDO-secretariaat ook zal instaan voor de coördinatie van de rapporten van de leden. In dit kader zal het, op basis van deze rapporten, overzichtstabellen opstellen van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling en van de indicatoren betreffende de uitvoering van een beleid inzake duurzame ontwikkeling door de regering.'*

Om een antwoord op die verplichtingen te formuleren werden databanken online geplaatst om een inventaris van de internationale verplichtingen inzake duurzame ontwikkeling op te maken, en om de controle van de federale plannen inzake duurzame ontwikkeling te verzekeren. De gegevens worden niet meer in verslagen gepubliceerd, maar zijn wél beschikbaar op de site van de ICDO www.icdo.be.

Besluit

2008, een nieuwe regering, nieuwe projecten

2008 was een overgangsjaar: het vormde het einde van de toepassing van het lopende federaal plan duurzame ontwikkeling (FPDO) 2004-2008 en was het jaar waarin de raadpleging over het volgende plan (2009-2012) werd gehouden. De federale overheidsdiensten en de ICDO hebben inspanningen geleverd om een systematische en uitvoerige opvolging te verzekeren van de maatregelen van het FPDO 2004-2008 om het plan te kunnen evalueren. Zij hebben ook middelen ingezet om de openbare raadpleging over het voorontwerp van FPDO 2009-2012 te organiseren, om de adviezen te verwerken en het ontwerp van plan uit te werken. Het naleven van de wet van 5 mei 1997 had vóór oktober 2008 moeten leiden tot de goedkeuring van het FPDO 2009-2012 door de regering.

Het regeerakkoord bepaalde evenwel dat de *coördinatiemiddelen van het federaal beleid inzake duurzame ontwikkeling* geëvalueerd moesten worden. Dit werk was eind 2008 nog niet afgerond en daarom, kon de regering zich dus nog niet uitspreken over het ontwerp van FPDO 2009-2012.

Wat betreft het FPDO 2004-2008, alle maatregelen werden in een databank opgenomen die beschikbaar is op de website van de ICDO (www.icdo.be). Iedereen kan dus nalezen wat wel en wat niet gerealiseerd is.

Hetzelfde geldt voor de internationale verbintenissen die België is aangegaan. Weinig landen beschikken over een dergelijke databank die de verbintenissen inventariseert en specificeert of ze al dan niet zijn uitgevoerd.

Niet alle initiatieven inzake duurzame ontwikkeling zijn uitsluitend toe te schrijven aan de wet van 5 mei 1997: ministers en FOD/POD nemen ook hun eigen initiatieven. Zij beschikken over een cel duurzame ontwikkeling die verscheidene taken heeft, waaronder ambtenaren sensibiliseren en helpen bij het realiseren van de duurzaamheidstests. Na 4 jaar werd beslist om hun werking te evalueren. De resultaten worden begin 2009 verwacht. Er zullen ongetwijfeld verbeteringen worden aangebracht.

Eind 2008 kregen 8 federale overheidsdiensten het EMAS-certificaat, het meest veeleisende milieubeheersysteem. Alle FOD en POD hebben zich hiervoor ingezet. Voor velen onder hen moet het proces nog op punt worden gesteld en moet ook worden aangetoond dat deze benadering tot tastbare resultaten leidt. In een goed milieubeheer vormen de aankoop van wagens en de milieuprestaties van gebouwen afzonderlijke maar belangrijke elementen. De meeste FOD en POD kopen milieuvriendelijkere wagens aan. Sommige leveren nog grotere inspanningen. Wat betreft het beheer van de gebouwen voeren nog te weinig FOD en POD hun verbruik in, in de daartoe voorziene software. Hierdoor kan de federale overheid zich moeilijk een beeld vormen van het algemene verbruik en kan de gebouwen dus niet echt met elkaar vergelijken. Met zo'n vergelijking zou het nochtans mogelijk zijn te ontdekken waar zou moeten worden geïnvesteerd om energie te besparen.

Tot slot nog dit: duurzame ontwikkeling beperkt zich niet tot milieuaspecten. Daarom houden de FOD en POD bij het toekennen van bepaalde overheidsopdrachten ook rekening met maatschappelijke en economische criteria. In 2008 werd een aanzienlijke inspanning geleverd om de criteria te updaten en verder uit te werken.

Een nieuwe regering komt natuurlijk overeen met nieuwe projecten. De 'Lente van het Leefmilieu' was één daarvan. In dit proces is veel energie gekropen en het heeft geleid tot politieke engagementen die de betrokken federale overheidsdiensten vervolgens hebben uitgevoerd. De samenhang met het volgende federaal plan duurzame ontwikkeling moet wel nog worden nagegaan. De nieuwe regering wou eveneens lopende processen weer op gang brengen zoals de werkgroepen duurzame overheidsopdrachten, maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) of de duurzaamheidstest.

2009: de vooruitzichten

2009 biedt de gelegenheid om al deze instrumenten te versterken. Er kunnen grondige wijzigingen aangebracht worden om de instrumenten van de federale strategie doeltreffender te maken.

Er zal immers voor gezorgd moeten worden dat men de voorbeeldrol blijft spelen door de follow-up te verzekeren van het actieplan overheidsopdrachten dat binnenkort wordt goedgekeurd en door de EMAS-certificering te halen door alle FOD. De monitoring van de aankoop van voertuigen en van het verbruik in de gebouwen zal moeten worden veralgemeend.

De evaluatie van de uitvoering van het actieplan MVO moet tot acties leiden om deze waarmee nog niet is begonnen van start te doen gaan.

Voorts zal de ICDO als interdepartementaal overlegplatform zeker nog de geschikte plaats zijn om op federaal niveau te overleggen over nieuwe grote werkzaamheden, zoals de duurzame organisatie van het EU-voorzitterschap, de nationale strategie duurzame ontwikkeling of het uitwerken van een strategische langetermijnvisie, en dit, zonder afbreuk te doen op het nationaal overleg.

De databanken van de ICDO (over de maatregelen van de plannen, de internationale verbintenissen en hun respectieve uitvoeringsstaat) zijn fantastische transparantie-instrumenten over de Belgische verwezenlijkingen inzake duurzame ontwikkeling. De burgers, de FRDO of de parlementsleden stellen evenwel weinig vragen, onder meer aan de ICDO. In 2009 moet worden nagegaan of het instrument gekend is, of het toegankelijk is voor deze personen en of er belangrijke veranderingen moeten worden aangebracht zodat de beschikbare informatie de doelgroepen bereikt.

Bijlagen

Bijlagen

Inhoudsopgave

Bijlage 1: Samenstelling van de ICDO

Bijlage 2: Stand van Zaken van de uitvoering van het mvo-actieplan

Bijlage 3: EIS

Bijlage 4 : Rapportering over de aankoop dienstvoertuigen door FOD en POD

Bijlage 1: Samenstelling van de ICDO

Volgens het Koninklijk Besluit van 28 september 2007 bestond de ICDO uit de volgende (met tussen haakjes de doorgevoerde vervangingen):

Voorzitter :

De heer Paul MAGNETTE, Minister van Klimaat en Energie ; of in zijn afwezigheid :

De Heer Hervé PARMENTIER, vertegenwoordiger van de Minister van Klimaat en Energie (plaatsvervanger de heer Cédric Van de Walle).

Vice-voorzit(s)ter :

De Heer Pierre-Jean DELVOYE, vertegenwoordiger van de Minister van KMO's, Zelfstandigen, Landbouw en Wetenschapsbeleid.

Mevrouw Marie CHERCHARI, vertegenwoordigster van de Minister van Ontwikkelingssamenwerking.

Secretaris :

Het secretariaat van de ICDO wordt verzorgd door een functionaris van de federale programmatorische overheidsdienst duurzame ontwikkeling aangesteld door een lid van de regering bevoegd inzake duurzame ontwikkeling. **Hadelin DE BEER DE LAER**, voorzitter van de POD Duurzame Ontwikkeling, werd als Secretaris van de ICDO benoemd.

Vertegenwoordigers van andere leden van de federale overheid en van het Federaal Planbureau:

Mevrouw Davine DUJARDIN, vertegenwoordigster van de Eerste Minister ; (plaatsvervangster Mevrouw Françoise AUDAG-DECHAMPS) ;

De Heer Sven VANEYCKEN, vertegenwoordiger van de Minister van Justitie en Institutionele Hervormingen ; (plaatsvervangster Mevrouw Céline VAN TROOS).

De Heer Jean-Marc GALAND, vertegenwoordiger van de Minister van Financiën en Institutionele Hervormingen ; (plaatsvervanger de heer Jacques BAVEYE) ;

Mevrouw Nele ROOBROUCK, vertegenwoordigster van de Minister van Binnenlandse Zaken ; (plaatsvervanger de heer Luc BOGHAERT).

De Heer Fons BORGIGNON, vertegenwoordiger van de Minister van Buitenlandse Zaken ; (plaatsvervanger de heer Christian VANDEN BILCKE).

De Heer Alfons VANHEUSDEN, vertegenwoordiger van de Minister van Landsverdediging ; (plaatsvervanger de heer Tim VAN BELLEGHEM).

De Heer Pierre DU VILLE, vertegenwoordiger van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid ; (plaatsvervanger de heer Marc DEWIN).

De Heer Nicolas DE COSTER, vertegenwoordiger van de Minister van Werk en Gelijke Kansen ; (plaatsvervanger de heer Christian DENEVE) ;

Mevrouw Laurence DAYEZ, vertegenwoordigster van de Minister van Ambtenarenzaken en Overheidsbedrijven (plaatsvervanger de heer Emmanuel LERNO).

Mevrouw Duciella TABBARA, vertegenwoordigster van de Minister van Maatschappelijke Integratie, Pensioenen en Grote Steden (plaatsvervanger de heer Alexandre LE SIW).

Mevrouw Els Van GELDER, vertegenwoordigster van de Minister voor Ondernemen en Vereenvoudigen ;

De Heer Eugene DIMMOCK, vertegenwoordiger van de Minister van Migratie- en asielbeleid.

De Heer Marc ROMAN, vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Mobiliteit, toegevoegd aan de Eerste Minister (plaatsvervanger de heer Luc LEBRUN).

Mevrouw Cathy VERBYST, vertegenwoordigster van de Staatssecretaris voor de Coördinatie van de fraudebestrijding, toegevoegd aan de Eerste Minister, en Staatssecretaris, toegevoegd aan de Eerste Minister (plaatsvervanger de heer Patrick LAUREYNS).

De Heer Rudy VOLDERS, vertegenwoordiger van de Staatssecretaris, toegevoegd aan de Minister van Financiën (plaatsvervanger de heer Jacques BAVEYE).

De Heer François ROUX, représentant du vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Buitenlandse Zaken, belast met de Voorbereiding van het Europese Voorzitterschap, toegevoegd aan de Minister van Buitenlandse Zaken (plaatsvervangster Mevrouw Donatienne GREGOIRE)

De Heer Bruno LEFEBVRE, vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Personen met een handicap, toegevoegd aan de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid.

De Heer Philippe ONCLINX, vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Begroting, toegevoegd aan de Eerste Minister, en Staatssecretaris voor Gezinsbeleid, toegevoegd aan de Minister van Werk (plaatsvervangster Mevrouw Elke Blommaert).

Mevrouw Magda DE MEYER, vertegenwoordigster van de Staatssecretaris voor Armoedebestrijding, toegevoegd aan de Minister van Maatschappelijke Integratie, Pensioenen en Grote Steden.

Mevrouw Nadine GOUZEE, vertegenwoordigster van het Federaal Planbureau (plaatsvervangster Mevrouw Patricia Delbaere,).

Experts aangewezen door de federale regering:

FOD Kanselarij van de Eerste Minister: **mevrouw Françoise AUDAG-DECHAMPS.**

FOD Personeel en Organisatie: **de heer Emmanuel LERNO.**

FOD Budget en Beheerscontrole: **mevrouw Elke BLOMMAERT.**

FOD Informatie- en Communicatietechnologie: /

FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking: **de heer Chris VANDEN BILCKE**

voor het directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking: **Joseph KALDERS.**

FOD Binnenlandse Zaken: **de heer Luc BOGHAERT.**

FOD Financiën: **de heer Jacques BAVEYE.**

FOD Mobiliteit en Transport: **de heer Luc LEBRUN.**

FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg: **mevrouw Nicole DERY** (plaatsvervangster mevrouw Valérie GILBERT).

FOD Sociale Zekerheid: **de heer Christophe BASTIEN.**

FOD Volksgezondheid, Veiligheid van Voedselketen en Leefmilieu: **Mevrouw Marielle SMEETS** (plaatsvervanger de heer Audry BUYSSCHAERT)

voor het directoraat-generaal Volksgezondheid: **mevrouw Alexandra MORY.**

FOD Justitie : **Nicole TSIEBOS-DINZEY.**

FOD Economie, Kmo, Middenstand en Energie: **mevrouw Colette VANSTRAELEN**

voor het directoraat-generaal Energie: de heer Christian FERDINAND.

FOD Wetenschapsbeleid: **Mevrouw M.-C. BEX.**

FOD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie: **de heer Rend HAFFAR**

voor Sociale Economie : nog aan te duiden.

FOD Duurzame Ontwikkeling: **Mevrouw Joëlle PICHEL.**

FOD Consumentenzaken: nog aan te duiden.

Regie der Gebouwen: **de heer Jean-Marie WILMOTTE**.

Vertegenwoordigers van de gewest- en gemeenschapsregeringen:

De heer Luc BAS, vertegenwoordiger van de Vlaamse regering (plaatsvervanger Rik DEBAERE).

De heer Vincent CARTON DE TOURNAI, vertegenwoordiger van de Brussels Hoofdstedelijk Gewestregering (plaatsvervangster: mevrouw Joëlle VAN BAMBEKE).

De heer Jeroen COCKX, vertegenwoordiger van de Vlaamse regering (plaatsvervangster: mevrouw I. Dries).

Mevrouw Ingrid Inselberger, vertegenwoordigster van de Duitstalige Gemeenschapsregering.

Mevrouw Marianne Petitjean, vertegenwoordigster van de Waalse Gewestregering.

Mevrouw Annie DE WIEST, vertegenwoordigster van de Franse Gemeenschapsregering.

Bijlage 2: Stand van Zaken van de uitvoering van het mvo-actieplan

1. Inleiding

Deze nota heeft tot doel een stand van zaken weer te geven betreffende de uitvoering van de verschillende acties uit het actieplan maatschappelijke verantwoord ondernemen zoals dit door de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO) op 25 oktober 2006 werd goedgekeurd en vervolgens door de federale regering op 21 december 2006.

Deze stand van zaken houdt in dat wordt aangegeven waar men staat met de uitvoering van acties, welke acties er reeds werden genomen (al dan niet eindigend in de uitvoering van een actie) en in enkele gevallen welke relevante acties er in een bredere context werden genomen, maar daarom niet noodzakelijk vanuit de overheid werden geïnitieerd.

De nota heeft niet tot doel een evaluatie te zijn die ingaat op de redenen waarom acties al dan niet werden uitgevoerd of ingaat op de mogelijke uitvoering van acties in de toekomst. Dit zou eerder het onderwerp van een externe en meer diepgaandere evaluatie moeten zijn. De nota doet hier dan ook geen uitspraken over.

Deze nota heeft enkel tot doel aan te geven aan de ICDO, aan de federale regering en aan de stakeholders in het algemeen welke acties reeds werden uitgevoerd, welke nog in uitvoering zijn of welke nog niet werden uitgevoerd.

2. Inhoud van de acties:

In totaal werden 13 acties naar voor geschoven in het actieplan maatschappelijk verantwoord ondernemen. De inhoud van deze acties wordt hieronder schematisch weergegeven.

Actie 1: verduurzamen overheidsopdrachten

De actie betreft een aantal deelacties in het kader van het verduurzamen van overheidsopdrachten, en aldus het verduurzamen van de eigen productieketens. Volgende deelacties werden naar voor geschoven:

- Het uitwerken van een nationaal actieplan;
- Een gerichte informatieverbreiding en opleiding m.b.t. integratie van duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten aan de diverse federale aankoopdiensten (door ABA-FOR) + omzendbrief over nieuwe wetgeving met inbegrip van de mogelijkheden op vlak van duurzaamheid;
- De evaluatie van de omzendbrieven over implementatie van duurzame ontwikkeling in het federaal aankoopbeleid;
- Het oprichten van steunpunt overheidsopdrachten voor Sociale Economie en de integratie van duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten (met aandacht voor kmo's): gebruiksvriendelijke handleiding (met juridische achtergrond) en website;
- Het bevorderen van innovatief aanbesteden (via aanbesteding, daar waar nuttig, zoeken naar innovatieve oplossingen, ook op milieu- en sociaalvlak).

Actie 2: ondersteuningsbeleid van de overheid m.b.t. buitenlandse handel en investeringen:

Deze actie richt zich naar de nationale delcredere dienst (NDD), Finexpo en de Belgische Maatschappij voor Internationale Investeringen (BMI) als belangrijkste instrumenten in het kader van het ondersteuningsbeleid van de federale overheid aangaande buitenlandse handel en investeringen. De actie richt zich specifiek op:

- Meer transparantie op vlak van gebruik van gehanteerde criteria en de mate waarin rekening wordt gehouden met internationale verbintenissen en verplichtingen (mensenrechten, arbeidsrechten, milieuverdragen, enz....)
- Het in mate van mogelijke afstemmen van procedures op elkaar om na te gaan of internationale verplichtingen en verbintenissen worden meegenomen in de beslissing
- Het voorzien van een opleiding voor personeel van de drie diensten m.b.t. inhoud van internationale verbintenissen en verplichtingen
- Een actief beleid binnen OESO om dit ook binnen de OESO meer te laten doordringen: streven naar verhoogde transparantie en gebruik van internationale verplichtingen en verbintenissen in beoordelingen van dossiers

Actie 3: Maatschappelijk Verantwoord Investeren bij de Overheid

De actie heeft tot doel de financiële middelen die de overheid beheert daar waar mogelijk te beheren in overeenstemming met mvi-criteria. Dit dient te gebeuren via:

- Het sensibiliseren van overheid en het aanreiken van standaardclausules overheden aanmoedigen de middelen die zij beheren op maatschappelijk verantwoorde manier te investeren (dus ook rekening houden met ethisch, milieu en sociale criteria)
- Het opstellen van een inventaris van alle middelen die overheden beheren en nagaan of deze al dan niet worden beheerd met inbreng van mvi-criteria. Dit kan transparant worden gemaakt via maken via internet.

Actie 4: uniek loket overheidslabelling

De actie bestaat uit het samenbrengen van informatie, promotie, aanvragen, toekenningsprocedures, onderzoek, e.a. van sociaal en eco-label in 1 loket

Actie 5: actief overheidsbeleid op internationaal vlak

Actie vijf wil een grotere Belgische rol aangaande maatschappelijk verantwoord ondernemen op het internationale niveau bevorderen. Vandaar volgende initiatieven:

- Het opstellen van een inventaris met diverse internationale organisaties en instellingen die actief zijn op het vlak van mvo.
- Het voorbereiden en opvolgen van de High Level Working Group on CSR via de Belgische vertegenwoordiger daarin, alsook het instaan voor de update van de Belgische inbreng het 'compendium on national public policies on CSR in the EU'.
- Actief meewerken als overheid in de uitwerking van de nieuwe ISO-standaard m.b.t. maatschappelijke verantwoordelijkheid van organisaties (ISO 26000)
- Het opvolgen van de ontwikkelingen m.b.t. de VN 'Norms on the Responsibilities of Transnational and other Business Enterprises with Regard to Human Rights' en m.b.t. het tot stand komen van het 10-jarig werkprogramma ter ondersteuning van regionale en nationale initiatieven m.b.t. duurzame productie en consumptie, zoals afgesproken in het kader van de WSSD in Johannesburg in 2002.
- Het nagaan hoe aan capaciteitsopbouw kan gedaan worden in het kader buitenlandse zaken en in het kader van ontwikkelingssamenwerking m.b.t. mvo in ontwikkelingslanden via o.a. de ondersteuning vakbondswerking, e.a....

Actie 6: ondersteunen lerende netwerken

Deze actie wil lerende netwerken, waarbij ondernemingen (en stakeholders) in een informele setting worden bijeengebracht, met externe deskundige begeleiding ondersteunen. In tweede instantie heeft deze actie tot doel een overkoepelend overleg tussen de verschillende actoren en initiatiefnemers van lerende netwerken m.b.t. mvo op te zetten ten einde een handleiding op te maken die voordelen, nadelen, valkuilen, aandachtspunten, enz. van zulke lerende netwerking in kaart brengt.

Actie 7: Ethisch handelsinitiatief

Deze actie stelt zich tot doel om naast lokale lerende netwerken ook grotere lerende netwerken te ondersteunen op nationaal of regionaal niveau. Eén van die voorbeelden is een Ethisch handels initiatief naar analogie van het Ethical Trading Initiative (ETI) in Groot-Brittannië.

Actie 8: Multi-stakeholderdialoog verder zetten

Deze acties wil stakeholderbetrokkenheid verder organiseren. Dit kan op een meer informele manier via de formules van forumdagen (die werd gehanteerd in het kader van het betrekken van de stakeholders bij de tot standkoming van het actieplan) of via de bestaande overlegorganen. De Multi-stakeholder dialoog zal worden georganiseerd naar aanleiding van de stand van zaken van het actieplan die deel zal uitmaken van het jaarlijks rapport van de ICDO.

Actie 9: duurzaamheidsverslaggeving:

De actie heeft tot doel duurzaamheidsverslaggeving in ons land te stimuleren. Hiertoe zal:

- Bij de Commissie voor Bank- Financiën en Assurantiewezen een Multi-stakeholderwerkgroep worden opgericht die zal onderzoeken hoe Duurzaamheidsverslaggeving kan bevorderd worden bij beursgenoteerde en grote ondernemingen. Dit op basis van buitenlandse voorbeelden en het Global Reporting Initiative.
- Voor overheidsondernemingen worden nagegaan hoe duurzaamheids-rapportering kan worden bevorderd. Dit zal gebeuren door de bevoegde staatssecretaris.

- Voor kmo's zal een handleiding worden opgemaakt om diegene die hierin geïnteresseerd zijn bij te staan om aan duurzaamheidsverslaggeving te doen, aangepast aan het niveau van een kmo

Actie 10: gemeenschappelijk onderzoekskader mvo

De actie heeft tot doel verschillende onderzoeken, ontwikkelingen en kennis samen te brengen in een gemeenschappelijk onderzoekskader. De FOD Federaal Wetenschapsbeleid zal hierbij nagaan hoe volgende onderdelen geïntegreerd kunnen worden in de bestaande onderzoeksprogramma's:

- Het in kaart brengen van onderzoek dat al bestaat
- Het in kaart brengen van hiaten op gebied van onderzoek, instrumenten en verspreidingsmechanismes, dit o.a. op basis van stakeholderanalyse
- Uitschrijven van onderzoeken op basis van bovenstaande analyses
- Ontwikkelen van indicatoren om mvo te meten

Actie 11: samenwerking tussen overheden m.b.t. verspreiding van kennis

De actie wil de uitwisseling op vlak van initiatieven, kennis, e.a. m.b.t. mvo tussen de verschillende overheidsniveaus in België bevorderen. Dit door de organisatoren van bestaande kenniscentra samen te brengen.

Actie 12: Ethisch pensioensparen

De actie heeft tot doel om in het kader van de derde pensioenpijler ook duurzaam pensioensparen mogelijk te maken waarbij de specifieke mvi-pensioenspaarproducten daarbij zouden kunnen genieten van een verhoogde fiscale aftrek. De ethische variant zal dan kunnen genieten van een verhoogde aftrek t.o.v. de bestaande pensioenspaarproducten. De verhoogde fiscale aftrek dient al dan niet binnen de bestaande budgettaire enveloppe gerealiseerd te worden. Deze actie wil voor die specifieke mvi-pensioenspaarproducten een aantal minimumvereisten aangeven m.b.t. het integreren van duurzaamheidscriteria in het herbeleggingsbeleid.

Actie 13: transparantieverplichting voor de financiële sector

De laatste actie tenslotte bestaat eruit de bestaande ‘transparantie verplichting’ in het kader van pensioensparen in de tweede pensioenpijler en voor ICB’s (instellingen voor collectieve beleggingen) waarbij moet worden aangegeven of de instellingen al dan niet in het kader van hun herbeleggingsbeleid rekening houden met ethisch, milieu en sociale criteria te evalueren.

Daarnaast zal ook worden nagaan of soortgelijke ‘transparantie verplichting’ kan worden uitgebreid naar de hele financiële sector: banken, verzekeringen, kredietinstellingen en instellingen voor bedrijfspensioenvoorzieningen.

3. Stand van zaken m.b.t. de uitvoering van de acties

Actie 1: Verduurzamen van de overheidsaankopen

In het kader van de verduurzaming van overheidsaankopen werd een ontwerp van federaal actieplan duurzame overheidsopdrachten uitgewerkt door een werkgroep van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling. De werkgroep bereikte een akkoord over 17-tal specifieke acties die kaderen binnen 7 doelstellingen. Het betreft:

1. Garanderen van technische expertise m.b.t. duurzame criteria
2. Garanderen van technische expertise m.b.t. wettelijke aspecten
3. Verzekeren van informatieoverdracht binnen de federale overheidsdiensten.
4. Het bieden van een politiek en ambtelijk draagvlak voor de implementatie van het federaal beleid inzake duurzame overheidsopdrachten
5. Het verzekeren van coördinatie en uitwisseling van informatie tussen de overige beleidsniveaus en stakeholders
6. Het voeren van onderzoek naar de mogelijkheden van innovatief aanbesteden.
7. Het informeren over de kostprijs van duurzame producten

Een aantal acties uit dit federaal actieplan duurzame ontwikkeling herbevestigen de engagementen uit het actieplan maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het betreft hier o.a. de oprichting van een steunpunt duurzame overheidsopdrachten, de actualisering van de omzendbrief aangaande de implementatie van het duurzame ontwikkelingsbeleid bij overheidsopdrachten, alsook het voeren van onderzoek naar de mogelijkheden van innovatief aanbesteden. Ook de bijzondere aandacht voor kmo’s werd hierin herbevestigd.

Het ontwerp van federaal actieplan duurzame overheidsopdrachten werd na stakeholderconsultatie voorgelegd aan de ICDO die er in haar vergadering van februari 2009 acte van nam en het doorstuurde voor politieke deliberatie naar de regering. Op het moment van de goedkeuring van het jaarverslag van de ICDO op haar vergadering van maart 2009 werd het nog niet op de ministerraad besproken en aangenomen.

De update en gebruiksvriendelijker maken van de gids voor duurzame aankopen (www.gidsvoorduurzameaankopen.be) is ondertussen in een vergevorderd stadium. De onderzoekopdracht voor een 70-tal productgroepen werd reeds afgerond en werden omgezet in concrete duurzame overheidsopdrachtenfiches met concrete voorstellen voor de integratie van duurzame criteria in de verschillende fasen van een overheidsopdracht. De nieuwe website ging eind maart 2009 on-line.

Algemeen gezien werden de deelacties uit het actieplan goed opgevolgd en verder uitgewerkt in het ontwerp van federaal actieplan duurzame overheidsopdrachten die zijn uitvoering zal kennen in de periode 2009–2011, en werd de gids voor duurzame overheidsaankopen vernieuwd, geactualiseerd en gebruiksvriendelijker gemaakt.

Actie 2: Ondersteuningbeleid van de overheid m.b.t. buitenlandse handel en investeringen.

In dit kader dient opgemerkt dat er een aantal initiatieven genomen werden om het bedrijfsleven te informeren over het bestaan van instrumenten inzake MVO o.m. de OESO Richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Dit geldt zowel voor verzekeren van exporttransacties bij de ONDD (Nationale Delcredere Dienst), als voor de instrumenten van Finexpo.

Hierbij zijn er reeds sedert geruime tijd de OESO aanbevelingen inzake milieu gekomen waaraan de exporttransacties dienen te voldoen (screening van de milieu aspecten). En vorig jaar is er een aanbeveling van de OESO bijgekomen zodat er rekening wordt gehouden met de schuldposities van de ontwikkelingslanden, en dit voorzover er aan een overheidsorgaan wordt geleverd, en dit met garantie van de ONDD.

Tenslotte kan vermeld worden dat op het niveau van de Europese Unie ook een aantal sociale en milieu voorwaarden meespelen o.m. in het verkrijgen van Algemene Tariefpreferenties.

Actie 3: Maatschappelijk verantwoord investeren bij de overheid.

Deze actie heeft tot op heden niet tot concrete resultaten geleid. Binnen de werkgroep mvo/mvi van de ICDO werd een subwerkgroep opgericht die specifiek werkt aan de ontwikkeling van standaardclausules in het kader van overheidsopdrachten. Deze kunnen dan via de gids voor duurzame aankopen (zie uitvoering actie 1) worden gepromoot. Deze subwerkgroep heeft een eerste startvergadering gehad en momenteel wordt er informatie verzameld over de verschillende criteria die worden gebruikt in het kader van maatschappelijk verantwoord investeren. Het kruisen van deze informatie moet leiden tot de ontwikkeling van de voorziene standaardclausules.

In het kader van maatschappelijk verantwoord investeren heeft de werkgroep ook het opnieuw ingediende voorstel van Senator Mahoux (stuk 4-723/1) aangaande de oprichting van een Raad voor maatschappelijk verantwoord beleggen bij de POD Duurzame Ontwikkeling besproken. De werkgroep heeft aangegeven dat, indien gevraagd, zij haar advies hierover kan verlenen.

Actie 4: Opzetten van een uniek loket overheidslabelling.

In het kader van de uitvoering van deze actie werd in voorgaande regeerperiode verschillende voorstellen uitgewerkt en besproken op politiek niveau. Eén van de voorstellen behelsde de oprichting van een “stichting labelling” die de opdracht zou krijgen de labels ter aanmoediging van duurzame productie- en consumptiepatronen, en in het bijzonder deze door een onafhankelijke partij gecontroleerd, waaronder het Europese milieukeurmerk en het Belgisch sociaal label te promoten. Deze stichting zou ook instaan voor een professioneler beheer van beide overheidslabels, en anderzijds ook een samenwerking zoeken met beheerders van door een derde onafhankelijke partij gecontroleerde labels m.b.t. duurzame productie en consumptiepatronen, waaronder labels ter bevordering van eerlijke handel, van biologische landbouw, van duurzaam bosbeheer en van duurzame visvangst. Een ander versie van deze voorstellen richtte zich, om o.a. tegemoet te komen aan de opmerking van de raad van state m.b.t. de gekozen rechtsvorm van een stichting, eerder op de oprichting van een bezinningskamer zoals deze voorzien werd in de wet van 27 februari 2001 ter bevordering van een sociaal verantwoorde productie. Deze bezinningskamer zou dan dezelfde opdrachten krijgen als de ‘stichting’ uit de eerder versies van het voorstel. Over al deze voorstellen werden adviezen gevraagd aan de stakeholdercomités van beide overheidslabels (sociaal label en Belgisch EU- ecolabel) en werden tekstvoorstellen (ontwerpen van uitvoeringsbesluiten) aan de Raad van State voor advies voorgelegd.

Het voorstel werd op het einde van de vorige legislatuur echter niet meer gefinaliseerd en de verdere bespreking werd vooralsnog niet hernomen in de huidige legislatuur.

Actie 5: Actief overheidsbeleid m.b.t. mvo op internationaal vlak.

In het kader van de internationale opvolging en voorbereiding was de werkgroep vooral actief op het vlak van de ontwikkeling van de nieuwe ISO 26000 standaard aangaande de maatschappelijke verantwoordelijkheid van organisaties in het algemeen. De vooruitgang van de ontwikkelingen en de bespreking van de positie van de overheidsexpert binnen ISO voor deze standaard gebeurde binnen de werkgroep mvo/mvi. Daar waar bij de opmaak van het actieplan maatschappelijk verantwoord ondernemen de standaard nog in een “Working Draft”-fase zat, werd in 2008 een consensus gevonden tussen alle stakeholders van de verschillende deelnemende landen om naar een “Commission Draft” te gaan. Aangezien het vinden van een consensus nu eerder op nationaal niveau dient te gebeuren werd de overheidsvertegenwoordiging binnen het Belgisch Spiegelcomité van het Nationaal Bureau voor Normalisatie (NBN) versterkt met leden van de werkgroep mvo.

Ook werd de opvolging van de ontwikkelingen binnen de High Levelworkgroup on CSR van de Europese Commissie binnen de werkgroep mvo verankerd. De Belgische vertegenwoordiger binnen de High Levelworkgroup geeft hierbij altijd verslag aan de werkgroep. De werkgroep werd ook uitgenodigd om een presentatie te geven op een vergadering van de High Levelworkgroup aangaande de Belgische ervaringen met lerende netwerken m.b.t. maatschappelijk verantwoord ondernemen. Daarbij komen zowel de federale als de regionale (Vlaamse) ervaringen aan bod. De presentatie staat geprogrammeerd op de eerstvolgende vergadering van de High Levelworkgroup on CSR.

Wat de opvolging van de ontwikkelingen binnen OESO betref, worden deze in eerste instantie gewaarborgd door het hoofd van het Belgische OESO-contactpunt, opgericht in het kader van de OECD Declaration on International Investments and Multinational Enterprises. Dit Belgisch contactpunt situeert zich binnen de FOD Economie en heeft heel wat initiatieven ondernomen ter bekendmaking en verspreiding van de OESO-richtlijnen. Deze werden bijvoorbeeld ook extra onder de aandacht gebracht van de ondernemingen via het KAURI-platform, dat op regelmatige tijdstippen hierrond acties organiseert.

Nog op OESO-niveau ondersteunde de POD Duurzame Ontwikkeling het voorzitterschap van de Annual Meeting of Sustainable Development Experts (AMSDE). Via de ondersteuning van de AMSDE in het algemeen en van het nieuwe voorzitterschap ervan, wordt dit voorzitterschap de volgende twee jaar door een Belg ingevuld.

Wat de actieve deelname aan de ontwikkeling van een 10-jarig werkprogramma ter ondersteuning van regionale en nationale initiatieven m.b.t. de bevordering van een duurzame productie en consumptie betref, werd door de POD Duurzame Ontwikkeling ook een financiële ondersteuning toegekend aan het United Nations General Trust Fund als bijdrage in de communicatiestrategie voor het Marrakechproces. De inhoudelijke opvolging van deze ontwikkelingen gebeurt door de Taskforce Duurzame Ontwikkeling van het Federaal Planbureau die hiervoor samenwerkt en overleg pleegt met andere betrokken administraties en experts.

Wat de stand van zaken van de vijfde deelactie m.b.t. de capaciteitsopbouw aangaande mvo in landen in ontwikkeling betreft beschikt de werkgroep niet over voldoende informatie om hier een uitspraak over te doen.

In het kader van De Internationale Arbeidsorganisatie Organisatie (IAO) werd binnen het Internationaal Arbeidsbureau, op het niveau van de beheersraad door de Belgische vertegenwoordiger herhaaldelijk gepleit voor meer middelen voor de promotie en controle op de toepassing van de tripartiete Verklaring van 1977 over de multinationale ondernemingen.

Actie 6: Ondersteunen van lerende netwerken.

In het kader van deze actie werd door de Cel Sociale Economie van de POD maatschappelijke integratie, in samenwerking met de werkgroep mvo, een initiatief ontwikkeld die voorzag in de ondersteuning van lerende netwerken via de kamers van koophandel. De POD Maatschappelijke Integratie voorzag hierbij een budget van 300.000 € om lerende netwerken naar het voorbeeld van het Quadrant-project van VOKA – Kamer van Koophandel Oost-Vlaanderen (2004–2007) te initiëren. Tien Kamers van Koophandel besloten uiteindelijk mee te stappen, waarbij de coördinatie van het project gebeurde door de Federatie der Kamers voor Handel en Nijverheid van België. Het globale project kreeg de naam “Quadrant-BEL”, en leidde tot twee parallelle types mvo-leertrajecten: één voor de Kamers van Koophandel zelf en één voor de bedrijven per deelnemende Kamer. Dit laatste zorgde voor de opstart van zeven lerende netwerken voor bedrijven waaraan in totaal meer dan 70 KMO's en sociale economiebedrijven uit verschillende sectoren deelnamen. De resultaten van dit “Quadrant-BEL”-project werden uitgebracht in brochurevorm, waarbij getuigenissen, mvo-acties, ervaringen en nuttige tips voor zowel KMO's en sociale economieondernemingen in België, als van de deelnemende Kamers van Koophandel werden in samengebracht.

Het project werd positief geëvalueerd en kende ondertussen een vervolg, waarbij de minister voor Maatschappelijke Integratie een nieuw budget voorzag voor de verzetting van het “Quadrant-BEL”-project.

Actie 7: Ondersteunen van ethische handel op Belgisch niveau.

Tot op heden werd vanuit de federale overheid geen initiatief genomen een lerend netwerk, naar analogie van het Ethical Trading Initiative (ETI) in Groot-Brittannië op te zetten.

In het kader van een bezoek aan MVO-Nederland van enkele leden van de Werkgroep mvo, op initiatief van de Vlaamse administratie Werk en Sociale Economie in het kader van de voorbereiding van hun mvo-visienota, was er wel een contact met het "Initiatief Duurzame Handel" (IDH), dat volop in ontwikkeling is. Dit is een nieuw Nederlands initiatief gebaseerd op het ETI. Het IDH is een samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven, vakbonden en ngo's waarbij de verschillende partijen gezamenlijk aan de slag gaan om sociale en ecologische knelpunten in handels- en productieketens aan te pakken. Via het uitwisselen van kennis en gerichte leer- en verbeterprogramma's wil IDH de economische, milieu- en arbeidsomstandigheden in de eerste schakels van de productieketens in ontwikkelingslanden verbeteren. Het totaal budget van het IDH bedraagt 31 miljoen Euro.

Actie 8: Multi-stakeholderdialoog verder zetten.

De organisatie van een informele stakeholderdialoog is gekoppeld aan de rapportering betreffende de stand van zaken van het actieplan, die samengaat met de ICDO-rapportering.

Aangezien het hier de eerste stand van zaken betreft, werd nog geen informele dialoog georganiseerd. Dit verslag zal hiertoe aanleiding geven in het najaar 2009.

Actie 9: Duurzaamheidsverslaggeving.

Tot op heden werden nog geen initiatieven genomen door de in het actieplan mvo vernoemde instellingen. Een Multi-stakeholderwerkgroep werd dan ook nog niet opgericht.

Het valt echter op te merken dat stakeholders de uitvoering van de actie niet hebben afgewacht en zelf initiatieven hebben genomen. Zo bracht Business & Society Belgium, een netwerk van ondernemingen rond mvo, een praktijkgids voor duurzaamheidsverslagen uit. Een werkgroep van vijftien ondernemingen uit het netwerk bestudeerde de kwaliteit van duurzaamheidsverslaggeving en bracht een gids die inging op volgende vragen:

- Wat zijn de verwachtingen van de stakeholders?
- Hoe kan van een duurzaamheidsverslag een dynamisch communicatiemiddel worden gemaakt dat samenhangt met de duurzaamheidsstrategie van een onderneming?
- Welke hulpmiddelen staan er te beschikking?
- Welke stappen en succesfactoren zijn er bij het opstellen van een uitstekend verslag?

De gids geeft ook aan dat het mogelijk is om een uitstekend verslag te publiceren volgens de laatste internationale standaarden (de GRI 3 richtlijnen van het Global Reporting Initiative), zonder dat dit ingewikkeld en omvangrijk hoeft te zijn. De praktijkgids is terug te vinden op de website van Business & Society Belgium: www.businessandsociety.be, onder de rubriek onze publicaties.

Een tweede belangrijke en interessant stakeholderinitiatief aangaande duurzaamheidsverslaggeving is het proces dat werd opgestart binnen KAURI, een Belgisch Multi-actor netwerk en kenniscentrum aangaande internationaal ondernemen, mvo, duurzaamheid, e.a. Daar ging o.a. een groep ngo's werken rond duurzaamheidsverslaggeving. Dit resulteerde in een aantal duurzaamheidsverslagen, waarvan een aantal volgens de GRI-richtlijnen. Daarnaast organiseerde KAURI ook een workshop voor zowel ondernemingen als voor maatschappelijke integraties die aan de slag willen gaan met duurzaamheidsverslaggeving volgens het raamwerk van de GRI. Vele leden van Kauri, zowel ondernemingen als maatschappelijk organisaties, publiceren bovendien een duurzaamheidsverslag. Meer informatie hierover is terug te vinden op www.kauri.be

Tenslotte organiseert het Instituut van de Bedrijfsrevisoren (IBR) elk jaar ook de "Belgische Prijs voor het Beste Rapport Duurzame Ontwikkeling". De prijs van 2008 organiseerde zij trouwens in samenwerking met Business & Society Belgium, met de Universiteit van Gent en met KAURI. Het initiatief van het IBR zag 10 jaar geleden het licht, hoewel het in de beginjaren nog ging om het beste milieuverslag.

Actie 10: Opzet gemeenschappelijk onderzoekskader m.b.t. mvo.

In het kader van deze actie stelde de POD Duurzame Ontwikkeling een onderzoeksproject voor aan het Federaal Wetenschapsbeleid, binnen de Actie ter ondersteuning van de strategische prioriteiten van de federale overheid. De onderzoeksvraag werd door het Federaal Wetenschapsbeleid weerhouden en er werd een oproep gedaan voor kandidaten. Via een selectieprocedure waarbij ook internationale experts betrokken zijn werd uiteindelijk het samenwerkingsverband tussen de Solvay Business School, Vlerick Leuven/Gent en het Europees Sociaal Observatorium als uitvoerder van het onderzoek aangeduid. Het onderzoeksproject kreeg de naam: "Kennisgebieden en dynamische actualisering van de kennis inzake mvo".

De doelstellingen van het onderzoek zijn driedig:

- Het in kaart brengen van de bestaande onderzoeken en de resultaten ervan, van de bestaande mvo-instrumenten en -initiatieven en van mvo-kenniscentra in België, Europa en op internationaal niveau.
- Het in kaart brengen van de belangrijkste hiaten op het gebied van kennis, instrumenten en verspreidingsmechanismen, en dit onder meer op basis van een stakeholderanalyse. Hierbij zal bijzonder aandacht worden geschonken aan de praktische toepassing van mvo in kleine en middelgrote ondernemingen.
- Het doen van voorstellen voor het uitschrijven van specifieke onderzoeks- en ontwikkelingsopdrachten op basis van de bovenstaande analyses.

In het kader van dit onderzoeksproject werd ook een stuurgroep opgericht, waarin naast Belgische experts ook de Europese Commissie (zowel DG Enterprise als DG Social Affairs) als experts uit internationaal georganiseerde stakeholdergroepen vertegenwoordigd is. De opstartvergadering ging door in november 2008. Het project heeft een duurtijd van negen maanden. De resultaten van de studie worden dus verwacht in het begin van de zomer 2009. Het onderzoeksproject wordt gefinancierd (budget van 52.000 €) door het Federaal Wetenschapsbeleid.

Actie 11: Samenwerking tussen overheden m.b.t. verspreiding van kennis.

In het kader van deze actie werden geen specifieke initiatieven ondernomen. De belangrijkste overheidsverantwoordelijken voor het regionale mvo-beleid worden evenwel steeds uitgenodigd voor de werkgroepvergaderingen. Vooral de Vlaamse vertegenwoordigers spelen hierbij een actieve rol. Een aantal gezamenlijke initiatieven vloeiden hier al uit voort, zoals het bezoek aan mvo-Nederland op initiatief van de Vlaamse administratie Werk en Sociale Economie, of de samenwerking rond de presentatie van de ervaringen aangaande lerende netwerken voor de High Levelworkgroup on CSR. De Vlaamse vertegenwoordiger in de werkgroep mvo gaf ook een presentatie van de bestaande overheidsinitiatieven in het Vlaamse gewest aangaande de mvo. Ook van het Brusselse hoofdstedelijke gewest is er een vertegenwoordiger in de werkgroep aanwezig. Het Waalse gewest heeft sinds kort een nieuwe vertegenwoordiger binnen de werkgroep.

Actie 12: Duurzaam pensioensparen.

Op het einde van vorige legislatuur werd binnen de federale overheid een interkabinettenwerkgroep (ikw) opgericht die een voorstel uitwerkte aangaande duurzaam pensioensparen.

Het voorstel was gebaseerd op het maken van een onderscheid tussen enerzijds mvi-pensioensparen, en anderzijds het gewone (niet-mvi-)pensioensparen. Zowel in het kader van de pensioenspaarfondsen als in het kader van de pensioenspaarverzekeringen zou daarbij een onderscheid gemaakt worden op basis van de mvi-criteria die worden gebruikt bij de herbelegging van de ingezamelde middelen en zou een transparantieplichting aangaande dit beleggingsbeleid en de mate waarin daarbij rekening wordt gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten worden ingevoerd in het kader van de derde pensioenpijler. Het mvi-pensioensparen zou in het voorstel genieten van een verhoogde fiscale aftrek, terwijl het gewone pensioensparen kon blijven beroep doen op de bestaande niet-verhoogde fiscale aftrek.

Een min of meer concreet voorstel van wetgevend kader werd uitgewerkt, maar er werd tegen het einde van de voorgaande legislatuur geen overeenstemming meer bereikt aangaande de te gebruiken criteria, de wijze van controle en de hoogte van de verhoogde fiscale aftrek. In de huidige legislatuur werden de werkzaamheden vooralsnog niet hervat.

Actie 13: Evaluatie en uitbreiding transparantiemaatregel.

Eind 2008 schreef de POD Duurzame Ontwikkeling een overheidsopdracht uit voor de uitvoering van de evaluatie van de bestaande transparantiemaatregel in het kader van de tweede pensioenpijler en deze voor de Instellingen voor Collectieve Beleggingen. De overheidsopdracht werd uiteindelijk toegewezen aan Ethibel Forum die de economisch meest voordelige offerte indiende.

De doelstelling van de onderzoeks- en evaluatieopdracht bestaat er enerzijds uit een analyse te maken van de naleving van bovenstaande transparantieplichtingen en dan meer specifiek met betrekking tot het al dan niet rekening houden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten bij het beheer van de middelen (beleggingsstrategie) en eventueel uitoefening van de rechten die hieraan verbonden zijn. En anderzijds om na te gaan wat het effect is geweest van de invoering van deze specifieke transparantieclausules aangaande het gebruik van sociale, ethische en leefmilieuaspecten, bij het beheer van de middelen. Hierbij staan volgende vragen centraal:

1. Werden wijzigingen aangebracht in het beheer van de middelen door de invoering van deze transparantieclausules?
2. Werden meer middelen georiënteerd naar meer maatschappelijk verantwoorde investeringen ten gevolge van deze transparantieclausules?
3. Welke zijn de redenen voor het eventuele niet-rekening houden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten,

4. Welke zijn de meest voorkomende sociale, ethische en leefmilieuaspecten waarmee rekening wordt gehouden?
5. Hoe worden deze aspecten geïntegreerd in het beheer?
6. hoe staan de beheerders t.o.v. zulke transparantieclausules aangaande gebruik van sociale, ethische en milieuaspecten,
7. welke zijn de voornaamste problemen bij het gebruik van sociale, ethische en milieuaspecten in het beheer van de middelen?

De opdracht heeft een duurtijd van 210 kalenderdagen, waarbij als eindresultaat een

Rapport zal worden afleveren waarin de methode van aanpak, de kwalitatieve- en kwantitatieve beoordeling van de verzamelde gegevens en de evaluatie van het resultaat van de invoering van deze clausules, wordt in opgenomen. Ook werd gevraagd om aanbevelingen naar het beleid toe te doen betreffende deze clausules en de eventuele uitbreiding ervan naar de gehele financiële sector. De resultaten worden verwacht in de zomer 2009. Het totale budget van de onderzoeksopdracht bedraagt 30.000 €, excl. Btw.

4. Conclusie

Bovenstaande stand van zaken van uitvoering geeft aan dat een deel van de acties uitvoering kennen. Een aantal andere acties, meestal diegene die ook politiek en budgettair gevoeliger zijn, kennen voornamelijk nog geen concrete invulling. Wel werden voor de meeste acties voorstellen gelanceerd, maar werden deze niet altijd gefinaliseerd in de vorige legislatuur en werd de discussie ook niet verder gezet in de huidige legislatuur. Het zou ook belangrijk zijn dat er duidelijkheid komt aangaande de politieke wil om een aantal van de acties uit het actieplan mvo verder uit te werken en uit te voeren.

Tenslotte is het ook nog wachten op de resultaten van een aantal onderzoeks- en evaluatie opdrachten die momenteel gaande zijn en die pas tegen de zomer 2009 hun resultaten zullen uitbrengen.

Dat MVO ook op internationaal vlak belangrijker wordt is te merken aan de diverse initiatieven die in deze internationale instellingen genomen worden. De OESO neemt hier een belangrijke plaats in dit debat, wat ook onmiddellijk terug te vinden is in het Belgisch beleid. Daarnaast is er binnen de EU ook een actieve politiek om de diverse aspecten o.m. milieu en sociale aspecten te integreren in hun economische beleid. Deze evolutie versterkt het MVO beleid in ons land.

Naast de gedeeltelijke uitvoering van de acties is het echter ook belangrijk op te merken dat mvo niet enkel een federale materie is, maar dat ook de verschillende regionale overheden initiatieven

ontwikkelen. Het zou nuttig zijn om deze, o.a. in het kader van het up to date houden van het 'compendium on national public policies on CSR in the European Union' samen te brengen in een gemeenschappelijk overzichtsdocument.

Tenslotte is het ook belangrijk op te merken dat ook bij de stakeholders diverse belangrijke en interessante initiatieven het licht zien. De resultaten van het mvo-onderzoek (uitvoering van actie 10) kan hier een beter zicht geven.

Het samenbrengen van al die diverse initiatieven (op federaal, regionaal en bij de stakeholders) kan een grondig inzicht leveren in de echte mvo-dynamiek in België, en kan ook de basis vormen van een meer diepgaande evaluatie van het (federale) mvo-beleid in het algemeen en het actieplan mvo in het bijzonder.

Bijlage 3: EIS

Sinds 2004 stelt de Regie via het internet software ter beschikking van de gebouwenbeheerders van elke FOD en POD waarmee zij hun verbruik (gas, elektriciteit, stookolie, water) kunnen inventariseren en beter kunnen beheren. Deze software kreeg de naam EIS “Environment Information System” en maakt het mogelijk al deze verbruiksgegevens te centraliseren en samen te vatten.

Ondanks de omzendbrief EIS van 17 juni 2005, verschenen in het Staatsblad van 15 juli 2005, hebben momenteel nog maar weinig FODs het nodige gedaan om hun verbruik systematisch in te voeren in EIS.

De beschikbare verbruikscijfers lopen dus sterk uiteen van de ene FOD tegenover de andere. Bepaalde FODs zorgen voor een goede follow-up van hun gebouwen, terwijl andere nauwelijks enig verbruik inventariseren. Over het algemeen voeren de FODs het verbruik van 10 tot 20% van de tellers manueel in.

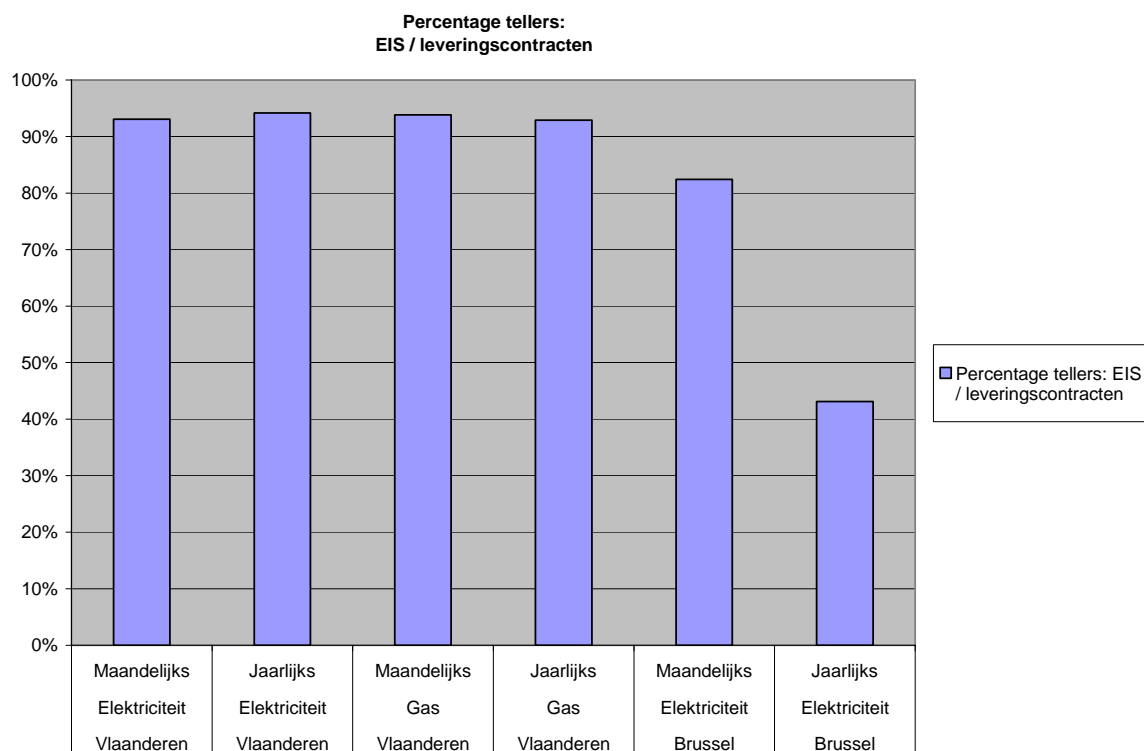
In het kader van de vrijmaking van de energiemarkt kreeg de Regie de opdracht de aannemingsvoorwaarden op te stellen om voor elk gewest een elektriciteitsleverancier en een gasleverancier te kiezen. Voor Vlaanderen en voor de elektriciteit in Brussel werden reeds contracten afgesloten.

Hiertoe moest een volledige inventaris worden opgemaakt van de leveringspunten. Deze punten worden momenteel ingevoerd in EIS. Voor Vlaanderen werden reeds 93% van de jaarlijks op te meten tellers en 94% van de maandelijks op te meten tellers in EIS ingevoerd. Voor Brussel is deze invoering nog aan de gang. Voor Wallonië is men nog bezig met het opmaken van de inventaris van de leveringspunten.

Statistieken van de meetpunten (tellers)

Vergelijking van de punten op de lijst met leveringscontracten en van deze in EIS

			Punten van leveringscontract	Punten	Percentage
				EIS	punten
Vlaanderen	Elektriciteit	Maandelijks	245	228	93%
Vlaanderen	Elektriciteit	Jaarlijks	581	547	94%
Vlaanderen	Gas	Maandelijks	97	91	94%
Vlaanderen	Gas	Jaarlijks	449	417	93%
Brussel	Elektriciteit	Maandelijks	182	150	82%
Brussel	Elektriciteit	Jaarlijks	343	148	43%

Verbruikscijfers

Sinds eind november 2008 ontvangt de Regie het merendeel van de verbruiksgegevens van de leveranciers. Momenteel worden nog contacten gelegd om de ontbrekende gegevens te verkrijgen.

De ontvangen gegevens kunnen automatisch in EIS worden ingevoerd en maken het mogelijk het gebrek aan manueel ingevoerde gegevens te compenseren.

Momenteel zijn de gegevens nog té onvolledig om betrouwbare algemene cijfers te kunnen geven. Voor gas en elektriciteit zouden de zaken de komende weken of maanden evenwel snel moeten evolueren aangezien wij nu massaal hierover gegevens beginnen te ontvangen van de leveranciers.

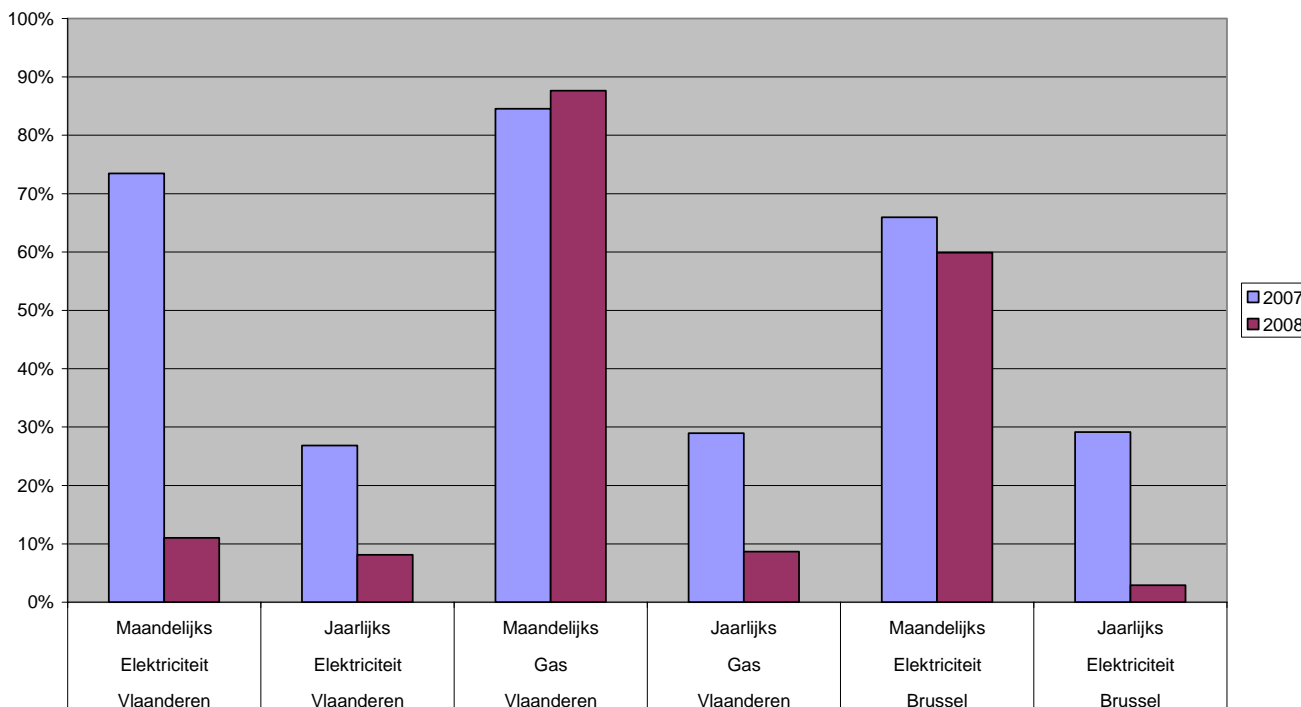
Wat betreft de verwarming is er het aandeel van het stookolieverbruik dat onbekend zal blijven indien de FODs en PODs er niets aan doen om deze verbruiksgegevens in hun totaliteit te verzamelen; zij moeten immers nog manueel worden ingevoerd door de gebruikers van het gebouw. Hetzelfde geldt voor het waterverbruik. Voor de FODs en PODs zullen helaas waarschijnlijk problemen inzake organisatie blijven voortbestaan. Er bestaan systemen voor afstandmeting waarmee dit verbruik automatisch kan worden ingezameld. De voorbije jaren zijn deze systemen zeer toegankelijk geworden. Het zou wellicht interessant zijn zulke systemen te installeren. Overeenkomstig het budget

dat aan deze installatie zou worden toegewezen, zouden wij een gedeelte van of alle ontbrekende gegevens automatisch kunnen verzamelen.

Invullingstatistieken van het verbruik in EIS op 11/03/2009

			Aantal meters geinventariseerd voor contracten mbt materiaal	Aantal meters met jaarlijks verbruik berekend in EIS		Percentage	
				2007	2008	2007	2008
Vlaanderen	Elektriciteit	Maandelijks	245	180	27	73%	11%
Vlaanderen	Elektriciteit	Jaarlijks	581	156	47	27%	8%
Vlaanderen	Gas	Maandelijks	97	82	85	85%	88%
Vlaanderen	Gas	Jaarlijks	449	130	39	29%	9%
Brussel	Elektriciteit	Maandelijks	182	120	109	66%	60%
Brussel	Elektriciteit	Jaarlijks	343	100	10	29%	3%

Percentage invoeringen in EIS

Anderzijds werken wij momenteel aan een procedure om de gebouwen op te sporen die volledige en betrouwbare ingevoerde gegevens verzamelen (water, stookolie, elektriciteit, gas). Hiermee zullen wij verbruiksstatistieken kunnen opstellen voor groepen gebouwen overeenkomstig hun bestemming of specifieke aard. Als de groepen voldoende groot zijn, zullen deze verbruiksstatistieken kunnen worden uitgebreid naar de rest van de gebouwen.

De oppervlakten

De in EIS vermelde oppervlakten zijn afkomstig van de dienst Patrimonium van de Regie der Gebouwen (eigendom of gehuurd).

Deze oppervlakten zijn de bruto-oppervlakten ingenomen door de federale instellingen (zie tabel).

Instelling	Bruto oppervlakte (in m²)
Europese instellingen	133.722
Ministerie van Defensie	35.935
Federale politie	905.266
Regie der Gebouwen	105.990
Residenties koninklijke familie	76.550
Pensioendienst voor de overheidssector	18.367
FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	104.927
FOD Budget en beheerscontrole	5.786
FOD Kanselarij van de Eerste Minister	90.785
FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie	146.105
FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg	77.782
FOD Financiën	1.483.370
FOD Binnenlandse Zaken	348.172
FOD Justitie	1.948.729
FOD Mobiliteit en Vervoer	63.428
FOD Personeel en Organisatie	32.749
FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	236.031
FOD Sociale Zekerheid en Openbare instellingen van Sociale zekerheid	103.475
FOD Informatie- en communicatietechnologie	3.419
POD Duurzame ontwikkeling	6.493
POD Maatschappelijke integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie	117.954
POD Wetenschapsbeleid	577.978

De oppervlakten van de FODs en PODs worden helemaal beheerd door de Regie. De andere instellingen, zoals de parastatale instellingen, beheren zelf hun gebouwen. Wij hebben geen enkel recht van controle op dit beheer. Wij weten dus niet welke oppervlakten worden ingenomen die buiten het beheer van de Regie vallen.

Aantal personen

Het aantal personen dat de gebouwen gebruikt zou door de gebruikers van het gebouw moeten worden ingevoerd in EIS, maar dat gebeurt zeer weinig. Op www.pdata.be vindt u evenwel het aantal tewerkgestelde personen per FOD of POD.

Bijlage 4: Rapportering over de aankoop dienstvoertuigen door FOD en POD

De volgende tabellen werden opgemaakt met behulp van informatie verstrekt door de verschillende FOD en POD. Volgens omzendbrief 307quater, moet 50% van de jaarlijks aangekochte voertuigen op zijn hoogst behoren tot categorie C wat betreft CO2 uitstoot of rijden met behulp van 'properdere' technologieën (elektrische voertuigen, hybriden, enz....). Deze aankopen worden in de tabel hieronder in het groen weergegeven. De rode kolommen stellen de vanuit milieuoogpunt minder propere voertuigcategorieën voor.

Tabel 1: Toestand eind 2008 van het federale wagenpark																				
	CO ₂ -uitstoot	FOD Financiën	FOD Justitie	FOD Binnenlandse Zaken	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	Ministerie van Defensie	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg	FOD Mobiliteit en Vervoer	FOD Sociale Zekerheid	POD Personeel en Organisatie	POD Wetenschapsbeleid	POD Kanselarij van de Eerste Minister	POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie	FOD Budget en Beheerscontrole	FOD Informatie- en Communicatietechnologie	POD Duurzame Ontwikkeling	POD Consumentenzaken	TOTAAL
In gebruik eind 2008	A	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	B	4	0	16	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	22
	C	226	5	14	38	5	79	6	4	0	2	1	4	1	0	0	0	0	0	385
	D	50	6	1	236	0	3	5	0	2	0	1	0	4	0	0	0	0	0	308
	E	12	2	4	39	1	4	1	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	66
	F et +	0	1	0	655	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	657
	gas	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	hybride	0	2	0	0	0	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
	Andere alternatieve brandstoffen	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Gebrek aan informatie	174	37	19	0	6	53	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	291
	Aangekocht in 2008	A	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B		0	4	0	7	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	13
C		21	11	5	1	0	1	41	0	3	0	2	0	1	1	0	0	0	0	87
D		11	7	5	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	26
E		5	4	2	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14
F et +		0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
gas		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
hybride		0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Andere alternatieve brandstoffen		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
% ambtenaren		48.66	19.91	8.13	4.22	3.77	3.73	3.20	2.23	2.09	1.87	0.86	0.45	0.29	0.28	0.23	0.05	0.02	0.00	

De CO2 categorieën voor diesel- en benzinevoertuigen zijn beschikbaar op de CO2 gids van de wagen, te downloaden op: www.energievreeters.be/auto. Deze informatie, net als die betreffende de classificatie volgens de 'EURO' normen, is eveneens beschikbaar bij de constructeurs.

De laatste kolom van tabel 1 geeft een idee van het aandeel dat elke dienst heeft op het totaal aantal ambtenaren en staat toe om elke lijn naar verhouding te schatten.

Tabel 2 geeft een overzicht van de aankoop van de voertuigen in functie van de uitstoot van schadelijke stoffen van de motor (een classificatie volgens de EURO normen).

Tabel 1: Indeling van het federale wagenpark naar categorie van motor volgens de EURO-normen

Uitstoot van CO, NOX, koolwaterstoffen en fijne stofdeeltjes	In gebruik eind 2008					aangekocht in 2008				% ambtenaren
	EURO 3	EURO4	EURO5	EURO6,...	Gebrek aan informatie	EURO 3	EURO4	EURO5	EURO6,...	
FOD Financiën	0	37	0	0	429	0	37	0	0	48.66%
FOD Justitie						0	27	0	0	19.91%
FOD Binnenlandse Zaken	0	9	0	0	44	0	9	0	0	8.13%
FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie										4.22%
FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	16	39	0	0	0	0	13	0	0	3.77%
Ministerie van Defensie	704	225	39	0	0	0	0	0	0	3.73%
FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking										3.20%
FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg	7	3	2	0	0	0	1	0	0	2.23%
FOD Mobiliteit en Vervoer	0	88	0	0	49	0	45	0	0	2.09%
FOD Sociale Zekerheid	3	13	0	0	0	0	1	0	0	1.87%
FOD Personeel en Organisatie	1	3	1	0	0	0	2	1	0	0.86%
POD Wetenschapsbeleid	0	1	1	0	5	0	0	0	0	0.45%
FOD Kanselarij van de Eerste Minister	0	4	0	0	0	0	2	0	0	0.29%
POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie	1	2	0	0	0	0	1	0	0	0.28%
FOD Budget en Beheerscontrole	0	3	1	0	0	0	1	0	0	0.23%
FOD Informatie- en Communicatietechnologie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.05%
POD Duurzame Ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.02%
POD Consumentenzaken	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.00%
TOTAAL	732	427	43	0	527	0	139	1	0	

Wat betreft de overige voertuigen (transportvoertuigen genoemd in de volgende tabellen) is de informatie veel minder precies, voornamelijk omwille van twee redenen: de afwezigheid van een specifieke rapportageverplichting en het soms zeer specifieke karakter van de betrokken voertuigen (voornamelijk binnen de FOD Binnenlandse Zaken en het Ministerie van Defensie). De tabellen 3 en 4 hernemen de voertuigen waarvan we over informatie betreffende hun CO₂ uitstoot en andere emissies (Euro normen) beschikken.

Tabel 2: Aangegeven aantal transportvoertuigen van het federale wagenpark, volgens CO₂ uitstoot

CO ₂ - uitstoot	In gebruik eind 2008							Aangekocht in 2008					
	A	B	C	D	E	F en +	Gebrek aan informatie	A	B	C	D	E	F en +
TOTAAL	0	0	4	216	691	674	239	0	0	0	2	14	1

Tabel 3 : Aangegeven aantal transportvoertuigen van het federale wagenpark, volgens EURO norm

Uitstoot van CO, NOX, koolwaterstoffen en fijne stofdeeltjes	In gebruik eind 2008					Aangekocht in 2008			
	EURO 3	EURO4	EURO5	EURO6 ...	Gebrek aan informatie	EURO 3	EURO4	EURO5	EURO6 ...
TOTAAL	1264	316	14	0	261	0	11	15	0

Deel 2
Jaarverslagen van
de leden van de ICDO

Inhoudstafel

**Rapport van de heer H. Parmentier, Voorzitter,
Vertegenwoordiger van de minister voor Klimaat en Energie**

**Rapport van de heer P.-J. Delvoye, ondervoorzitter,
Vertegenwoordiger van de minister van KMO's, Zelfstandigen, Landbouw en Wetenschapsbeleid**

**Rapport van mevrouw M. Cherchari, ondervoorzitster,
Vertegenwoordigster van de minister van Ontwikkelingssamenwerking**

**Rapport van mevrouw D. DUJARDIN, lid
Vertegenwoordigster van de Eerste Minister**

**Rapport van de heer J.-M. Galand, lid
Vertegenwoordiger van de minister van Financiën**

**Rapport van de heer P. DU VILLE, lid
Vertegenwoordiger van de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid**

**Rapport van mevrouw N. Roobrouck, lid
Vertegenwoordigster van de minister van Binnenlandse Zaken**

**Rapport van de heer S. Vaneycken, lid
Vertegenwoordiger van de minister van Justitie**

**Rapport van de heer N. De Coster, lid
Vertegenwoordiger van de minister van Werk en Gelijke Kansen**

**Rapport van de heer F. Borginon, lid
Vertegenwoordiger van de minister van Buitenlandse Zaken**

**Rapport van mevrouw D. Tabbara, lid
Vertegenwoordigster van de minister van Maatschappelijke Integratie, Pensioenen en Grote Steden**

**Rapport van de heer A. Vanheusden, lid
Vertegenwoordiger van de minister van Landsverdediging**

**Rapport van mevrouw L. Dayez, lid
Vertegenwoordigster van de minister van Ambtenarenzaken**

**Rapport van mevrouw E. Van Gelder, lid
Vertegenwoordigster van de minister van Ondernemen en Vereenvoudigen**

**Rapport van de heer E. Dimmock, lid
Vertegenwoordiger van de minister van Migratie- en Asielbeleid**

**Rapport van de heer M. Roman, lid
Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Mobiliteit**

Rapport van mevrouw C. Verbyst, lid

Vertegenwoordigster van de staatssecretaris voor de Coördinatie van de Fraudebestrijding

Rapport van de heer R. Volders, lid

Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Financiën

Rapport van de heer F. Roux, lid

Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Buitenlandse Zaken, belast met de Voorbereiding van het Europese Voorzitterschap

Rapport van de heer B. Lefebvre, lid

Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Personen met een handicap

Rapport van de heer P. Onclinx, lid

Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Begroting en Gezinsbeleid

Rapport van mevrouw M. De Meyer, lid

Vertegenwoordigster van de staatssecretaris voor Armoedebestrijding

A. Rapporten van de ICDO-leden

Rapport van de heer H. Parmentier, Voorzitter, Vertegenwoordiger van de minister voor Klimaat en Energie

1. Inleiding

Dit rapport vormt een mooie gelegenheid om alle medewerkers te bedanken die hebben gewerkt aan acties rond duurzame ontwikkeling en in het bijzonder de vertegenwoordigers van de federale besturen binnen de ICDO te danken die het voorbije jaar hebben bijgedragen tot twee belangrijke processen: de Lente van het Leefmilieu en het federaal plan duurzame ontwikkeling.

In 2008 werden niet alleen de eerder opgestarte maatregelen voortgezet, maar konden ook tal van initiatieven worden gelanceerd die vandaag tot volle ontwikkeling komen. Tijdens de Lente van het Leefmilieu kon worden gediscussieerd over een hele reeks voorstellen in verband met consumptie- en productiewijzen, biodiversiteit, milieu en gezondheid, klimaat en energie, transport en mobiliteit. In juni jongstleden is dit proces uitgemond in 159 politieke engagementen. Sindsdien worden heel wat maatregelen of programma's voorbereid en kan men hun implementatie volgen via de desbetreffende website¹.

Daarnaast hebben de federale besturen binnen de ICDO het voorontwerp van federaal plan duurzame ontwikkeling, de raadpleging over dit voorontwerp en het ontwerp van plan voorbereid. Het ontwerp van plan werd in oktober 2008 voorgelegd aan de regering. De voorbereiding van het plan is evenwel opgeschort om erop toe te zien dat het volgende plan overeenstemt met de evaluatie van de coördinatie-instrumenten van het federaal beleid inzake duurzame ontwikkeling, zoals voorzien in het regeerakkoord.

In de volgende punten krijgt u een beknopte voorstelling van de activiteiten rond duurzame ontwikkeling die de verschillende besturen onder verantwoordelijkheid van de minister hebben uitgevoerd. Meer informatie hierover vindt u in hun respectieve activiteitenverslag.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Suivi des mesures des Plans fédéraux de Développement durable

Verslagen over de opvolging van de maatregelen van de federale plannen duurzame ontwikkeling zijn beschikbaar in de online databank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>. Per aangekondigde maatregel vindt u er een gedetailleerde follow-up en een update van de implementatie.

---

¹ http://www.lentevanhetleefmilieu.be/de_workshops/opvolging

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO1	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO2	Totaal aantal ingevoerde maatregelen	% ingevoerde maatregelen FPDO1	% ingevoerde maatregelen FPDO2	Totale % ingevoerde maatregelen
POD Duurzame ontwikkeling	4	18	22	4	16	20	100,00%	88,89%	90,91%
ICDO	5	33	38	5	33	38	100,00%	100,00%	100,00%
Duurzame ontwikkeling	1	23	24	1	22	23	100,00%	95,65%	95,83%
Economie	31	10	41	0	9	9	0,00%	90,00%	21,95%
Consumentenzaken	0	12	12	0	12	12		100,00%	100,00%
Volksgesondheid	20	65	85	20	53	73	100,00%	81,54%	85,88%
Totaal	61	142	203	27	130	157	44,26%	91,55%	77,34%

Daarnaast wordt ieder jaar een overzicht bijgewerkt van de internationale verbintenissen en van hun staat van uitvoering in de online databank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>.

3. Sensibilisering

4de editie van de dag van de duurzame ontwikkeling in het federaal openbaar ambt.

De POD Duurzame ontwikkeling bleef inspanningen leveren om het begrip duurzame ontwikkeling meer bekendheid te verlenen. Hiertoe organiseerde de dienst op 9 oktober 2008 een conferentie waarop zes specialisten elk hun eigen visie op duurzame ontwikkeling voorstelden. De minister van Klimaat en Energie werd verzocht zijn beleid inzake duurzame ontwikkeling toe te lichten. Meer inlichtingen vindt u op <http://www.poddo.be/conferentiedo>.

Dit evenement luidde de vierde editie in van de dag van de duurzame ontwikkeling die van 13 tot 17 oktober 2008 werd gehouden in de federale overheidsdiensten. Dit keer werd gekozen voor het thema "De Aarde, mijn thuis". Er werden tal van informatieve en ludieke activiteiten georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende overheidsdiensten bewust te maken van duurzame ontwikkeling. Een overzicht van al deze activiteiten vindt u op [www.duurzameontwikkeling.be](http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/). (<http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>).

Net als de vorige twee edities stond de editie 2008 van de dag van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu in het teken van duurzame ontwikkeling. Sinds drie jaar organiseren wij een grote dag voor alle personeelsleden, met een bepaald aantal

maatschappelijk en ecologisch geïnspireerde activiteiten op het programma. Zo werden meer dan 1.300 ambtenaren verdeeld over 49 verschillende activiteiten.

Dit is evenwel niet alles. Op 17 oktober ging het programma van de “Dag” vanzelfsprekend van start met een “gezond” ontbijt, op basis van het Nationaal Plan Voeding en Gezondheid (Algemene Directie ‘Dier, Plant en Voeding’) en samengesteld uit eerlijke en biologische producten.

De “Dag” werd afgerond met een buffet waarop allerlei specialiteiten uit alle uithoeken van de wereld konden worden geproefd... op het ritme van de maraca's. Iedere deelnemer ontving er ook zijn ‘duurzame’ verrassing 2008: een mini nietjesmachine die zonder nietjes werkt.

Dit jaar nog nam de FOD Economie deel aan de week van de duurzame ontwikkeling. Apotheose van de week was de interfederale quiz die op 14 oktober 2008 werd georganiseerd. Deze quiz werd in samenwerking met onze collega's van de Kanselarij gerealiseerd. Het doel van deze transversale en ludieke activiteit bestond erin de verschillende FODs bewuster te maken van duurzame ontwikkeling.

In totaal werden negen teams samengesteld: FOD Buitenlandse zaken, FOD Financiën, FOD Justitie, FOD Maatschappelijke integratie, FOD Personeel en Organisatie, FOD Economie, POD Wetenschapsbeleid, POD Duurzame ontwikkeling en de Kanselarij.

Concreet vormde elke FOD een team van 4 personen. Supporters waren welkom. Uit deze supporters is een nieuw team gevormd dat uiteindelijk de quiz heeft gewonnen.

De winnaars, onder wie een vertegenwoordiger van de FOD Economie, kregen een schilderij en een geschenkpakket van OXFAM cadeau.

Nog steeds tijdens de dag van de duurzame ontwikkeling werd een presentatie over de ecologische voetafdruk gehouden. Deze sensibilisering kreeg concrete vorm in een conferentie en persoonsgebonden tests.

Op 18 maart 2008 vond in City Atrium een conferentie plaats over passiehuizen.

Teneinde het EMAS-certificaat te verkrijgen, werd een milieugids uitgegeven en aan alle ambtenaren van de FOD uitgedeeld.

Inzameling van gsm's

Tijdens het duurzame ontbijt van 17 oktober 2008 werd aan de medewerkers voorgesteld hun oude – zelfs beschadigde – gsm af te geven aan de EMAS-stand, evenals de batterijen, opladers, oortjes (slechts 2,5 % van de gsm's worden gerecupereerd, terwijl ze voor 80% recyclebaar zijn). De 97 ingezamelde gsm's werden bezorgd aan de vereniging Fonebak die gebruikte gsm's recycleert en de nog bruikbare gsm's herstelt om ze tegen een zeer democratische prijs opnieuw te verkopen in ontwikkelingslanden. De opbrengst van de

verkoop wordt vervolgens overgemaakt aan een vereniging – in het geval van de FOD is dat ‘Green Belgium’ – die zich inspant inzake duurzame ontwikkeling en milieu.

Inzameling van kurkstoppen

Half januari 2008 werd aan het onthaal van de Eurostation-site een collector voor ‘kurkstoppen’ geplaatst. Kurk is immers een ideaal recyclagemateriaal in de bioconstructie dat bijna altijd bij het restafval wordt weggegooid. De inzameling gebeurde gezamenlijk met onze collega’s van de FOD Sociale Zekerheid en van de PDOS. Zij vult de inzameling van plastic stoppen aan. In 2008 werd 71,5 kg kurk ingezameld.

Het beheer van deze inzameling zal vanaf 2009 volledig verzekerd worden door de FOD Volksgezondheid, VVK en Leefmilieu.

Inzameling van speelgoed voor Sinterklaas

Net als vorig jaar organiseerde de sociale dienst een Sinterklaasfeest voor de kinderen van de personeelsleden. Ook dit keer stelde de goede Sint van de FOD aan de kinderen voor al hun oude speelgoed en boeken naar hem te brengen zodat hij er andere kinderen blij mee kon maken. Dit jaar zijn de andere kinderen in casu twee scholen in Schaarbeek die activiteiten (bibliotheek, speltheek) organiseren voor de kansarme kinderen van de wijk.

EMAS

Er werden aanzienlijke sensibiliseringsinspanningen geleverd inzake het milieubeheersysteem. Zo moesten alle personeelsleden in 2008 een EMAS-opleiding volgen. Het doel van deze opleiding bestond erin aan de personeelsleden de EMAS-aanpak uit te leggen, de voornaamste procedures die op hen betrekking hebben, maar ook en vooral de milieudoelstellingen van de FOD en de manier waarop het personeel ertoe kan bijdragen.

4. Andere activiteiten van de strategische cel of een FOD

Raadpleging over het voorontwerp van federaal plan duurzame ontwikkeling

De POD DO bereidde de raadpleging voor van het voorontwerp. Deze raadpleging vond plaats van 1 mei tot 30 juni 2008.

Het hoofddoel van de raadpleging bestond er niet alleen in het voorontwerp van plan bekend te maken bij de bevolking, maar de mensen ook de kans te geven het document te wijzigen door hen opmerkingen te laten formuleren en zo de tekst te verbeteren.

Vorbereiding van het ontwerp van plan

Tussen 30 juni en 12 september bereidde de POD Duurzame ontwikkeling, met de hulp van ambtenaren van andere FODs, een ontwerp van plan voor dat op 12 september aan de ICDO-leden werd overgemaakt met de volledige historiek en de verantwoordingen in verband met de verwerking van de tijdens de raadpleging ontvangen reacties.

Werkgroepen ICDO

Het voorontwerp van federaal actieplan “duurzame overheidsopdrachten” werd op 9 september 2008 goedgekeurd door de werkgroep ICDO–CCIM. De plenaire vergadering van de ICDO nam op 15 oktober 2008 akte van het document en besliste het aan een openbare raadpleging te onderwerpen.

De groep maatschappelijk verantwoord ondernemen en maatschappelijk verantwoord investeren (MVI) vergaderde vier keer in 2008. De werkgroep kreeg de taak een bepaald aantal acties op te volgen in het kader van het actieplan zoals vereist en goedgekeurd door de regering op 21 december 2006.

Adviesaanvraag bij de FRDO

In 2008 heeft de minister 6 adviezen gevraagd aan de FRDO betreffende de batterijen en accu's, het voorkomen van gevaarlijke stoffen in elektrische en elektronische apparatuur, het voorontwerp van federaal plan duurzame ontwikkeling, biomassa, het ontwerp van federaal plan duurzame overheidsopdrachten en het actieplan voor de integratie van biodiversiteit in 4 federale sleutelsectoren. www.frdo.be.

Duurzaamheidstest: uitvoering van de procedure

In 2008 werden onder de regering Leterme (20 maart 2009 tot 19 december) 973 dossiers voorgelegd aan de Ministerraad en 72 dossiers werden aan een analyse met het vereenvoudigde formulier (quick scan) onderworpen, de andere dossiers waren vrijgesteld.

Overeenkomstig de beslissing van de Ministerraden van 25 januari 2008 en 25 april 2008 werd aan elke minister gevraagd drie dossiers mee te delen voor de Ministerraad van 9 mei 2008 voor zover zij onder de toepassing van de DOEB vallen. Alles samen werden drieëntwintig dossiers geselecteerd, terwijl vijf ministers geen dossier konden overmaken omdat geen enkel ervan onder de toepassing van de duurzaamheidstest viel. Van de ontvangen dossiers werden er tien aan de Ministerraad voorgelegd, waarvan er zeven effectief vergezeld waren van een quick scan, de 13 andere waren nog niet in behandeling genomen.

De minister van Klimaat en Energie had de volgende dossiers geselecteerd:

- De wijziging van het beheerscontract van het Fonds ter Reductie van de globale Energiekoest (FRGE) ;
- De compensatie van de CO₂-uitstoot veroorzaakt door vliegtuigreizen van de federale ambtenaren;
- Het federale Luchtplan.

Daarnaast werden, in toepassing van de DOEB-procedure, quick scans opgesteld voor de volgende ontwerpen van beleidsbeslissingen:

- een ontwerp van koninklijk besluit tot regeling van de kwaliteit van hernieuwbare vaste brandstoffen;
- een ontwerp van koninklijk besluit tot regeling van de emissies van NOX, CO en PM van de olie- en gasgestookte verwarmingsketels, branders en luchtverwarmers met een vermogen van gelijk aan of minder dan 400 kW;
- een ontwerp van koninklijk besluit tot regeling van de minimale rendementseisen en emissielimieten van CO en PM van met hernieuwbare vaste brandstoffen gestookte verwarmingstoestellen.
- een ontwerp van koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 28 oktober 2004 tot vaststelling van de beheersmodaliteiten van het fonds voor de financiering van het federale beleid ter reductie van de emissies van broeikasgassen.

Tot slot besliste de minister van Klimaat en Energie drie diepgaande duurzaamheidstests uit te voeren op projecten die momenteel worden uitgewerkt. Deze casestudies zullen concrete voorbeelden opleveren die de toegevoegde waarde van de duurzaamheidstest illustreren.

- de actualisering van de omzendbrief P&O/DO/2 betreffende het aankoopbeleid van de federale overheid ter bevordering van het gebruik van duurzaam geëxploiteerd hout en begeleidende maatregelen;
- een project tot evaluatie en voorstelling van een beleid dat de installatie en het gebruik van de beste verwarmingstechnieken wil bevorderen in woningen van kwetsbare huishoudens;
- het voorstel tot splitsing van de vergunningen en pesticiden voor landbouwkundig gebruik en tot invoering van een kenniscertificaat voor de professionele gebruikers.

Implementatie van EMAS binnen het DG Leefmilieu van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Binnen de FOD wordt de implementatie van een milieumanagementsysteem voortgezet (site Eurostation). Op 15 december 2008 werd het certificaat ISO 14001 behaald, waarmee deze implementatie is bekrachtigd. Als gevolg van een onvolledige milieuvergunning liep de EMAS-registratie vertraging op.

Voornamelijk in antwoord op het actieplan van dit EMAS-project is op verscheidene vlakken vooruitgang geboekt, zoals:

- de compensatie van de CO₂-emissies in verband met de vliegtuigreizen sinds juli 2008 (ofwel ongeveer 241 ton CO₂ van juli tot november 2008);
- een precieze meting van het papierverbruik, per dienst / directoraat;
- een maandelijkse meting van het waterverbruik (nauwkeurigheid binnen de limiet van de aard van het meetpunt)
- begin 2009 werden wegwerpbekertjes afgeschaft en vervangen door glazen en koppen;
- luchtverversers werden afgeschaft;

- zowel in Eurostation als in onze externe centra worden meer milieuvriendelijke onderhoudsproducten gebruikt (meer ecologische samenstelling die de milieucriteria zoals voorgeschreven in de gids voor duurzame aankopen naleeft, supergeconcentreerde producten om minder verpakkingen te hebben, met automatische dosering om verspilling te beperken)
- alle personeelsleden van de FOD kunnen nu PMD sorteren (site Eurostation) (evenals plastic stoppen en kurkstoppen; zie hierboven)
- de systematische aankoop van nieuwe printers die recto-verso kopiëren (sinds begin 2008)
- de geleidelijke aankoop van modules recto-verso voor de meest recente printers die evenwel van voor 2008 dateren.
- de concrete mogelijkheid voor het personeel om elke avond de computer af te zetten (tot eind 2008 werd het personeel verzocht zijn computer tijdens de week 's nachts aan te laten staan omwille van updates en back-ups).

Binnen de FOD Economie werd 2008 voornamelijk gekenmerkt door het verwerven van het EMAS-certificaat. Daarnaast namen de AD Energie en de AD Regulering en Organisatie van de Markt de volgende initiatieven:

- **Een studie « elektriciteitsproductie via golfslagenergie ».**

Het betreft dus een studieproject over de state-of-the-art inzake convertoren die golfslagenergie kunnen omzetten en over de fysieke en technische mogelijkheden om deze vorm van technologie te ontwikkelen op het Belgisch continentaal plateau. Het dossier is momenteel ter ondertekening bij de minister van Wetenschappelijk Onderzoek.

- **Een seminarie “offshore windenergie”**

Op 4 november 2008 organiseerde de FOD Economie een seminarie over de ontwikkeling van offshore windenergie in België. Op dit seminarie was een honderdtal deelnemers aanwezig, afkomstig uit een zestigtal organisaties. Sprekers die de bevoegde – Belgische en Europese – instellingen vertegenwoordigden, promotoren van offshore windmolenprojecten, de beroepsfederaties, de transportnetbeheerder van elektriciteit, de verenigingen voor milieubescherming, enz. namen het woord om de uitdagingen van hernieuwbare energiebronnen aan te duiden, in het bijzonder van de offshore windenergie inzake duurzame energie, ze lichtten het bestaande wettelijk kader in België toe of ze deelden hun ervaring op dit domein.

- **Een brochure "passiefhuizen"**

De FOD Economie heeft een brochure opgesteld over passiefhuizen om uit te leggen wat men verstaat onder ‘passieve constructie’. Daarbij wijst men op de voordelen van een dergelijke werkwijze, legt men uit hoe het systeem werkt en geeft men informatie over de bestaande premies en fiscale aanmoedigingen ter zake, enz. Er werden ook

informatiesessies georganiseerd voor het personeel. Deze brochure werd up-to-date gebracht om te worden verspreid op Batibouw 2009.

- **Maatschappelijk verantwoord ondernemen**

Het nationale contactpunt (Algemene Directie “Economisch Potentieel” E4) werd in 2008 lid van het platform KAURI om de richtsnoeren van de OESO beter te bevorderen.

- **Verantwoord aankoopbeleid**

De sociale dienst werd aangesproken over en bewust gemaakt van de duurzaamheidsprincipes in verband met hun functie.

- **Een actief opvolgingsbeleid van de controles op de kilometerstand.**

De wet van 11/06/2004 tot betrugking van bedrog met de kilometerstand van voertuigen heeft tot doel de consument te beschermen door hem te verzekeren dat de tweedehandswagen die hij koopt wel degelijk de aangeduide kilometerstand heeft. Deze bescherming wordt verzekerd dankzij de door de wet georganiseerde opvolging van de kilometerstand van de voertuigen die voorziet dat de kilometerstand van elk voertuig bij de verschillende “levensfasen” wordt geregistreerd (onderhoud, autokeuring...).

Deze wet heeft een positief effect op het milieu want door hem na te leven kan worden vermeden dat eigenaars van versleten en dus mogelijk meer vervuilende wagens er nog mee willen rijden omdat zij door de te lage kilometerstand op de teller geloven dat hun wagen minder versleten is dan in werkelijkheid.

In het kader van zijn opdracht om de toepassing van de economische reglementeringen te controleren, heeft de Algemene Directie Controle en Bemiddeling tussen 1 maart en 15 september 2008 een onderzoek uitgevoerd bij 374 ondernemingen uit de sector. Tijdens dit onderzoek werden 158 processen-verbaal opgesteld wegens overtreding van de wet van 11/06/2004.

- **Aanpassing van de reclamecode FEBIAC**

De informatie in reclameboodschappen die gericht zijn aan de consument moet de voorschriften naleven en zo een houding ten gunste van duurzame ontwikkeling stimuleren. Om dat te bereiken nam de AD Regulering en Organisatie van de Markt in samenwerking met de AD Controle en Bemiddeling het initiatief om met de Belgische automobiel- en tweewielerfederatie (FEBIAC) na te denken over de maatregelen die moeten worden genomen voor een betere toepassing van de bepalingen inzake de leesbaarheid en zichtbaarheid van de CO₂-vermeldingen van het KB van 5 september 2001 betreffende de beschikbaarheid van consumenteninformatie over het brandstofverbruik en de CO₂-uitstoot bij het op de markt brengen van nieuwe personenauto's.

Dit initiatief leidde tot de wijziging van de deontologische code van FEBIAC voor autoreclame. Deze bepaalt voortaan nauwkeurig aan welke minimumcriteria de verplichte vermelding van het verbruik en de CO₂-uitstoot bij nieuwe wagens moet voldoen. Als gevolg van deze nauwkeurige bepalingen hebben de auto-importeurs en autofabrikanten over het algemeen hun reclameboodschappen duidelijk aangepast.

- **Herziening van de milieureclamecode**

Naar aanleiding van een vraag van minister Magnette werd in 2008 binnen de Raad voor het Verbruik begonnen met een update van de milieureclamecode die reeds meer dan 10 jaar oud is. Het doel hiervan is reclame tegen te houden die via steeds nieuwere en inventievere technieken ten onrechte het milieuargument gebruikt en zo de consument misleidt.

5. Bijzondere projecten

Rosetta-project inzake de selectieve afvalophaling in de federale administraties die in Brussel gevestigd zijn

Zoals zij dat al sinds halverwege 2003 deed, heeft de AD Leefmilieu ook in 2008 het Rosetta-project inzake de selectieve afvalophaling geleid. Het project werd in 2008 voortgezet op basis van een aanwerving van 8 personen.

Net als voorheen gebeurde het opstellen van nieuwe startbaanovereenkomsten zowel via heraanwerving als via de aanwerving van nieuwe startbanen (2 personen in 2008).

Het aantal federale overheidsdiensten dat via de tewerkstelling van ecorecycleurs hulp krijgt bij de interne ophaling van gesorteerd afval is sinds de vorige jaren bijzonder weinig geëvolueerd (zie Ledenverslagen voor 2004, 2005 en 2006)².

Daarnaast is het aantal ondersteunde sites niet noemenswaardig gewijzigd, ondanks het feit dat het aantal ecorecycleurs daalde. Dit aantal bedraagt 19 sites waar meer dan 7800 personen actief zijn.

Dit speciale project valt dus onrechtstreeks onder het milieubeheer, niet enkel in het belang van de FOD VVVL maar ook van andere federale partners. Wat betreft zijn milieuoconnotatie past het in het kader van de geest van de paragraaf “consumptiebeleid van de overheden”

---

² FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, PDOS (Pensioendienst voor de Overheidssector), FAGG (Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten), FOD Sociale Zekerheid, POD Maatschappelijke integratie, FOD Financiën (Administratie der Thesaurie), Regie der Gebouwen, FOD Binnenlandse zaken, FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, FOD Personeel en Organisatie (OFO), FOD Buitenlandse zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, FOD Justitie, 5 ministeriële kabinetten waaronder het kabinet van de minister van Sociale zaken en Volksgezondheid dat staat voor een nieuwe samenwerking in 2008.

van het FPDO1 en van Actie 17 van het FPDO2 aangezien het op zijn manier bijdraagt tot het streefdoel om niet-gesorteerd afval te verminderen, wat in overeenstemming is met de invoering van goede praktijken inzake milieubeheer door de federale overheidsdiensten. Deze goede praktijken krijgen voortaan geleidelijk aan structuur binnen de FODS via het milieubeheersysteem EMAS (zie punt 4).

**Rapport van de heer P.-J. Delvoye, ondervoorzitter,
Vertegenwoordiger van de minister van KMO's, Zelfstandigen, Landbouw en Wetenschapsbeleid**

1. Inleiding

Al in 2006 onderstreepte Minister Sabine Laruelle in een onderhoud, dat via een elektronische nieuwsbrief online werd gepubliceerd, haar engagement omtrent deze duurzame ontwikkeling³ : « *Het spreekt voor mij voor zich dat ik de economische ontwikkeling van de KMO's verdedig. Niettegenstaande ben ik er evenwel van overtuigd dat deze ontwikkeling tot stand kan komen in harmonie met de ontwikkeling van onze samenleving. Ik ben er heilig van overtuigd dat duurzaam beheer een techniek is die een onderneming rendabeler kan maken, en wel, door de ontwikkeling van de sociale factoren en de omgevingsfactoren.* »

Minister Sabine Laruelle heeft heel wat maatregelen tot stand gebracht die kaderen binnen de duurzame ontwikkeling. Ze vat deze als volgt samen: « *Als ik, in het kader van mijn bevoegdheden, de balans opmaak van de verbeteringen binnen het sociaal statuut van de zelfstandigen, voor wat betreft het pensioen, de kinderbijslag, de invaliditeitsuitkeringen, enz., meen ik dat deze vooruitgang volledig binnen de logica van de duurzame ontwikkeling valt. Op commercieel gebied, door aan de plaatselijke overheid de uiteindelijke beslissing inzake handelsvestigingen te geven en door examencriteria inzake mobiliteit voor deze ontwerpen op te nemen, behoort dit eveneens tot duurzame ontwikkeling.*⁴ »

Onlangs heeft zij nog de daad bij het woord gevoegd met het KMO-Plan en het Familieplan voor zelfstandigen. Deze plannen bevatten maatregelen die de levensvatbaarheid en de continuïteit van ondernemingen moeten verbeteren, maar moeten ook zorgen voor een evenwicht tussen het beroeps- en gezinsleven van ondernemers.

Minister Sabine Laruelle heeft ook altijd de verwezenlijking van de poolbasis « Princess Elisabeth » gesteund. Het gaat om de eerste poolbasis (op een totaal van honderd basissen) met « nuluitstoot ». De basis zal in het kader van internationale samenwerkingsakkoorden worden gebruikt voor hoogstaand onderzoek ondermeer op klimaatvlak.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

---

³ Durabilité et PME: la ministre Laruelle analyse la situation, « AlterBusinessNews », 22/12/2006 disponible sur <http://www.alterbusinessnews.be/fr/article.php?art=15818>

⁴ Ibid

Duurzame ontwikkeling - Rapport van de heer P.-J Delvoye

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO1	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO2	Totaal aantal ingevoerde maatregelen	% ingevoerde maatregelen FPDO1	% ingevoerde maatregelen FPDO2	Totale % ingevoerde maatregelen
Landbouw	2	3	5	0	2	2	0,00%	66,67%	40,00%
Middenstand	1	2	3	0	2	2	0,00%	100,00%	66,67%
Wetenschapsbeleid	16	6	22	15	5	20	93,75%	83,33%	90,91%
POD Wetenschapsbeleid	4	17	21	4	16	20	100,00%	94,12%	95,24%
Pensioenen en sociale zekerheid van de zelfstandigen		4	4		4	4		100,00%	100,00%
Totaal	23	32	55	19	29	48	82,61	90,63	87,27

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

4. Andere activiteiten

Het kabinet gebruikt voortaan een « hybride wagen ».

Rapport van mevrouw M. Cherchari, ondervoorzitster, Vertegenwoordigster van de minister van Ontwikkelingssamenwerking

1. Inleiding

De Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGOS) heeft in 2008 haar inspanningen voortgezet om de maatregelen te realiseren voorzien door het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling die vallen onder zijn bevoegdheid. Wij bedanken de betrokken diensten voor hun bijdrage voor het schrijven van dit rapport en voor de inspanningen in 2008.

Zoals de Minister van Ontwikkelingssamenwerking herhaalt in de inleiding van zijn algemene beleidsnota, hecht het departement Ontwikkelingssamenwerking er groot belang aan om van de duurzame ontwikkeling een centrale doelstelling van zijn actie te maken, overeenkomstig de Wet van 25 mei 1999 op de Internationale Samenwerking. De duurzame ontwikkeling vormt dus een hoofddoel waarrond de projecten en de programma's van de Ontwikkelingssamenwerking samenkomen.

Bovendien, zijn de Millenniumdoelstellingen voor de Ontwikkeling (MDG's) de referentie en de rode draad van het ontwikkelingsbeleid. Vandaar het belang van de conferentie over de **Financiering voor de Ontwikkeling** die op 29 november 2008, zes jaar na de Conferentie van Monterrey, in Doha van start ging. Eén van de agendapunten was het volume aan officiële ontwikkelingshulp (ODA) voor de volgende jaren: de herbevestiging van het groeipad en de goedkeuring voor 2009 van een **groei van de ODA tot 0,6%** van het BNI geven inhoud en geloofwaardigheid aan de slagvaardigheid van de Belgische regering wat betreft het volume van onze hulp. Het budget voor ontwikkelingssamenwerking is in 2008 toegenomen met 252 miljoen euro (wat overeenkomt met een stijging van ongeveer 23% ten opzichte van 2007) en bedroeg in totaal 1,362 miljard euro.

In deze context wordt bijzondere aandacht besteed aan doelstelling 9 van MDG 7 die aanspoort om "de principes van duurzame ontwikkeling te integreren in de beleiden en de programma's van de landen en om het verlies van de milieubronnen om te keren".

De **klimaatverandering** treft niet enkel de landen van het Noorden maar ook en vooral de arme landen. Deze landen zijn de eerste slachtoffers, terwijl zij er het minst verantwoordelijk voor zijn. De situatie is des te meer zorgwekkend omdat de klimaatverandering de duurzame ontwikkeling van de landen in het Zuiden bedreigt door een hele reeks fenomenen te verergeren: natuurlijke rijkdommen worden zeldzamer (meer bepaald water); aantasting van de biodiversiteit; toenemende droogte en woestijnvorming, met de gekende gevolgen voor de gewassen, de oogsten en dus de voedselzekerheid; de problemen van volksgezondheid.

Door de levensomstandigheden van de bevolking nog verder te bemoeilijken en hun omgeving aan te tasten, zou de klimaatverandering ook een massale toename van de migratiestromen kunnen veroorzaken, inzonderheid de Zuid-Zuidmigratie. Dit alles maakt van klimaatverandering een bijkomende factor van instabiliteit voor de ontwikkelingslanden

en een bijkomende uitdaging die transversaal moet worden geïntegreerd in het beleid en in de prioriteiten van de Belgische Samenwerking.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opgvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO1	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO2	Totaal aantal ingevoerde maatregelen	% ingevoerde maatregelen FPDO1	% ingevoerde maatregelen FPDO2	Totale % ingevoerde maatregelen
Ontwikkelings-samenwerking	4	24	28	3	18	21	75,00%	75,00%	75,00%

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met duurzame ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

DGOS publiceert regelmatig diverse tijdschriften die betrekking hebben op thema's die verband houden met duurzame ontwikkeling, zoals klimaatverandering, voedselzekerheid, biodiversiteit, toegang tot water, gezondheidszorg, bosbouw, rurale ontwikkeling: *Dimensie 3* (driemaandelijkse magazine met informatie en bewustzijn over vraagstukken van de ontwikkelingsamenwerking); *DGOS Info* (maandelijkse elektronische nieuwsbrief over de actualiteit van ontwikkelingsamenwerking).

DGOS heeft in 2008 verschillende **sensibiliseringsactiviteiten** voor duurzame ontwikkeling en milieu gesubsidieerd:

- Wereldculturencentrum: Campagne 'Water in nood'
- RTBF: diverse uitzendingen van 'Le Jardin Extraordinaire'

- TV Brussel: 'Land met een verleden... mensen met een toekomst' – documentaires onder andere over sanering en drinkbaar water

Op 5 oktober 2008 werd, in het kader van de **openbedrijvendag** die doorging in de gebouwen van de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, door DGOS een informatiestand bemand, met als thema klimaat en duurzame ontwikkeling, met specifieke informatie over de Bossen in Democratische Republiek Congo (DRC), desertificatie en biodiversiteit.

De Directie Sensibiliseringsprogramma's van DGOS heeft tentoonstellingen opgezet over **millenniumdoelstelling MDG 7** "Waarborgen van de duurzaamheid van het milieu". Het is de bedoeling het brede publiek te sensibiliseren voor dit thema dat de komende twee jaar centraal staat in de activiteiten van DGOS. In verband met MDG 7 spitst DGOS zich vooral toe op biodiversiteit en drinkwatervoorziening, alsook op de effecten van de klimaatwijziging op de ontwikkeling. Zo is er:

- de fototentoonstelling **Water in Burkina Faso**. Deze fotoreportage toont hoe de bewoners van de Sahel een zeldzaam en kostbaar goed als water opsporen, beheren en ermee omspringen. De reportage is bedoeld om het publiek bewust te maken van de waterproblematiek.
- een tentoonstelling over **water "Bron van leven en hefboom voor duurzame ontwikkeling"**.
- een overzicht van de **millenniumdoelstellingen**.
- een tentoonstelling over **klimaatverandering en verwoestijning** en de gevolgen ervan. (aan de hand van een aantal Belgische ontwikkelingsprojecten wordt een aanzet tot oplossingen gegeven).
- een tentoonstelling over de **bossen in de DRC**.

Verenigingen, scholen en gemeenten kunnen kosteloos de vijf tentoonstellingen ontlenen.

De website van het DGOS (www.dgcd.be) toont de verschillende outreach-activiteiten georganiseerd door de Belgische Samenwerking.

4. Andere activiteiten

In maart 2008 organiseerde de Minister van Ontwikkelingssamenwerking in samenwerking met de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) in Brussel een **internationale conferentie over klimaatverandering en ontwikkelingssamenwerking**. In navolging van deze conferentie, overhandigde Professor Jean-Pascal van Ypersele (UCL), ondervoorzitter van het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change), in september 2008 een verslag met dertien aanbevelingen om de uitdaging van de klimaatverandering in de Belgische samenwerking te integreren. Om deze aanbevelingen uit te werken werd binnen DGOS een task force opgericht met als opdracht een concreet actieplan op te stellen. Bepaalde onmiddellijke prioriteiten werden afgebakend:

- Het luik “aanpassing aan klimaatverandering”, dat van doorslaggevend belang is voor de ontwikkelingslanden en een hele reeks vraagstellingen impliceert zoals de overdracht van kennis en van technologieën;
- De sensibilisering en van het personeel van DGOS en van BTC, aangezien de uitdaging van de klimaatverandering alle kanalen van de Ontwikkelingssamenwerking aangaat;
- Compensatie van de CO₂-uitstoot voor alle vliegtuigreizen van de diensten van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking werd een systeem van uitgewerkt.

Van een duurzame ontwikkeling in de partnerlanden van de Belgische samenwerking kan alleen sprake zijn als de landbouw voldoende produceert en als alle elementen beschikbaar zijn om de voedselveiligheid van de bevolking te verzekeren. Er moet opnieuw worden geïnvesteerd in lokale productiecapaciteit voor een duurzame en op voedselgewassen geconcentreerde landbouw. Op de **Topconferentie over de Voedselveiligheid** die in juni 2008 in Rome plaatsvond, heeft België zich geëngageerd om **het aandeel van zijn officiële ontwikkelingshulp voor de landbouwsector in 2010 op 10% en in 2015 op 15% te brengen**, en heeft het deze doelstelling aan alle donorlanden voorgesteld. Dit voorstel verwijst naar de verbintenis van de Afrikaanse landen op de Top van de Afrikaanse Unie in 2003 in Maputo om minstens 10% van hun begrotingsmiddelen aan landbouw te besteden.

Wat betreft de deelname aan de coördinatie van de algemene actie inzake duurzame ontwikkeling van de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, moet opgemerkt worden dat de beleidscel deelneemt aan de cel duurzame ontwikkeling van de FOD.

5. Bijzondere projecten

In juli 2008 nam de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking deel aan de **Jaarlijkse Ministeriële Review (RMA)** van ECOSOC gewijd aan de MDG 7 “Waarborgen van de duurzaamheid van het milieu”. Deze oefening biedt de mogelijkheid de **voortgang te beoordelen inzake de realisatie van de MDG's** en, meer algemeen, de engagementen en de doelstellingen op het vlak van duurzame ontwikkeling die werden vastgelegd op de grote conferenties en toppen van de afgelopen vijftien jaar en die deel uitmaken van de **‘Agenda voor ontwikkeling van de Verenigde Naties’**.

Bij deze gelegenheid, heeft België een nationaal rapport voorgelegd (<http://www.un.org/ecosoc/newfunct/amrnational2008.shtml>) dat een synthese is van het werk van het Belgische samenwerkingsbeleid voor duurzame ontwikkeling en goede **praktijken, uitdagingen en aanbevelingen** voor de verwezenlijking van MDG 7, vooral inzake plattelandsontwikkeling, sanering, alsook de bescherming en het duurzaam beheer van bossen.

Afgezien van deze evaluatie, heeft de RMA de specifieke doelstelling om **ervaringen en goede praktijken inzake duurzame ontwikkeling uit te wisselen tussen de landen** (successen

en mislukkingen) om tot een beter begrip te komen van het beleid en het debat over de vraag hoe duurzame ontwikkeling kan worden verzekerd te voeden en te verbeteren.

Rapport van mevrouw D. DUJARDIN, lid Vertegenwoordigster van de Eerste Minister

1. Inleiding

Op 25 april 2007 werd een artikel 7bis toegevoegd aan de Grondwet: "Bij de uitoefening van hun respectieve bevoegdheden streven de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten de doelstellingen na van een duurzame ontwikkeling in haar sociale, economische en milieugebonden aspecten, rekening houdend met de solidariteit tussen de generaties."

2008 bevestigt dit engagement in de praktijk.

Dit verslag handelt over het beleid rond duurzame ontwikkeling ondersteund door de Eerste Minister en over de acties voorzien in het eerste en tweede federaal Plan die onder zijn bevoegdheden vallen.

In 2007 werd ook de voorbeeldrol van de federale overheid geconcretiseerd in door het certificeren van het milieuzorgsysteem ingevoerd bij de Federale Overheidsdienst Kanselarij van de Eerste Minister. De labels ISO 14001 en EMAS toegekend voor het geheel van activiteiten van de Kanselarij in de gebouwen op de Wetstraat 14 en 16 werden in 2008 bevestigd.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opgvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO1	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO2	Totaal aantal ingevoerde maatregelen	% ingevoerde maatregelen FPDO1	% ingevoerde maatregelen FPDO2	Totale % ingevoerde maatregelen
Kanselarij		1	1		1	1		100,00%	100,00%
FOD Kanselarij	4	14	18	1	3	4	25,00%	21,43%	22,22%
Totaal	4	18	22	1	3	4	25,00%	16,67%	18,18%

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met duurzame ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

Deelname aan de "Dag van de duurzame ontwikkeling"

Zoals tal van federale overheidsdiensten heeft de Kanselarij op 14 oktober 2008 activiteiten georganiseerd om het personeel ertoe aan te zetten om op een duurzame manier van “de aarde onze thuis” te maken (Oxfam-ontbijt, sensibilisering, "Fair Trade"-menus, ...).

Organisatie van een quiz over duurzame ontwikkeling

Op 17 oktober 2008 hebben de Kanselarij en de FOD Economie samen een kleine quiz voorbereid bedoeld voor de andere departementen: een aantal gevarieerde vragen over duurzame ontwikkeling waardoor niet zozeer duidelijk werd welke FOD de duurzaamste is, maar waarbij zowel deelnemers als toeschouwers aangemoedigd werden om te denken en te handelen voor morgen

4. Andere activiteiten van de strategische cel of een FOD

Beleid van duurzame ontwikkeling

De actie van de Eerste Minister situeert zich op het niveau van de coördinatie van alle domeinen van het regeringsbeleid. Hij wordt bijgestaan door een beleidscel en door de cel algemene beleidscoördinatie.

De vertegenwoordigster van de Eerste Minister is meer bepaald belast met de opvolging van het regeringsbeleid inzake duurzame ontwikkeling; zij neemt deel aan de coördinatie en de voorbereiding van de dossiers ter zake, onder meer binnen de werkgroepen beleidscoördinatie.

De acties opgezet binnen de Kanselarij worden hieronder gedetailleerd voorgesteld, in het verslag van de expert van de administratieve commissie.

Cel duurzame ontwikkeling

Als lid van de cel duurzame ontwikkeling van de Kanselarij van de Eerste Minister neemt de vertegenwoordigster van de Eerste Minister actief deel aan de goede werking ervan. Zij

onderhoudt de samenwerking, moedigt informatie-uitwisseling aan en ondersteunt de initiatieven.

• Oprichting

Het interne netwerk dat binnen de Kancelarij werd opgezet bij de ondertekening van het Federale milieucharter van 28 september 2001, werd in 2004 vervangen door een cel duurzame ontwikkeling.

Deze cel verwijst naar het KB van 22/09/2004 houdende oprichting van cellen duurzame ontwikkeling in de federale overheidsdiensten, de programmatorische federale overheidsdiensten en het Ministerie van Landsverdediging.

• Samenstelling

De cel bestaat uit:

- Mevrouw Davine Dujardin, vertegenwoordigster van de Eerste Minister bij de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling;
- Mevrouw Françoise Audag-Dechamps, vervangster van de vertegenwoordigster van de Eerste Minister bij de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling;
- De heer Christophe Cuche, vertegenwoordiger van de FOD Kancelarij van de Eerste Minister bij de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling en milieuverantwoordelijke;
- De heer Freddy Mussely, verantwoordelijke van de Stafdienst Budget & Beheerscontrole;
- De heer Paul Tourwé, verantwoordelijke van de Dienst Secretariaat & Logistiek;
- De heer Johan D'haeyer, preventieadviseur;
- Mevrouw Sara Buys, verantwoordelijke voor het communicatiebeleid inzake duurzame ontwikkeling.

De contactpersoon voor de cel duurzame ontwikkeling is de heer Christophe Cuche (02/501.02.03, christophe.cuche@premier.fed.be).

• Samenwerking met het "Green Team"

De ontwikkeling van het milieuzorgsysteem van de Kancelarij heeft in 2007 aanleiding gegeven tot de oprichting van het "green team", een groep collega's van verschillende diensten die bijzonder gemotiveerd zijn door de milieuproblematiek.

Het Green Team, dat momenteel 13 leden telt, is een nuttige steun bij het in praktijk brengen op het terrein van de projecten van de cel duurzame ontwikkeling.

• Activiteiten

De cel duurzame ontwikkeling heeft de hem toevertrouwde taken als volgt uitgevoerd:

1. Opstellen van het ontwerp van actieplan voor duurzame ontwikkeling bij de FOD Kancelarij van de Eerste Minister.
2. Interne coördinatie van de uitvoering van de maatregelen van het federaal plan voor duurzame ontwikkeling: cf. de opvolgingstabel van de maatregelen hieronder.
3. Vertegenwoordiging van de Kancelarij bij de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling: deelname aan de uitwerking van het federaal plan voor duurzame ontwikkeling 2009–2012.
4. Sensibilisering voor duurzame ontwikkeling

De intranetsite van de Kancelarij heeft sinds 2007 een rubriek "Leefmilieu" waarin duurzame ontwikkeling wordt behandeld. Via dienstmededelingen worden de personeelsleden op de hoogte gebracht van nuttige informatie die er te raadplegen valt.

Begin 2008 werd verder een sensibiliseringssessie georganiseerd voor de nieuwe medewerkers van de Eerste Minister.

Zie ook hierboven de activiteiten die in oktober 2008 werden georganiseerd ter gelegenheid van de "Dag van de duurzame ontwikkeling".

5. Voortzetting van de ontwikkeling van het milieuzorgsysteem: zie hieronder.

Milieuzorg binnen de Diensten

Ingevolge de beslissingen van de Ministerraden van 20 juli 2005 en 14 juli 2006, heeft de FOD Kancelarij van de Eerste Minister op 2 april 2007 de certificaten ISO 14001:2004 en EMAS ontvangen voor zijn milieuzorgsysteem (MZS).

Dit MZS beantwoordt aan de vereisten van de Europese verordening EMAS II (2001): Verordening (EG) nr. 761/2001 van 19 maart 2001 gewijzigd bij Verordening (EG) nr. 196/2006 van 3 februari 2006.

De Kancelarij heeft er zich toe verbonden alles in het werk te stellen om binnen haar activiteiten en diensten een hoog niveau van milieukwaliteit te verzekeren. Deze wil tot kwaliteitsverbetering van het milieu wordt gekenmerkt door een proactieve aanpak die verder gaat dan de reglementaire vereisten.

Deze aanpak draait in hoofdzaak rond vier engagementen:

- de continue verbetering van de milieuprestaties. Het voorkomen van alle vervuiling, afvalsortering en de controle van het energieverbruik zijn prioriteiten;
- aandacht voor duurzame criteria bij de aankoop van producten en leveringen van uitrustingen;
- de integratie van milieucriteria in de gunningsprocedures van overheidsopdrachten;
- de sensibilisering, vorming en responsabilisering van de personeelsleden.

In 2008 heeft het Directiecomité zeven milieudoelstellingen weerhouden:

- het personeel sensibiliseren;
- het energieverbruik verminderen;
- duurzame producten aankopen;
- de afvalsortering verbeteren;
- de impact van de administratieve vereenvoudiging evalueren;
- de milieu-impact van de Externe communicatie verbeteren;
- een verplaatsingsplan van de onderneming opstellen.

Op 20 mei 2008 werd het milieuzorgsysteem van de Kancelarij bevestigd door een erkende milieuverificator, AIB-VINÇOTTE International.

5. Bijzondere projecten

Paperless Government

In 2008 werden een aantal belangrijke stappen genomen in de verdere realisatie van een "Paperless Government".

Op 28 september 2008 werd overgeschakeld van Regedoc naar een meer performante en interactieve informatica-tool, e-premier, die het moet toelaten om bepaalde actoren (regeringen van de deelstaten, syndicale organisaties, enz.) buiten de federale overheid, te laten deelnemen aan een "Paperless Government", wat het federale niveau betreft.

De toegang tot e-premier wordt geregeld via de e-ID, of het burger- of het ambtenarentoken, en niet meer via een omslachtige digipas. Het feit dat een aantal honderden van deze toestelletjes buiten gebruik konden worden gesteld, werden gerecupereerd, en in aanmerking komen voor recyclage, is - hoe miniem ook - ook een bijdrage tot het milieu.

In de loop van 2008 (laatst nog het KB van 31/01/2009 - BS 13/02/2009) werd ook op diverse vlakken de regelgeving aangepast om te komen tot een juridische gelijkwaardigheid en juridische tegenstelbaarheid van documenten die "papierloos" worden verstuurd of bezorgd. Op die manier zal in 2009 o.a. voor het Comité A en het Sectorcomité I de stap naar papierloze vergaderingen gezet worden.

Ondanks het feit dat de documentenstroom voor de Ministerraad en het Overlegcomité intussen papierloos gebeurt, wordt bij de bestemming nog veel te veel uitgeprint. Binnen de Kancelarij werden de nodige schikkingen getroffen om het aantal "uitgeprinte" dossiers drastisch te verminderen, en er een gewoonte van te maken om de dossiers online via laptop of pc te consulteren

Telewerken

Overeenkomstig de bepalingen van het KB van 22/11/2006 betreffende het telewerk in het federaal administratief openbaar ambt, heeft het Directiecomité beslist om telewerk bij de FOD Kanselarij van de Eerste Minister op te starten vanaf 1 december 2008.

Rapport van de heer J.-M. Galand, lid Vertegenwoordiger van de minister van Financiën

1. Inleiding

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO1	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO2	Totaal ingevoerde maatregelen	% ingevoerde maatregelen FPDO1	% ingevoerde maatregelen FPDO2	Totale % ingevoerde maatregelen
Financiën	14	19	33	14	19	33	100,00%	100,00%	100,00%
FOD Financiën	4	16	20	4	16	20	100,00%	100,00%	100,00%
Totaal	18	35	53	18	35	53	100,00%	100,00%	100,00%

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met duurzame ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

4. Andere activiteiten van de strategische cel of een FOD

De FOD is begonnen met het EMAS–project. Mr. Arnoldi, Voorzitter van de Directiecomité, heeft het samenwerkingsprotocol met de POD DO ondertekend; het departement maakt aldus deel uit van het derde konvooi. De activiteiten met het oog op het behalen van het EMAS–certificaat zijn op 23 oktober begonnen met de gemeenschappelijke vergadering over de lancering van het project. De eerste stappen werden gezet: de milieuanalyse (directe en indirecte aspecten) is begonnen. Rekening houdend met het feit dat de FOD over het hele

land verspreid is in meer dan 500 gebouwen, zal het EMAS-project slechts van toepassing zijn in het North Galaxy-gebouw waar de centrale administraties van de entiteiten "Belastingen en Invordering" en "Patrimoniumdocumentatie" alsmede de quasi-totaliteit van de stafdiensten, zijn gehuisvest.

Maatregelen inzake milieufiscaliteit zijn in het relanceplan opgenomen dat eind 2008 door de regering werd goedgekeurd:

- aanmoediging van de energiebesparende uitgaven: de overheid neemt te zijnen laste de interest van 1,5% voor de leningovereenkomsten die tussen 1 januari 2009 en 31 december 2011 door een natuurlijke persoon worden gesloten om te investeren in energiebesparingen. Een belastingvermindering wordt bovendien toegekend op de door deze personen betaalde interesten;
- invoering van de mogelijkheid om een belastingvermindering over drie jaar te spreiden wanneer de grensbedragen worden overschreden voor de bestaande woningen;
- inaanmerkingneming in 2009 en 2010 van isolatiewerken van muren en vloeren voor de toekenning van een belastingkrediet. Ook voor deze jaren wordt het huidige voordeel voor de isolatie van daken omgezet in een belastingkrediet.

5. Bijzondere projecten

De federale regering heeft in de algemene uitgavenbegroting voor 2008 de nodige budgetten voorzien voor nieuwe FEDESCO-projecten bij de verschillende FOD's. Er werd onder meer een vastlegging gedaan van 3.127.373,10 EUR voor de FOD financiën. Tegelijkertijd wordt er ook volop gewerkt aan een meerjareninvesteringsplan dat aan de regering werd voorgelegd en aan een langetermijnsvisie.

Ondertussen werden de werken in de Regentschapstraat te Brussel afgerond en is men nu klaar om de energieboekhouding en - monitoring te implementeren. De eerste resultaten van het energieverbruik wijzen op een dalende trend in zowel het elektriciteitsverbruik als de gasconsumptie tussen 2006 en 2008.

In 7 gebouwen zijn energieaudits gebeurd: Regentschapstraat 54 en Kunstlaan 19 H te Brussel, boulevard de la Sauvenière 73 te Liège, rue de Dison 134 te Verviers, rue Jean Monnet te Charleroi, Philippsite 3A te Leuven en Hoveniersstraat 31 te Kortrijk.

De lijst nog te auditeren gebouwen is ondertussen goedgekeurd door Financiën. Voorlopig zijn 56 gebouwen geselecteerd, 3 in Brussel, 21 in Wallonië en 32 in Vlaanderen.

Rapport van de heer P. DU VILLE, lid Vertegenwoordiger van de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid

1. Inleiding

Bij wijze van inleiding wil ik alle medewerkers van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu en van de FOD Sociale Zaken danken voor hun actieve bijdrage bij de uitvoering van de maatregelen van de federale plannen voor duurzame ontwikkeling en in het bijzonder de leden van de cellen voor duurzame ontwikkeling. Dit beknopte rapport behandelt in de hoofdstukken gewijd aan de andere activiteiten en aan de bijzondere projecten enkele belangrijke maatregelen die op initiatief van mevrouw de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid genomen werden in het kader van haar algemeen beleid inzake volksgezondheid. Daarom is het belangrijk te herinneren dat dit gezondheidszorgbeleid moest voldoen aan twee dwingende voorwaarden, namelijk enerzijds een perfecte beheersing van de evolutie van de uitgaven voor gezondheidszorg, waarbij de globale begrotingsdoelstelling en de groeinorm van 4,5% strikt gerespecteerd worden, en anderzijds het regelmatig spijzen van het Toekomstfonds voor gezondheidszorg, zodat in de toekomst dezelfde of eventueel een betere toegankelijkheid tot gezondheidszorg voor allen gewaarborgd wordt.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opmengingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO1	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO2	Totaal aantal ingevoerde maatregelen	% ingevoerde maatregelen FPDO1	% ingevoerde maatregelen FPDO2	Totale % ingevoerde maatregelen
Volksgezondheid	10	25	35	4	16	20	40,00%	64,00%	57,14%
Soc. Zekerheid en soc. zaken	2	11	13	1	10	11	50,00%	90,91%	84,62%
FOD soc. zekerheid	2	17	19	2	8	10	100,00%	47,06%	52,63%
TASK FORCE Huisvesting	0	17	17	0	17	17		100,00%	100,00%
FOD Volksgezondheid	4	18	22	4	10	14	100,00%	55,56%	63,64%
TOTAAL	18	88	106	11	61	72	61,11%	69,92%	67,92%

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

4. Andere activiteiten van de strategische cel of een FOD

Naast het kankerplan, dat uitvoeriger besproken wordt in het punt dat gewijd is aan de bijzondere projecten, hierna een overzicht van de thema's waaraan in de loop van het jaar 2008 bijzondere aandacht werd besteed:

Chronische ziekten

Voor de chronische ziekten werden specifieke budgettaire maatregelen genomen, met onder meer de toewijzing van 16 bijkomende miljoenen voor het verbeteren van het forfait "chronisch zieken", 10 miljoen euro voor nieuwe terugbetalingen in het kader van de specifieke Maximumfactuur (MAF) voor chronisch zieken en de lancering van een ruime overleggronde voor het instellen van een nieuw dekkingssysteem. Het programma "prioriteit voor de chronisch zieken" streeft naar het aanbieden van een coherent en globaal kader voor de uitvoering van de maatregelen voor het dekken van de onvoldane specifieke behoeften van de chronisch zieken op korte, middellange en lange termijn. De uitvoering van de MAF "chronisch zieken" zal de middelen verdubbelen die al voorzien zijn in de globale budgettaire doelstelling 2008, door het uitbreiden van de bestaande verstrekkingen en door het insluiten van nieuwe verstrekkingen in de MAF-teller (bijvoorbeeld het stomamateriaal of bepaalde geneesmiddelen van categorie D).

In 2008 werd ook, dankzij de medewerking van de Geneeskundige Stichting Koningin Elisabeth, een studie uitgevoerd betreffende "Behoeften en aanbod inzake zorg en huisvesting van patiënten met Huntington en Multiple Sclerose". Uit deze studie blijkt de nood aan de creatie van ongeveer 440 extra plaatsen in de rust- en verzorgingstehuizen. In 2009 zal hier verder uitvoering aan worden gegeven.

Dringende Geneeskundige Hulpverlening

De dringende geneeskundige hulpverlening (DGH) is één van de prioriteiten van het gezondheidszorgbeleid die in het kader van deze regering in werking worden gebracht. Deze prioriteit vertaalde zich in het budget 2008 door een verhoging met 20% van het

budget van de divisie Incidenten- en Crisisbeheer. Deze inspanningen zullen in 2009 worden voortgezet.

Geestelijke gezondheidszorg

Op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg werd bijzondere aandacht besteed aan de doelgroep van de kinderen en de jongeren.

Naar aanleiding van de nieuwe wet op de jeugdbescherming van 13 juni 2006 werd in 2008 beslist om 6 bijkomende units van 8 bedden op te richten voor jongeren met een psychiatrische problematiek waarvoor de jeugdrechter een residentiële behandeling oplegt.

Medische risico's

Er werd een voorontwerp van wet voorbereid om tot het effectief vergoeden te komen van de medische ongevallen. Onder medisch ongeval verstaat men tegelijk de schade veroorzaakt door de fout van een zorgverstreker (de "medische fouten") en de medische risico's, namelijk de hypothesen waarbij geen enkele fout kan verweten worden aan de zorgverstreker, maar waarbij voor de patiënt toch abnormale schade is opgetreden (bijvoorbeeld een onvoorzien bijverschijnsel). In het kort zullen de medische fouten zoals nu vergoed worden door de verzekeringsmaatschappij van de verstreker, terwijl de medische risico's zullen vergoed worden door een Vergoedingsfonds dat gefinancierd wordt door de sociale zekerheid. Bovendien zal er een minnelijke, eenvoudige, snelle en gratis procedure voorzien worden om het aan het slachtoffer mogelijk te maken om vergoed te worden, maar indien gewenst kan het zich ook steeds wenden tot de hoven en rechtbanken. De inwerkingtreding van de wet is voorzien in de loop van het jaar 2010.

Administratieve vereenvoudiging

In 2008 is men van start gegaan met de aanwending van een beleid van administratieve vereenvoudiging, onder meer via de concretisering van het e-Healthplatform dat in overleg met alle terreinactoren een performant werktuig, dat als een katalysator werkt voor informatie en communicatie, ter beschikking zal stellen van de huisartsen. Op termijn zou het e-Healthplatform moeten kunnen gebruikt worden in het kader van talrijke nieuwe toepassingen en onder meer aan de individuele zorgverstrekkers of ziekenhuizen in heel België en mits akkoord van de patiënt toegang bieden tot relevante gegevens die beschikbaar zijn bij andere zorgverstrekkers of ziekenhuizen en die nuttig zijn in het kader van een kwalitatieve behandeling (resultaten van onderzoeken of vroegere behandelingen, voorheen voorgeschreven geneesmiddelen,...).

Bovendien zal men ook een verandering merken in het vernieuwingsproces van de toelatingen voor de geneesmiddelen van hoofdstuk IV (waarvoor het voorafgaandelijk akkoord nodig is van de adviserende arts van het ziekenfonds), evenals de invoering van gestandaardiseerde formulieren voor de aanvraag tot terugbetaling, wat de taak van de voorschrijvers gemakkelijker zal maken en de levenskwaliteit zal verbeteren van de patiënten door bepaalde administratieve verplichtingen af te schaffen.

Nutritioneel beleid

Het Nationaal Voedings- en Gezondheidsplan werd gelanceerd in april 2006 om de levenskwaliteit te verbeteren door het verhogen van het gezondheidsniveau van de bevolking en door het verminderen van het aantal vermijdbare ziekten. Door het verbeteren van de voedingsgewoontes en het verhogen van het niveau van de fysieke activiteit, kunnen immers ziekten zoals obesitas, hart- en vaatziekten, diabetes van type 2, bepaalde kankers, hypertensie en hypercholesterolemie vermeden worden. Het plan definieert een echt nutritioneel beleid, met aanbevelingen over voeding, sensibilisatiecampagnes en studies. In 2008 hebben de voornaamste acties van het NVGP enerzijds geleid tot de langverwachte erkenning van het beroep van diëtist en anderzijds tot een onderhandeling met de voedingssector om het zoutgehalte in de voeding te vermijden. Het plan is voorzien tot in 2010, maar het is de bedoeling om het verder te zetten door de uitwerking van een nieuw plan 2010-2015. De kosten verbonden met slechte voedingsgewoontes of een gebrek aan lichaamsbeweging zijn aanzienlijk: een studie van 2000 over obesitas in België toonde aan dat dit ongeveer 6% van de uitgaven voor de gezondheidzorg zou bedragen (dus 600 miljoen euro). Onder de volgende doelstellingen van het plan, noteert men onder meer de uitvoering van een enquête over de voedingsgewoontes bij kinderen tot 15 jaar. Het is reeds interessant te kunnen vaststellen dat het nutritioneel beleid ook één van de pijlers is van het federaal plan voor duurzame ontwikkeling dat in voorbereiding is en waarbij bijzondere aandacht uitgaat naar duurzame voeding.

Bestrijden van de verslavingen

De Interministeriële Conferentie van de ministers van gezondheid van 17 juni 2008 besloot een gemeenschappelijke houding aan te nemen betreffende de strijd tegen alcoholisme, teneinde op dat vlak een geïntegreerd en overlegd beleid te kunnen voeren. Dit is een eerste etappe die moet leiden tot diverse acties in de loop van het jaar 2009.

Op het gebied van drugs heeft de installatie van de Algemene Cel Drugsbeleid het eindelijk mogelijk gemaakt dat de gegevensuitwisseling geoptimaliseerd werd, maar ook het overleg op alle domeinen die te maken hebben met de drugproblematiek. De projecten die opgestart werden tijdens de vorige regeerperiode werden voortgezet, bijvoorbeeld en onder meer het proefproject van een centrum voor aflevering van diacetylmorphine onder medische controle in Luik, in samenwerking met de stad, de gerechtelijke autoriteiten en de universiteit van Luik.

Betreffende de strijd tegen tabak, heeft het parlement het rookverbod in de openbare plaatsen geëvalueerd. Als gevolg van deze evaluatie werd een wetsvoorstel ingediend dat het rookverbod beoogt in de hele horecasector. Anderzijds heeft de inspectiedienst van de FOD Volksgezondheid de tabakscontroles opgevoerd (8 nieuwe onderzoekers- controleurs werden aangeworven), en, gelet op het feit dat het aantal rokers onder de jongeren blijft toenemen, met bijzondere aandacht voor het verbod op de verkoop aan de minder dan 16-jarigen.

Gezondheid van de dieren en dierenwelzijn

In 2008 werd besloten om over te gaan tot een verplichte vaccinatiecampagne tegen catarraal koorts, een virale ziekte is bij de herkauwers.

Sinds augustus 2006 word ons land geconfronteerd met een besmettelijke veeziekte van catarraal koorts (ook bekend als de blauwtongziekte), die zeer onverwacht opdook, omdat deze ziekte tot dan toch in onze streken deel uitmaakte van de exotische ziekten en alleen aanwezig was in de meer mediterrane landen. In correlatie met de opwarming van het klimaat wordt het opduiken van de catarrale koorts in onze streken beschouwd als een voorbeeld van ziektes die onverhoeds de kop opsteken en waarmee we voor de toekomst steeds meer rekening zullen moeten houden. Het virus wordt overgebracht door insecten behorend tot de culicoïdesachtigen (muggen) en daarom spreekt men hier van een seizoensziekte, naargelang de activiteit of non-activiteit van de vectoren. Men onderscheidt verschillende serotypes van het catarraal koorts virus, in ons land beperkt tot serotype 8. De vaccinatie moet momenteel beschouwd worden als het enige middel dat beschikbaar is om zowel het aantal gevallen te verminderen, als de ernst van de symptomen en de mortaliteit.

Op het gebied van het dierenwelzijn werd bijzondere aandacht besteed aan de proefdieren; de voorwaarden voor het houden ervan waren het voorwerp van een volledige herziening. Het is ook niet meer toegestaan om proeven op dieren uit te voeren voor het ontwikkelen van tabaksproducten. Ook de voorwaarden voor de verkoop van huisdieren en in het bijzonder van honden en katten werden herzien, om de impulsieve aankopen en de verkoop van zieke dieren of die welke slecht voorbereid zijn op het leven in de maatschappij te bestrijden.

De duurzame ontwikkeling in de FOD Sociale Zekerheid

De activiteiten die in 2008 door de FOD Sociale Zekerheid ontwikkeld werden op het gebied van de duurzame ontwikkeling kunnen geraadpleegd worden op volgend adres: www.socialsecurity.fgov.be (rubriek publicaties, jaarverslag 2008).

5. Bijzondere projecten

Kankerplan

Kanker is de voornaamste doodsoorzaak in Europa en richt verder verwoestingen aan. Volgens de WGO zal het aantal aan kanker te wijten overlijdens bij onveranderd beleid tussen nu en 2020 verdubbelen. In 2005 telde men 7,6 miljoen overlijdens die aan kanker te wijten waren. Op initiatief van de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid heeft de regering daarom aan het parlement een eerste Meerjarenkankerplan 2008-2010 voorgelegd, dat de verbetering beoogt van de kwaliteit van de opvang van de kankerpatiënten.

Dit plan werd gerealiseerd op basis van ontmoetingen met de terreinactoren en in overleg met de gedefedereerde entiteiten, in het bijzonder voor wat betrekking heeft op preventie en vroegtijdige opsporing.

Het Meerjarenkankerplan voorziet nieuwe werktuigen voor een betere coördinatie van de inspanningen en voor het definiëren van de prioritaire noden, maar ook via de toewijzing van jaarlijkse bijkomende budgettaire enveloppen die het mogelijk maken om een betere toegang tot de zorg, tot de technologie en tot de innoverende behandelingen te financieren. Er zal onder meer veel aandacht besteed worden aan de palliatieve zorgen en aan de patiënten die veel zorg nodig hebben over een langere periode wegens de chronische aard van hun ziekte, ongeacht of het kanker is of niet.

Voor de periode 2008–2010 zal een budget van 380 miljoen euro besteed worden voor het verbeteren van de toegang tot en de kwaliteit van de zorg voor de kankerpatiënten en voor de chronisch zieken, teneinde tegemoet te komen aan de specifieke behoeften waaraan thans nog onvoldoende voldaan wordt.

Rapport van mevrouw N. Roobrouck, lid Vertegenwoordigster van de minister van Binnenlandse Zaken

1. Inleiding

De FOD Binnenlandse Zaken draagt sinds jaar en dag duurzame ontwikkeling mee als basisprincipe in haar denken en handelen. Zoals wettelijk verplicht wordt hierna een oplijsting gemaakt van de acties en de sensibilisering die de FOD Binnenlandse Zaken ondernomen heeft in 2008.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De FOD Binnenlandse Zaken heeft zich verder ingespannen om de maatregelen uit het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling, die tot zijn beleidsdomein behoren, te verwezenlijken.

Opvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO1	Aantal ingevoerde maatregelen FPDO2	Totaal aantal ingevoerde maatregelen	% ingevoerde maatregelen FPDO1	% ingevoerde maatregelen FPDO2	Totale % ingevoerde maatregelen
Binnenl. zaken	6	1	7	6	1	7	100,00%	100,00%	100,00%
FOD Binnenl. Zaken	4	18	22	4	17	21	100,00%	94,44%	95,45%
Intérieur	10	19	29	10	18	28	100,00%	94,74%	96,55%

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

In het kader van de Week van de Duurzame Ontwikkeling heeft de FOD Binnenlandse Zaken op 16 oktober 2008 een duurzaam ontbijt georganiseerd voor alle personeelsleden.

Op 17 oktober 2008 hebben wij een brainstorming georganiseerd, waaraan leden van elke Algemene Directie konden deelnemen, om na te denken over de integratie van de Duurzame Ontwikkeling in onze administratie.

De personeelsleden konden ook deelnemen aan de door andere Departementen georganiseerde transversale activiteiten.

In 2007 werd beslist dat Duurzame Ontwikkeling in de toekomst niet alleen meer het voorwerp zou uitmaken van klassieke acties op het vlak van energiebesparende en milieubescherpende maatregelen, maar dat er ook aandacht besteed zou worden aan minder voor de hand liggende aspecten inzake duurzame ontwikkeling, bijvoorbeeld wat het human resources management en het welzijn op het werk betreft.

Zo werden in 2008 de actieplannen Welzijn en Diversiteit, die in 2007 door het Directiecomité goedgekeurd werden, verder toegepast en uitgewerkt. Het Directiecomité heeft in 2008 eveneens het mobiliteitsplan van het Departement goedgekeurd. Er werd tevens een project ontwikkeld om dienstfietsen te gebruiken voor dienstverplaatsingen.

4. Andere activiteiten van de strategische cel of een FOD

Cel Duurzame Ontwikkeling

De Cel Duurzame Ontwikkeling is samengesteld uit de vertegenwoordiger van het regeringslid en de vertegenwoordiger van het departement in de ICDO en bestaat tevens uit de adviseur voor intern milieubeheer van de dienst, de verantwoordelijke voor het aankoopbeleid, de verantwoordelijke voor het vastgoedbeheer, een verantwoordelijke voor de begroting en een verantwoordelijke voor informatie en communicatie.

De werking van de Cel Duurzame Ontwikkeling is vooral gericht op de sensibilisatie van het departement rond Duurzame Ontwikkeling, de opstelling van een actieplan en de uitvoering van de maatregelen van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling van het departement.

In 2008 heeft de Cel Duurzame Ontwikkeling van de FOD Binnenlandse Zaken een netwerk Duurzame Ontwikkeling opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van de verschillende Algemene Directies van de FOD. Met dat netwerk wil men de betrokkenheid van het personeel van de verschillende Algemene Directies van het departement bij het beleid inzake Duurzame Ontwikkeling vergroten.

Contactlijst van de leden van de cel

Naam	Functie	Functie ICDO	Telefoon	E-mail
Nele Roobrouck	Adviseur Cel Algemeen Beleid	Vertegenwoordiger van het regeeringslid in de ICDO	02/504.85.60	nele.roobrouck@ibz.fgov.be
Luc Boghaert	Adviseur	Vertegenwoordiger van het departement in de ICDO	02/500.22.32	luc.boghaert@ibz.fgov.be
Frédéric Fanuël	Adviseur	Verantwoordelijke voor het vastgoedbeheer	02/500.20.99	frederic.fanuel@ibz.fgov.be
Lionel Wanet	Attaché	Verantwoordelijke voor het intern milieubeheer	02/500.23.34	lionel.wanet@ibz.fgov.be
Els De Deken	Attaché	Verantwoordelijke voor het aankoopbeleid	02/500.23.51	els.dedeken@ibz.fgov.be
Angelo Migliorato	Attaché	Verantwoordelijke voor de begroting	02/500.22.15	angelo.migliorato@ibz.fgov.be
Olivier Vandenplas	Attaché	Verantwoordelijke voor het communicatiebeleid	02/500.20.57	olivier.vandenplas@ibz.fgov.be

Milieuzorg binnen de Diensten**• Uitvoering van EMAS binnen de dienst**

Eind 2008 is de FOD, in het kader van konvooi 3, begonnen met de totstandbrenging van EMAS. De actieperimeter van dat project werd vastgelegd op de gebouwen 1 en 3 van de Leuvenseweg en op alle opdrachten van de diensten die in die gebouwen gehuisvest zijn, met uitzondering van de opdrachten van de Civiele Veiligheid, die binnenkort zou moeten verhuizen. Er werd een coördinator aangeworven teneinde de follow-up van de totstandbrenging van het EMAS-project te verzekeren en meer in het algemeen zich bezig te houden met het milieubeleid van de FOD. De komende jaren zal het EMAS-programma uitgebreid kunnen worden tot andere gebouwen en sectoren van de FOD Binnenlandse Zaken.

• Andere engagementen inzake milieuzorg

In 2008 heeft de FOD Binnenlandse Zaken een contract afgesloten met FEDESCO bestaande uit een project i.v.m. de realisatie van een haalbaarheidsstudie op technisch, economisch en milieuvlak voor 72 gebouwen van de FOD. Het gaat er met name om de bestaande mogelijkheden inzake verbetering van de isolatie van de gebouwen en de mogelijkheid om betere verlichtingssystemen te gebruiken, te identificeren of de huidige toestand van onze verwarmingsinstallaties vast te stellen. De resultaten van die analyse moeten als basis dienen voor de ontwikkeling en de verwezenlijking van de projecten van 2009.

In 2008 hebben wij eveneens een contract afgesloten met FEDESCO dat gerealiseerd moet worden in 2009. De in dat contract voorziene acties zijn:

- de ontwikkeling van verschillende instrumenten in het kader van een campagne om het personeel te sensibiliseren voor energieverspilling, samen met een opleiding over dat thema voor de verantwoordelijken inzake energie;
- de totstandbrenging van een energiemonitoring (elektriciteit, gas en water) teneinde het verbruik te kunnen volgen, de onregelmatigheden vast te stellen, ons verbruiksprofiel te definiëren en onze resultaten te vergelijken met gelijkaardige diensten;
- de technische verbetering van de airconditioningsystemen in meerdere gebouwen teneinde ons energieverbruik te verminderen;
- de ontwikkeling van een systeem om het energiebeheer van meerdere gebouwen te optimaliseren, met name door de oprichting van een netwerk om het energieverbruik te volgen en door een alarmsysteem, rekening houdend met het welzijn van het personeel;
- de plaatsing van zonnefilms op de vensters van onze gebouwen om ons energieverbruik, wat de verwarming betreft, te beperken.

Sinds 2005 maakt de FOD Binnenlandse Zaken gebruik van de federale software voor milieubeheer (EIS), waarmee het verbruik (gas, water, elektriciteit) in enkele proefgebouwen (3) van onze FOD maandelijks gevolgd kan worden.

Analyse van het elektriciteitsverbruik

We blijven onze sensibilisatieacties, die intern gevoerd werden om erop toe te zien dat het gedrag van de personeelsleden inzake rationeel energieverbruik verandert en dat het verbruik vermindert, verder zetten. Die acties uiteten zich in:

- affichecampagnes
- uitvoering van een dagelijkse controle door de bewakingsfirma/conciërges om te controleren of alle lichten gedoofd werden en of alle pc's, kopieerapparaten, ... uitgezet werden.

Afvalbeheer

Sinds 2007 zien wij toe op de vermindering van de afvalproductie (beheer van vuilnis en recyclage van afval) door de invoering van een selectieve sortering op het niveau van de verschillende afvalsoorten die binnen onze FOD geproduceerd worden. Het betreft voornamelijk papieren en kartonnen verpakkingsafval, PMD (= plastic flessen, aluminium blikjes, conservenblikken, aluminium schaaltes, tetrapak), glas, bureauafval, inktpatronen, gebruikte batterijen, neonbuizen en frituurolie. Regelmatige voorlichting van het personeel via mail zorgt ervoor dat het personeel actief deelneemt aan het afvalbeheer en dat er dus een duurzaam beleid op het vlak van afval verzekerd wordt.

Stimulering van het gebruik van duurzame en milieuvriendelijke producten

Het gaat onder andere om het gebruik van meer gerecycleerd papier en de aankoop van ecologische onderhoudsproducten. In bepaalde gebouwen van de FOD worden onderhoudsmachines en -materiaal, voorzien van het EG-label (Europese richtlijn 98/37/EG) gebruikt, waarvoor van bij de ontwerpfasen rekening gehouden wordt met de ergonomie. De voorkeur wordt gegeven aan kwaliteitsvolle materialen (duurzaamheid) samengesteld uit synthetische elementen die de recyclage vergemakkelijken.

In de mate van het mogelijke, wordt een interne recyclage van het te vervangen meubilair verzekerd, alsook van de gedeclasseerde informatica-uitrustingen en, indien nodig, wordt ervoor gezorgd dat dat afval terug naar de Administratie der Domeinen wordt gebracht zodat het geëvacueerd en gerecycleerd wordt volgens een gepaste methode en procedure.

5. Bijzondere projecten

- Het in 2006 opgestarte proefproject inzake telewerk werd in 2008 met een groeiend succes verdergezet in een aantal diensten.
- Het personeel werd via een affichecampagne met praktische tips gesensibiliseerd om energie te besparen in het dagelijks leven.
- In alle gebouwen van de FOD heerst een volledig rookverbod.
- De centrale logistieke dienst koopt enkel koffie aan met het label Max Havelaar en in de cafetaria wordt fruit verkocht aan de personeelsleden.
- Er wordt nagedacht over de mogelijkheid om een project van gedelocaliseerde bureaus te ontwikkelen.
- In elke vacature wordt vermeld dat de FOD Binnenlandse Zaken belang hecht aan de principes inzake Duurzame Ontwikkeling.

Rapport van de heer S. Vaneycken, lid Vertegenwoordiger van de minister van Justitie

1. Inleiding

In 2008 heeft de heer Sven Vaneycken de heer Luc Schiepers opgevolgd in de ICDO. De beleidscel ondersteunt de acties van de Cel Duurzame Ontwikkeling (CDO) op het gebied van duurzame ontwikkeling in de FOD Justitie. Mevrouw Leen Bogaerts, adviseur bij de beleidscel, is de verbindingspersoon die moet zorgen voor de coördinatie met de CDO. In 2008 lag de nadruk op de ontwikkeling van activiteiten naar de buitendiensten.

Om de acties en de zichtbaarheid van de CDO te versterken, zijn twee medewerkers van het ministerie van Defensie begin november via externe mobiliteit in dienst getreden bij de cel duurzame ontwikkeling (CDO). In januari 2009 wordt nog een nieuwe medewerker verwacht die verantwoordelijk is voor het verkrijgen van het EMAS-certificaat.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opgvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO1	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO2	Totaal aantal geëncodeerde maatregelen	%geëncodeerde maatregelen FPDO1	%geëncodeerde maatregelen	%totaal aantal geëncodeerde maatregelen
Justitie	6	12	18	4	10	14	66,67%	83,33%	77,78%
FOD Justitie	4	18	22	2	6	8	50,00%	33,33%	36,36%
Totaal	10	30	40	6	16	22	60,00%	53,33%	55,00%

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. sensibilisering

De vierde dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats in de week van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties, ditmaal met als thema "de Aarde mijn thuis". Tal van informatieve en ludieke activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende overheidsdiensten warm te maken voor duurzame ontwikkeling. Een overzicht van al deze activiteiten kan u vinden op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>.

Bewustmaking blijft een van de prioritaire doelstellingen van de CDO. Duurzame handelwijzen kunnen alleen ingang vinden als het personeel erachter staat en eraan meewerkt. In 2008 werden ook verscheidene andere acties verwezenlijkt.

3.1. Mobiliteit

Een bedrijfsvervoerplan werd opgesteld voor de vier locaties van de FOD Justitie waarop het besluit inzake mobiliteit van de regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (KB 18/03/04) van toepassing is. Het betreft de volgende locaties:

- Waterloolaan 115 en de aangrenzende gebouwen (centraal bestuur);
- Poelaert, i.e. het gerechtsgebouw en de aangrenzende gebouwen;
- gevangenis te Sint-Gillis;
- gevangenis te Vorst/ Berkendaal.

Deze bedrijfsvervoerplannen omvatten verscheidene actiefiches. Een van deze acties bestaat uit de terbeschikkingstelling van dienstfietsen.

Op 23 mei 2008 vond een dag van de mobiliteit plaats, waarbij de MIVB/ De Lijn/ Tec en Pro Velo een stand hadden ingericht in de grote inkomhal van het gerechtsgebouw te Brussel.

Personeelsleden die met de fiets naar een van de vier locaties gingen werken, kregen een gratis ontbijt.

Tijdens het laatste trimester van 2008 ging de federale enquête woon-werkverkeer van start voor de gebouwen van de FOD waar meer dan 30 personen tewerkgesteld zijn. Deze enquête betreft meer dan 200 gebouwen.

3.2. Middag DO en dag van de ambtenaren op 17/10/2008

Vier middagen DO werden georganiseerd ten behoeve van het personeel: Actieplan DO en FEDESCO-campagne / ecologische voetafdruk / afval sorteren / vierde federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling van de Taskforce van het Federaal Planbureau.

De volgende activiteiten werden georganiseerd: fietstocht in Brussel / projectie van de film "The 11th Hour", gevolgd door een debat/ rol en opdrachten van de justitiehuisen - voorstelling van de alternatieve maatregelen / conferentie over groene aankopen / ontdekking van de biodiversiteit in het Egmontpark met een gids.

De minister verleende zijn steun aan de organisatie van een fietstraject tussen de FOD justitie en de Kanselarij van de Eerste minister en legde hetzelfde traject af met het openbaar vervoer. Per fiets ging het vlugger!

3.3 Buitendiensten

Met de steun van de beleidscel van de minister werd een netwerk van contactpunten in de buitendiensten verwezenlijkt. Thans is er een contactpersoon DO (POC DO) in elk gebouw van Justitie. Eind 2008 organiseerde de CDO informatievergaderingen voor de leden van dit netwerk.

3.4. Duurzaamheidstest (DOEB)

Naar aanleiding van de opname van de DOEB-test in de circulaire inzake de werking van de ministerraad kregen de hoofden van dienst nieuwe informatie.

In 2008 heeft geen enkel dossier van de FOD Justitie dat voorgelegd werd aan de ministerraad een DOEB-test moeten ondergaan. De CDO heeft de betrokken dossierbeheerders begeleid bij het invullen van het vrijstellingsformulier voor de DOEB.

4. Andere activiteiten van de strategische cel of een FOD

Op verzoek van de minister werden twee attachés aangeworven bij het directoraat-generaal rechterlijke organisatie om te beginnen de gebouwen van dit DG in overeenstemming te brengen met de milieuwetgeving. Het directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie beheert meer dan 300 gebouwen. Een van de eerste taken van deze twee attachés bestaat voornamelijk uit de voorbereiding van een algemeen plan met een volledig overzicht van de situatie in de gebouwen van de Rechterlijke Orde. In een tweede fase wordt gewerkt aan een actieplan met concrete maatregelen, rekening houdend met de geldende wetgeving.

De beleidscel heeft fietsen aangekocht om het gebruik van milieuvriendelijke vervoermiddelen aan te moedigen, vooral voor de trajecten tussen de verschillende FOD's en beleidscellen te Brussel.

5. Bijzondere projecten

Samenwerking met de CDO is gepland met het oog op de invoering van een paragraaf met betrekking tot DO in de algemene beleidsnota van de minister.

**Rapport van de heer N. De Coster, lid
Vertegenwoordiger van de minister van Werk en Gelijke Kansen**

1. Inleiding

Elk jaar wordt er steeds meer aandacht aan duurzame ontwikkeling besteed. Zowel in het gedrag en de houding van particulieren, als in de acties en reflecties van de sociale partners, de economische sfeer en de politieke beslissingen.

De minister van Werk en van Gelijke Kansen wil, met de medewerking van de administratie, haar actiebeleid in het kader van duurzame ontwikkeling bestendigen.

We kunnen ons immers geen duurzame samenleving voorstellen zonder de creatie en het behoud van een toereikend niveau van werkgelegenheid, en dit zowel op het vlak van kwantiteit als kwaliteit.

We moeten er eveneens op toezien dat de overgangen die onze huidige maatschappij kenmerken, worden begeleid. Onze samenleving evolueert naar een nieuwe type van samenleving, met name ingevolge de verschillende crisissen – klimatologisch en economisch –. Een evolutie die gepaard gaat met het schrappen van oude banen en het creëren van nieuwe. Deze laatste vereisen nieuwe opleidingen, nieuwe reglementeringen, ...

Achter deze evolutie schuilt de problematiek van de “groene banen” die, met name onder druk van minister Joëlle Milquet, een dominante plaats in het kader van de Belgische en Europese debatten heeft ingenomen. Deze nieuwe banen zijn een bron van economische groei en van een betere levenskwaliteit.

De strijd tegen discriminatie moet eveneens een belangrijke rol spelen in het kader van een duurzamere ontwikkeling. Het is immers moeilijk een ongelijke samenleving als duurzaam te beschouwen.

Duurzame ontwikkeling is natuurlijk ook een kwestie van dagelijkse sensibilisering. Daarom moet de overheid een fundamentele voorbeeldrol vervullen (in hun gedrag, de reductie van hun impact op het milieu, het promoten van duurzame producten op de openbare markten,...). Ik zou het me dan ook kwalijk nemen als ik het belang van het werk niet zou benadrukken dat werd gerealiseerd door de administratie in het algemeen, en meer specifiek door de cel Duurzame Ontwikkeling die er probeert voor te zorgen dat duurzame ontwikkeling beter wordt begrepen en meer in aanmerking wordt genomen

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO1	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO2	Totaal aantal geëncodeerde maatregelen	% geëncodeerde maatregelen FPDO1	% geëncodeerde maatregelen FPDO2	% totaal aantal geëncodeerde maatregelen
FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg	4	17	21	4	13	17	100,00 %	76,47%	80,95%
Werk en Gelijke kansen	3	11	14	0	3	3	0,00%	27,27%	21,43%
Totaal	7	28	35	4	16	20	57,14%	57,14%	57,14%

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

4. Andere activiteiten van de strategische cel of een FOD

De ontwikkeling van Groene banen

“Groene banen” mogen dan wel vaak ondergebracht worden in de energiesectoren en gekoppeld worden aan de productie van grondstoffen, aan recyclage en aan constructie, toch zijn we, net als de IAO, ervan overtuigd dat – en ik paraphraseer – “een bredere opvatting van het begrip ‘groene banen’ alle nieuwe banen kan impliceren in een sector waarvan de

ecologische voetafdruk lager is dan het gemiddelde, die bijdraagt tot de verbetering van de globale prestaties, zelfs al is dat maar een randactiviteit. (...) In plaats van alle bestaande jobs te vervangen door totaal verschillende groene banen, zal eerder de inhoud van de jobs, de manier van werken en de houding van de werknemers moeten veranderen" (IAO, Les défis mondiaux du développement durable). We mogen de milieurevolutie niet mislopen, noch in termen van het verplichten van radicale maatregelen, noch in termen van investeringen in werkgelegenheid. We hebben beslist om de "alliantie milieu-werk" op de lijst van prioriteiten te zetten van het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie in 2010.

Teneinde de implicaties van deze banen beter te begrijpen en een licht te werpen op de voorwaarden om deze banen te creëren, hebben we de Nationale Arbeidsraad gevraagd een grondig onderzoek te voeren naar het potentieel van groene banen, met name door de sectoren te identificeren die, in België, zullen profiteren van/lijden onder de aanpassing aan de klimaatuitdaging en de werkgelegenheid die dat met zich meebrengt, door een analyse te maken van de nieuwe vereiste en verdwijnende vaardigheden, van de behoeften in termen van voortdurende vorming, van de eventuele repercussies in termen van veiligheid/gezondheid (aangezien de nieuwe "groene werknemers" met nieuwe risico's kunnen worden geconfronteerd) alsook van de knelpuntberoepen in de groene sector.

We hebben eveneens een overleg met de Gewesten georganiseerd om in een "alliantie milieu-werk" te investeren. Hierover werd midden december een studiedag georganiseerd om het debat op gang te brengen dankzij een gedachtewisseling met Europese en internationale experts en om de "best practices" te analyseren, waarvan er al een groot aantal in de Gemeenschappen en Gewesten van kracht zijn. We hebben, in het kader van het interprofessioneel akkoord, geopteerd voor het gebruik van groene cheques in de ondernemingen.

De strijd tegen discriminatie

De Belgische arbeidsmarkt gaat nog steeds gebukt onder zware vormen van discriminatie op basis van origine en los van de plaats van geboorte: daar waar de werkgelegenheidsgraad van de nationale onderdanen en de onderdanen uit andere Europese landen in 2007 op ongeveer 62% lag (62,9 en 61,2%), bedroeg dit cijfer voor de niet-Europese landen slechts 38,1%, wat België op de laatste plaats van EU-15 zet voor deze laatste categorie. Meer nog, een hoger kwalificatieniveau is voor buitenlanders geen garantie voor een vlottere inschakeling op de arbeidsmarkt.

Het diversiteitsbeleid beperken tot de strijd tegen discriminatie is onvoldoende. Het gaat er dus niet alleen om de discriminaties te bestrijden, maar ook aan te tonen dat diversiteit toegevoegde waarde creëert en met maatschappelijke verantwoordelijkheid te maken heeft.

Er werd een socio-economische monitoring opgezet die met precisie de discriminatie op de arbeidsmarkt op het niveau van de sectoren zal kunnen analyseren door gegevens van het Rijksregister, namelijk die over de nationaliteit en de herkomst van personen, te kruisen met klassieke socio-economische variabelen die het Data Warehouse van de Kruispuntbank van

de Sociale Zekerheid bij elkaar brengt. Dit proces zal in maart 2009 gelanceerd worden. De Gewesten zullen uitgenodigd worden hieraan deel te nemen.

De discriminatietests maken het mogelijk om discriminatie aan de hand van steekproeven in kaart te brengen en het bestaan van discriminatoir gedrag bloot te leggen dat vaak verborgen gaat achter valse voorwendsels ("de job werd al ingenomen"). Deze manier om bewijzen te verzamelen bestaat erin de behandeling van zogenaamde 'referentiepersonen' onderling te vergelijken met die van personen die onderhevig zouden kunnen zijn aan discriminatie op grond van hun reële of veronderstelde herkomst, leeftijd, geslacht, handicap of elk ander ongeoorloofd criterium. In 2008 werd hevig over deze tests onderhandeld en ze zullen in 2009 operationeel zijn.

Er loopt een kwantitatief onderzoek bij een representatief deel van de Belgische bevolking om verdraagzaamheid tegenover etnische minoriteiten en etno-culturele diversiteit in België beter te begrijpen en om een "barometer van diversiteit" op te zetten. Dit onderzoek werd in juni 2008 gelanceerd en de resultaten worden tegen maart 2009 verwacht.

Wat de strijd tegen discriminatie in de brede zin van het woord betreft, willen we er nog op wijzen dat de website van het kabinet van Gelijke Kansen het "Anysurfer"-label heeft verworven (toegankelijk voor alle bezoekers, ongeacht hun handicap), de site van de FOD Werk is op weg om het label te verwerven en dat van het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding werd zopas vernieuwd. De minister heeft eveneens het Centrum gesteund bij zijn strijd tegen de "Cyberhaat" (racistische praat, xenofobie, antisemitisme of revisionisme op het internet).

De verbetering van de gezondheid/veiligheid op de arbeidsplaats

De verbetering van de kwaliteit van het leven, van gezondheid en veiligheid van werknemers tijdens hun dagelijkse beroepsleven is een prioriteit die op de eerste plaats beantwoordt aan onze wil om het leven van werknemers maximaal te humaniseren. Dit hoofddoel zorgt bovendien voor een verbetering van de productiviteit, onder andere dankzij de vermindering van arbeidsongevallen, beroepsziekten, afwezigheid op het werk en een betere persoonlijke toestand.

Welzijn op het werk moet een doel, een werkelijkheid zijn voor ieder van ons. Gezondheid en veiligheid op het werk mogen niet alleen het voorrecht zijn van enkele ondernemingen die aan de top van de maatschappelijke ladder willen staan of evenmin van verantwoordelijken die in het bijzonder gevoelig zouden zijn voor deze kwesties. Het gaat om sociale rechtvaardigheid, gelijkheid en humaniteit.

Op economisch vlak gaat het eveneens om een kwestie van sociale rechtvaardigheid, gelijkheid en gezonde eerlijke concurrentie. Een goed gezondheid op het werk maakt het mogelijk om de volksgezondheid in het algemeen te verbeteren alsook de productiviteit en de competitiviteit van ondernemingen. Bovendien brengen gezondheids- en veiligheidsproblemen op het werk hoge kosten met zich mee voor de systemen van sociale

bescherming. Het is dan ook noodzakelijk om werknemers aangename arbeidsvoorwaarden te kunnen garanderen en bij te dragen aan hun algemeen welzijn.

De “Nationale Strategie inzake welzijn op het werk 2008–2012” die tijdens deze periode het aantal arbeidsongevallen met 25% wil doen dalen, werd door de ministerraad in november 2008 goedgekeurd en voor advies aan de Nationale Arbeidsraad voorgelegd.

Verbetering van de duurzame inschakeling van risicogroepen op de arbeidsmarkt dankzij opleidingen

Een opleiding biedt werknemers perspectieven in hun loopbaanontwikkeling, wat bijdraagt tot de doelstelling om de werkgelegenheid te vrijwaren, zowel op individueel vlak, in dezelfde functie of in het vooruitzicht van een andere functie, als op macro-economisch vlak. Het gaat bovendien om een belangrijke factor van inschakeling, promotie, ontplooiing en beroepsmobiliteit.

De sociale partners hebben in het Interprofessioneel Akkoord 2007–2008 afgesproken om een bijkomende inspanning te leveren inzake vorming van de werknemers. Daartoe moeten alle sectoren een CAO sluiten die voorziet in een bijkomende vormingsinspanning van 0,1 procentpunt van de jaarlijkse loonmassa of in een toename van de participatiegraad aan vormingsinitiatieven ten belope van 5% per jaar. De sectoren die dergelijk inspanningen niet leveren zijn gehouden een sanctie à rato van 0,05% te betalen ten behoeve van het stelsel van het educatief verlof. Deze inspanningen kaderen in de afspraak van de interprofessionele partners om tot een globale vormingsinspanning van 1,9% van de loonmassa te komen. Deze inspanning werd hernieuwd in het IPA 2009–2010.

De werkgevers zijn nu verplicht 0,10% van de loonmassa te besteden aan de tewerkstelling van risicogroepen, die ze per CAO definiëren. Indien dit engagement niet geformaliseerd werd, zijn ze verplicht een bijdrage aan de RSZ te betalen. Conform het Generatiepact hebben de sociale partners zich geëngageerd om de middelen van deze 0,10% op meer adequate wijze te besteden ten gunste van risicogroepen en bijzondere aandacht te schenken aan de deelname op de arbeidsmarkt van gehandicapte werknemers, van laaggeschoolde personen, van oudere werknemers alsook aan de gelijkheid van kansen tussen mannen en vrouwen.

In het kader van het relanceplan hebben we de opleidingsmogelijkheden van werkzoekenden uitgebreid, met name op basis van de voorstellen in het kader van het begeleidingsplan.

De versterking van de gelijkheid tussen man en vrouw

Na lange tijd in de taboesfeer en afgeschermd binnen de privésfeer, wordt partnergeweld vandaag erkend als verantwoordelijkheid van iedereen. Talrijke cijfergegevens tonen de ernst van dit soort geweld aan, met name de lichamelijke en psychologische gevolgen voor de slachtoffers en hun kinderen. De strijd tegen partnergeweld is een transversale materie die een geïntegreerde aanpak vereist. Op 15 december laatstleden heeft de Interministeriële Conferentie “integratie in de maatschappij” het Nationale Actieplan tegen partnergeweld

(NAP) 2008–2009 van de minister van Gelijke Kansen goedgekeurd. Dit nieuwe plan moet een versterking van het NAP 2004–2007 mogelijk maken en de doeltreffendheid en coherentie van de acties consolideren door een goede coördinatie van de betrokken structuren en instanties. Het plan voorziet eveneens de oprichting van een werkgroep om het plan naar andere vormen van geslachtsspecifiek geweld uit te breiden (gedwongen huwelijk, “eermoord”, vrouwelijke genitale verminkingen).

De minister heeft eveneens toegezien op een ambitieuze omzetting van talrijke Europese richtlijnen (Richtlijn 2006/54/EG betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke kansen en gelijke behandeling van mannen en vrouwen in arbeid en beroep; Richtlijn 96/34/EG 1992 inzake ouderschapsverlof; Richtlijn 92/85/EEG inzake de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid op het werk van werkneemsters tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens de lactatie; Richtlijn 86/613/EEG 1986 betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen, de landbouwsector daarbij inbegrepen, en tot bescherming van het moederschap; Richtlijn 79/7/EEG van de Raad van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid).

Dagelijkse duurzame ontwikkeling op de FOD Werk

De FOD Werk onderneemt meer stappen om zijn EMAS–certificaat in 2009 te behalen. Volgende acties werden al ondernomen:

- Het volledig in overeenstemming brengen met de geldende milieureglementeringen;
- De controle en de reductie van invloeden van dagelijks werk, namelijk:
  - o Lager energieverbruik van informatica–apparaten;
  - o Meer duurzame goederen door de aankoop van kwaliteitsproducten die het milieu respecteren;
  - o Lager energieverbruik gekoppeld aan verlichting;
  - o Lager energieverbruik door de optimalisering van de HVAC–installaties (verwarming, ventilatie, airconditioning);
  - o Lager papierverbruik;
- De optimalisering van het “Mobiliteitsplan”;
- Meer aandacht van de FOD voor de manier waarop hij een positieve impact kan hebben in termen van het milieu, van duurzame ontwikkeling, van bewustmaking en van informatie in het kader van zijn verschillende projecten.

De FOD Werk heeft bovendien zijn inspanningen doorgezet en verhoogd om fairtrade–producten te leveren (koffie, fruitsap,...) en om het sorteren van afval te verbeteren (papier, PMD, glas, ...). Er werd eveneens extra aandacht geschonken aan milieucriteria in het kader van de aankoop van voertuigen en aan het bevorderen van sociaal verantwoorde productie.

Rapport van de heer F. Borginon, lid Vertegenwoordiger van de minister van Buitenlandse Zaken

1. Inleiding

De Minister hecht belang aan coherentie van beleid, en dus aan de integratie van de milieu, sociale en economische pijler van duurzame ontwikkeling in het buitenlandse beleid. Om de coherentie van de Belgische standpunten in internationale fora te verzekeren beschikt de FOD Buitenlandse Zaken over het instrument van de vergaderingen multilaterale coördinatie (COORMULTI) waarbij zowel de bevoegde diensten op het federale niveau als bij de gewesten en gemeenschappen betrokken worden en ook de civiele maatschappij de kans krijgt een inbreng te doen. De is o.m. het geval voor de standpuntbepaling binnen de UN Commission on Sustainable development.

Via zijn netwerk van ambassades en vertegenwoordigen in het buitenland kon de FOD Buitenlandse Zaken de interne discussie over voor duurzame ontwikkeling relevante thema's voeden met informatie uit het buitenland en terzelftertijd het internationale draagvlak voor thema's inzake duurzame ontwikkeling verbreden door gerichte demarches en gezamenlijke acties met gelijkgezinde landen.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opmvolginstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO1	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO2	Totaal aantal geëncodeerde maatregelen	% geëncodeerde maatregelen FPDO1	% geëncodeerde maatregelen FPDO2	% totaal aantal geëncodeerde maatregelen
Buitenlandse Zaken	10	13	23	3	4	7	30,00%	30,77%	30,43%
FOD Buitenlandse Zaken	4	17	21	0	2	2	0,00%	11,76%	9,52%
TOTAAL	14	30	44	2	6	8	14.29%	20.00%	18.18%

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

De expo 'wekelijks voedselverbruik' aan het restaurant was een succes. De strategisch uitgekozen plaats, aan de ramen van het restaurant waar de mensen elke middag aanschuiven, had zijn effect. Elke middag kon men mensen de foto's zien bekijken en er over spreken met de collega's. Slechts weinig ambtenaren hebben deze expo nooit opgemerkt. Het bereik van de expo ligt vanzelfsprekend hoger dan het bereik van de andere activiteiten. Het succes van de expo verantwoordde een extra week dat de expo er bleef hangen.

Een film: 'Our Daily Bread' over de industriële productie van voedsel in Europa, op basis van sprekende beelden werd geprojecteerd.

De FOD nam deel aan de quiz over Duurzame Ontwikkeling georganiseerd door de Kanselarij waarbij de FOD's het tegen elkaar op namen

Binnen de FOD wordt er op regelmatige basis informatie verspreid rond het duurzame ontwikkelingsbeleid van het departement o.m. in de elektronische nieuwsbrief aan het personeel met regelmatig meer uitgebreide artikels. Op de intranetsite van het departement bevindt zich een rubriek "Milieubeleid en Duurzame Ontwikkeling" die regelmatig bijgewerkt wordt.

4. Andere activiteiten van de strategische cel of een FOD

A. Door de FOD

De FOD levert inspanningen op het gebied van energiegebruik, afval (gescheiden inzameling van de verschillende fracties zoals papier, keuken afval, inktpatronen, TL-lampen) en mobiliteit (gratis treinkaart woon werkverkeer, voorzien fietsstalling,...)

Energieverbruik

- Aardgas Egmont 1 in 2008 : 2.201.404 kWh voor verwarming en 325.662 kWh warmwater en verwarming appartementen. Men stelt dus, een vermindering van 317.000 kWh voor de verwarming van het gebouw en een vermeerdering van 55.000

kWh voor het warm water en de appartementen, vast. Het betreft een recent verwarmingssysteem. Het departement tracht het optimaal te benutten, door bijvoorbeeld één van de 3 verwarmingsketels te gebruiken, de isolatie van de leidingen te verbeteren, betere temperatuur zone parameters voor centrale computer in de dispatching.

- Elektriciteit Egmont 1 in 2008 : 4.347.544 kWh, vergelijkbaar met 2007 (4.436.626 kWh) maar toch een lichte vermindering van 89.000 kWh. Slechts een beperkt aantal lokalen zijn met airconditioning uitgerust. Het informaticamateriaal is energie-efficiënt gelabeld. De verlichting is energiespaarzaam door de algemene verlichtingsschakelaar dag/nacht en de keuze van de lampen.

Afval productie en afvalbeheer:

Selectieve afvalinzamelingen lopen onverdroten verder, met volgende resultaten voor 2008:

- De firma SITA heeft 137.000 kg opgehaald oud papier geattesteerd voor recyclage;
- 24.000 kg vloeibaar keukenafval werd door de firma van Gansewinkel naar een verwerkingscentrum afgevoerd.
- 20 vaten van 40 liter gevaarlijk afval van het medisch centrum zijn verzameld voor verwerking bij Biffa.
- Jaarlijks worden iets minder dan 20 kg gebruikte batterijen verzameld, van zodra het BEBAT vat (± 40 kg) vol is wordt het door haar opgehaald.
- Van de drukkerijafval werd 30 liter gebruikte solvents opgeslagen; en ± 700 TL buislampen werden ingezameld. Zij worden eerdaags door gespecialiseerde firma's opgehaald.
- De gebruikte toners van zowel de netwerkprinters als de fotokopieerapparaten worden automatisch teruggenomen door de leverancier met het oog op een recyclage bij elke levering van nieuwe toners.

Mobiliteit:

- Het aantal parkeerplaatsen, 408 in totaal waarvan enkel 254 voor vrij gebruik door de personeelsleden, is zeer beperkt in vergelijking tot het bestand, 1.525 personen.
- 22 Fietsstallingen zijn geplaatst in de onmiddellijke nabijheid van de inrijpoort. Er kan gebruik gemaakt worden van douches en er worden kilometervergoedingen (0,15 € / km) uitbetaald aan de fietsers.
- De gecombineerde treinkaart woon-werkverkeer van de NMBS/TEC/De Lijn/MIVB en de MIVB abonnementen zijn voor alle personeelsleden van onze FOD gratis (1215 personeelsleden maken er gebruik van).
- Een folder "bereikbaarheid van de gebouwen" werd opgesteld ter bevordering van het gebruik van het openbaar vervoer (ook op intranet).
- Het departement beveelt het gebruik van het openbaar vervoer aan voor zowel de woon-werkverplaatsingen als de werkverplaatsingen zelf. Indien het anders niet kan wordt het gebruik van de wagen aanvaard.

Bij de aankoop van producten wordt steeds meer rekening gehouden met duurzaamheidscriteria en /of fair trade.

In juni 2008 werd door het verificatiebureau AIB Vinçotte een audit uitgevoerd voor het verkrijgen van het Europese EMAS–certificaat (Environmental and Management Scheme). Omdat er nog een aantal onvolkomenheden werden vastgesteld, kon het EMAS–certificaat nog niet uitgereikt worden. Er wordt aan gewerkt om deze niet onvolkomenheden weg te werken. De onvolkomenheden hadden o.m. betrekking op: meerdere milieuvergunningen zijn niet meer conform aan de reële situatie, waaronder deze van Egmont I. Daarnaast zijn er ook nog verschillende zaken die niet volledig wettelijk in orde zijn (mobiliteitsplan, beheer van gevaarlijk afval, stockage van gevaarlijke producten,..). De onvolkomenheden in de milieuvergunning van het Egmont I gebouw heeft tot gevolg dat de verwerving van het label voor eco–dynamisch bedrijf tijdelijk werd stopgezet om een nieuwe milieuvergunning te kunnen aanvragen die als basis zal dienen voor de verwerving van bovengenoemd label.

Bij de aankoop van producten wordt steeds meer rekening gehouden met duurzaamheidscriteria. Bijvoorbeeld de aankoop van bureaumateriaal volgens ecologische criteria.

Wat de gebouwen in buitenland betreft, wordt bij het opstarten van nieuwe projecten inzake de bouw of het verbouwen van onze diplomatieke posten systematisch rekening gehouden met de principes van duurzaamheid en energie–efficiëntie. De energieprestaties van 350 gebouwen in het buitenland werden doorgelicht. Er werd een rangschikking gemaakt van gebouwen waar ingrepen het meest prioritair zijn. Voor 2009 is er een bedrag van 90.000 EUR voorzien voor ingrepen in gebouwen waarvoor er in de toekomst geen grote investeringen voorzien zijn (bvb. vervangen verwarmingsketel).

B. Door de beleidscel

Thema's die speciale aandacht kregen waren o.m. gender en good governance. De beleidscel brengt zowel de brede klimaatthematiek als gender en good governance aan tijdens de discussies op de internationale fora.

**Rapport van mevrouw D. Tabbara, lid
Vertegenwoordigster van de minister van Maatschappelijke Integratie, Pensioenen en Grote Steden**

1. Inleiding

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal geëncordeerde maatregelen PFDO1	Aantal geëncordeerde maatregelen PFDO2	Totaal aantal geëncordeerde maatregelen	% geëncordeerde maatregelen FPDO1	% geëncordeerde maatregelen FPDO2	% totaal aantal geëncordeerde maatregelen
POD Maatschappelijke Integratie	4	17	21	2	7	9	50,00%	41,18%	42,86%
Sociale Economie	2	6	8	2	3	5	100,00%	50,00%	62,50%
Maatschappelijke Integratie	8	13	21	1	5	6	12,50%	38,46%	28,57%
Pensioenen		2	2		2	2		100,00%	100,00%
Grote Steden		1	1		1	1		100,00%	100,00%
Totaal	14	39	53	5	18	23	35,71%	46,15%	43,40%

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame

ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

Rapport van de heer A. Vanheusden, lid Vertegenwoordiger van de minister van Landsverdediging

1. Inleiding

- a. Halverwege 2007 werden de verantwoordelijkheidsdomeinen “Duurzame Ontwikkeling” en “Milieu” verplaatst van het Stafdepartement Welzijn naar de Algemene Directie Material Resources. De overkoepelende dienst kreeg de naam “Environment and Sustainable Development”. De functie van coördinator DO en vertegenwoordiging van Defensie in ICDO en FRDO werden eveneens door deze dienst ter harte genomen.
- b. In februari 08 werd de functie van vertegenwoordiger van Minister van Defensie in de ICDO en FRDO overgeheveld naar het Kabinet van de Minister van Defensie.
- c. In de politieke oriëntatienota van juni 2008 benadrukte Minister De Crem op uitgebreide manier het accent dat Defensie kiest te leggen op milieu en duurzame ontwikkeling
- d. In uitvoering van deze oriëntatienota werd de coördinatie van de duurzame ontwikkeling officieel als bevoegdheid ingeschreven voor het Stafdepartement Well-being, van de Defensiestaf.
- e. In afwachting van de aanstelling van de coördinator DO bij Stafdepartement Well-being, vervult de dienst Environment van de Algemene Directie Material Resources (MR-Mgt/R&Env) deze rol.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opgvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO1	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO2	Totaal aantal geëncodeerde maatregelen	% geëncodeerde maatregelen FPDO1	% geëncodeerde maatregelen FPDO2	% totaal aantal geëncodeerde maatregelen
Defensie	4	18	22	4	18	22	100,00%	100,00%	100,00%

a. Actieplan 2008

Overeenkomstig de bepalingen van het Federaal Plan betreffende Duurzame Ontwikkeling 2004–2008, vastgesteld bij het in Ministerraad overlegd Koninklijk Besluit van 28 oktober 2004, engageerde het ministerie van Defensie zich om in het kalenderjaar 2008 de volgende maatregelen uit te voeren:

- 1.1 Uitvoeren van milieuanalyses (Initial review), gekoppeld aan audits “conformiteit wetgeving” in en door de Milieu Technische Eenheden van de milieustructuur Defensie.
- 1.2 Opstellen van systeemprocedures (volgens ISO 14001) ter ondersteuning van het milieuzorgsysteem Defensie.
- 1.3 Bedrijven worden gevraagd hun bedrijfswagenpark te onderzoeken. De federale administraties tonen het voorbeeld bij de opmaak van hun vervoersplan.
- 1.4 De aankoop van minstens 50% milieuvriendelijke wagens bij de vernieuwing van het wagenpark zoals voorzien in het administratieve rondschrjven (Circulaire 307quater)
- 1.5 Investeren in een mentaliteitswijziging met betrekking tot de verkeersstromen onder meer door een minder vervuילend rijgedrag aan te nemen. Promotie van eco-driving binnen Defensie.
- 1.6 Investeren in een mentaliteitswijziging met betrekking tot de verkeersstromen onder meer door het verminderen van woon-werkverkeer met persoonlijk voertuig.
- 1.7 Meewerken aan een strategie voor duurzame producten als lid van de werkgroep “duurzame productie- en consumptiewijzen” van het CCIM.
- 1.8 Eindeloopbaanmaatregelen versterken door het te integreren in de modernisering van het federale personeelsbeleid.
- 1.9 Het uitwerken van voorlichting- en bewustmakingscampagnes tegen elke vorm van geweld in overleg met andere departementen (Algemeen thema: het verminderen van geweld in al zijn vormen).
- 1.10 Realisatie van het LIFE-Natuurproject NATURA2MIL « Restauration d’habitats dans les camps militaires en Wallonie »
- 1.11 Realisatie van het LIFE-natuurproject DANAHA « Geïntegreerd natuurherstel op militaire domeinen in Natura 2000”
- 1.12 Het uitwerken van een duurzaam “groenbeheer” voor de militaire domeinen (kwartieren)
- 1.13 Het ontwikkelen van een afvalbeheersplan Defensie
- 1.14 Het ontwikkelen van het bodembeheersplan Defensie
- 1.15 Het ontwikkelen van het energiebeheersplan Defensie
- 1.16 Uitwerken van een waarschuwing- en coördinatiesysteem om het binnenbrengen van niet-inheemse soorten te vermijden.

b. Uitvoering

- (1) Zie ook Opvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling <http://www.icdo.be/NL/opvolging>
- (2) Uitvoering Maatregel 1.1: Uitvoeren van milieuanalyses (Initial review), gekoppeld aan audits “conformiteit wetgeving” in en door de Milieu Technische Eenheden van de milieustructuur Defensie

In 2008 werd in ongeveer 80% van de kwartieren een Compliance audit uitgevoerd. De non-conformiteiten werden verzameld in een database die als basis dient voor planning van budgetten en uitvoering van aanpassingen. De database vormde ook de basis in de opmaak van de planning van de milieuvergunningaanvragen. De Algemene Directie Material Resources is verantwoordelijk voor het aansturen van de eenheden via de milieutechnische eenheden tot het opmaken van de vergunningaanvraag alsook voor het verlenen van de vergunning in consultatie met de gewestelijke overheden. 17 milieuvergunningaanvragen werden reeds opgemaakt en behandeld. 7 van deze aanvragen hebben al geleid tot een afgeleverde vergunning, voor de 10 andere is de vergunning hetzij nog in behandeling, hetzij in de finale fase.

- (3) Uitvoering maatregel 1.2: Opstellen van systeemprocedures (volgens ISO 14001) ter ondersteuning van het milieuzorgsysteem Defensie.

In 2008 werd gewerkt aan de inhoudelijke aanpassing van de bestaande procedures. Er werden ook een aantal nieuwe richtlijnen en procedures uitgegeven om het milieuzorgsysteem verder uit te bouwen.

DO wordt waar enige synergie mogelijk geënt op de bestaande systeemprocedures MZS Defensie.

DO (ecologische pijler) werd geïntegreerd in het aankoopbeleid en de ondersteunende tool ILIAS. De tool laat nu toe om aan te geven wanneer een aankoopaanvraag een bijkomende screening ivm milieuwetgeving vereist en wanneer deze uitgevoerd is.

- (4) Uitvoering maatregelen 1.3 (Bedrijven worden gevraagd hun bedrijfswagenpark te onderzoeken. De federale administraties tonen het voorbeeld bij de opmaak van hun vervoersplan), 1.4 (De aankoop van minstens 50% milieuvriendelijke wagens bij de vernieuwing van het wagenpark zoals voorzien in het administratieve rondschriven (Circulaire 307quater)), 1.5 (Investeren in een mentaliteitswijziging met betrekking tot de verkeersstromen onder meer door een minder vervuilend rijgedrag aan te nemen. Promotie van eco-driving binnen Defensie) en 1.6 (Investeren in een mentaliteitswijziging met betrekking tot de verkeersstromen onder meer door het verminderen van woon-werkverkeer met persoonlijk voertuig)

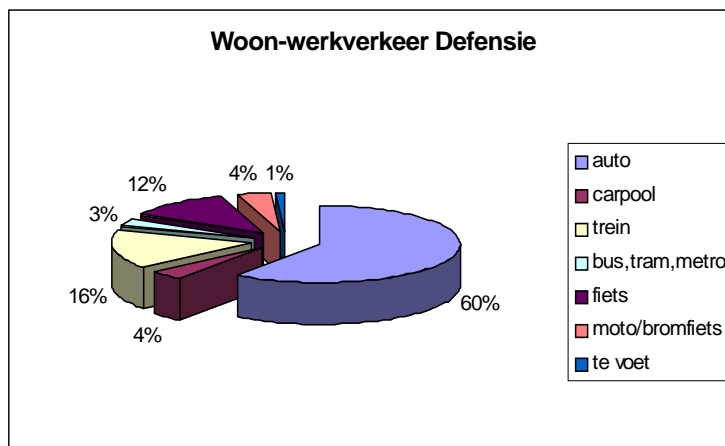
De bevoegdheid van de materie besproken in bovenstaande maatregelen ligt sinds 2007 bij Algemene Directie Material Resources Divisie Systemen.

In 2008 werd een inspanning geleverd om het brandstofverbruik en verreden km's te beheren door deze in te geven in ILIAS. Bij de vervanging van oudere voertuigen werd een rationalisatie van het voertuigenpark uitgevoerd wat resulteerde in een minder groot voertuigenpark (daling met 4% tov 2007 en daling met 34% tov 2004). Om met minder voertuigen alle opdrachten te kunnen uitvoeren werd overgegaan tot een systeem van beheer in pool om zo de voertuigen qua inzet en capaciteit zo goed mogelijk te kunnen benutten.

In 2008 werden geen personenvoertuigen aangekocht (Voertuigen aangekocht in het buitenland voor gebruik in het buitenland (vb Defensieattachés) worden hierbij niet in rekening genomen). Bij de aankoop van de andere voertuigen werd wel steeds aandacht besteed aan de milieuwetgeving en werden de wettelijk voorziene bepalingen (minimum EURO IV) gevolgd.

In het kader van maatregel 1.5 volgde ongeveer 40% van het personeel van de Transporteenheid Brussel een opleidings sessie eco-driving. Na het volgen van de sessie werd er een opmerkelijke mentaliteitsverandering vastgesteld bij meerdere chauffeurs. Er werd eveneens gewerkt aan een eco-driving affiche die in 2009 zal gefinaliseerd worden.

De Algemene Directie Material Resources – Divisie systemen beschikt over een bureel ECOMOBILITEIT (MRSys-L/T/C/M/E) en per kwartier is er een contactpersoon ECOMOBILITEIT aangesteld. Het bureel ECOMOB heeft via een enquête het woon werkverkeer in kaart gebracht. De enquête heeft uitgewezen dat globaal gezien 60% van het personeel de wagen gebruikt om zich naar het werk te begeven. Ongeveer 15% neemt de trein en 12% gebruikt de fiets. 15% maakt gebruik van carpool, bus/metro/tram of moto.

De enquête kan ook uitgbaat worden per kwartier. De bedoeling is dat per kwartier een bereikbaarheidsfiche wordt opgesteld zoals voorzien in richtlijn van kracht sinds 20 Jan 08.

Defensie stelt zich als doelstelling om het gebruik van de wagen te doen dalen met 5% om zo te komen tot een globaal gebruik van alternatieve vervoerswijze van 45% in 2012. In het kader hiervan heeft Defensie zich aangesloten bij de carpooldatabank van taxistop. De bouw

van fiets en motorstallingen wordt gestimuleerd en er zal bekeken worden of er lokaal akkoorden kunnen gemaakt worden met de openbare vervoersmaatschappij om kwartieren makkelijker bereikbaar te maken door bijvoorbeeld inleg van een snelbus, extra haltes, ... Voorts wordt er ook gepland te werken rond sensibilisering door het voeren van informatiecampagnes en de opmaak van een website op het intranet

- (5) Uitvoering van maatregel 1.7: Meewerken aan een strategie voor duurzame producten als lid van de werkgroep "duurzame productie- en consumptiewijzen" van het CCIM.

De Algemene Directie Material Resources heeft ook in 2008 gepleit voor duurzame aankopen. De beheerstool ILIAS werd aangepast op een zodanige manier dat kan aangeduid worden wanneer bij een betrokken aankoop rekening moet gehouden worden met de richtlijnen inzake duurzame aankopen.

Defensie nam en neemt nog steeds deel aan de werkgroep duurzame aankopen van de ICDO. Op deze manier heeft Defensie een bijdrage geleverd tot de actualisatie van de gids duurzame aankopen.

- (6) Uitvoering van maatregel 1.8: Eindeloopbaanmaatregelen versterken door het te integreren in de modernisering van het federale personeelsbeleid.

In 2009 zullen de bepalingen betreffende pensioenen die vervat zaten in het GLC in werking treden. Hierdoor wordt aan iedereen de mogelijkheid geboden om in dienst te blijven tot 56 jaar (invloed op de Commandanten, Majoors, Luitenant-Kolonels en op het Varend personeel), en voor de Generaal Majoors en Luitenant-Generaals van de Luchtmacht varend personeel om tot op dezelfde leeftijdsgrens in dienst te blijven als het niet-varend personeel. (59 jaar en 61 jaar).

Andere bepalingen van het GLC werden nog niet in werking gesteld en er kan voorlopig geen timing op de verdere inwerkingstelling worden geplakt.

Een andere genomen maatregel is de vrijwillige opschorting van de prestaties. Deze maatregel voorziet het onder bepaalde voorwaarden met verlof plaatsen van militairen die minstens 50 jaar oud zijn en zich op maximum 5 jaar van hun pensioen bevinden. Deze maatregel zal toelaten de beoogde verjonging door te voeren en het beoogde lagere streefcijfer betreffende het personeelsaantal te bereiken.

- (7) Uitvoering van maatregel 1.9: Het uitwerken van voorlichting- en bewustmakingscampagnes tegen elke vorm van geweld in overleg met andere departementen (Algemeen thema: het verminderen van geweld in al zijn vormen).

Alle militairen van Defensie dienen een jaarlijkse training (Joint Individual Common Core Skills of JICCS) te doorlopen in het domein gedragsregels en waarden. Doel van deze training

is het personeel te brengen tot een competentieniveau beschreven door onderstaande normen:

- (a) Norm 1: een correcte houding hebben ten aanzien van geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk.
- (b) Norm 2: Een correcte houding hebben ten opzichte van anderen.
- (c) Norm 3: Kennis hebben van de bijzondere aspecten van het militaire beroep inzake politiek en religie.

De norm moet gezien worden als een minimum niveau van competentie die bereikt dient te worden.

- (8) Uitvoering maatregel 1.10 : Realisatie van het LIFE-Natuurproject NATURA2MIL « Restauration d'habitats dans les camps militaires en Wallonie »

De maatregel beoogt het op punt stellen van een actieprogramma dat moet toelaten op duurzame wijze natuurlijke habitats – zoals bepaald in de richtlijn 92/43/EEG – die gelegen zijn op de grote militaire oefenterreinen in Wallonië, te herstellen en te beheren (MARCHE-EN-FAMENNE, ELSENBORN, LAGLAND).

Dit project werd op punt gesteld en werd uitgevoerd in samenwerking met de Algemene Directie natuurlijke rijkdommen en leefmilieu (DGRNE) van het Waals Gewest, en in samenwerking met de natuurverenigingen RNOB-NATAGORA en ARDENNE & GAUME. Het wordt gedeeltelijk gefinancierd door de Europese Commissie in het kader van het programma LIFE-natuur.

De acties in de verschillende domeinen (Planning, herstel, terugkerend beheer, communicatie, opvolging en monitoring) zullen worden uitgevoerd in de periode 2006-2010. Voor het jaar 2008 werden volgende activiteiten gerealiseerd:

- (a) Herstel
  - (i) Ontbossing: ongeveer 470 ha open gebieden zijn hersteld (123,50% van het initiële doel);
  - (ii) 39 ha van de heidevlaktes werden gerestaureerd (110% van het initiële doel);
  - (iii) Herstel van de waterlopen en vennen: verwijdering van sparren op 12ha oevers en bouw van 3 onderkomens voor de otter. Creatie van 400 kleine poelen (LAGLAND);
  - (iv) Herstel van de vennen: 1,53 ha van een oud veen werd hersteld te ELSENBORN;
  - (v) Herstel van de graslanden (ELSENBORN) door middel van maaiwerken: 13,6 ha is gerealiseerd;
  - (vi) Verwijdering van oude doelen te ELSENBORN : 130 karkassen zijn verwijderd.

(b) Beheer

- (i) Weilanden: kuddes van 190 schapen te M-E-F en van 32 schapen LAGLAND;
- (ii) 247 Ha beheerd door middel van gecontroleerde afbranding te ELSENBORN (80% van het doel);
- (iii) Oprichting van een conventie rond maaiwerken met de lokale landbouwers van ELSENBORN en LAGLAND.

(c) Wetenschappelijke studies

De 3 kampen betrokken bij het project hebben verschillende universitaire ploegen ontvangen voor wetenschappelijke studies in verschillende domeinen plantenkunde (mossen), dierkunde (vlinders, amfibiën, everzwijnen, vleermuizen...) en milieu (kwaliteit van het water).

(d) Communicatie

- (i) 4 bezoekdagen voor het grote publiek werden georganiseerd;
- (ii) Er werden verschillende bezoeken voor specifieke doelgroepen georganiseerd (scholen, ...);
- (iii) Realisatie van informatieborden en brochures is lopende (finalisatie 2009);
- (iv) Voorbereiding van een colloquium over het beheer van de natuurlijke habitats in de militaire oefenzones (10-11 Jun 09).

(e) In plaatsstelling en vorming van personeel:

- (i) In plaatsstelling van milieucoördinatoren in elk van de 3 kampen;
- (ii) Vorming van dit Pers in milieubeheer ((8 dagen vorming gegeven door de Hoge School van Luik).

(f) Voor het jaar 2009 werden volgende activiteiten gepland of herpland:

- (i) Communicatie (ontwerpen van brochures, informatiepanelen, bezoekersdagen,...): realisatie colloquium in 2009; publicatie van een infobrochure NATURA2MIL in 2009;
- (ii) In plaats stellen van informatiepanelen voor de gebruikers van de oefenterreinen;
- (iii) Bouw van een schaapskooi in Marche-en-Famenne;
- (iv) Vervolg van de natuurherstelwerken.

(9) Uitvoering maatregel 1.11: Realisatie van het LIFE-natuurproject DANAH "Geïntegreerd natuurherstel op militaire domeinen in Natura 2000"

Defensie en Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), een federale en een gewestelijke overheid, hebben zich als doel gesteld om samen te strijden voor één doel: NATUURHERSTEL OP MILITAIRE DOMEINEN.

Vandaar DANAH : DEFENSIE + Agentschap voor Natuur en Bos = NATUURHERSTEL op militaire domeinen.

Het LIFE project DANAH loopt op 12 militaire domeinen in Vlaanderen. Het is een natuurherstelproject met financiële steun van de Europese Commissie om een inhaaloperatie te doen in het natuurbeheer van de meest uitzonderlijke natuurterreinen in West-Europa, waarvan de militaire gebieden deel uitmaken. Het project laat voor 3751 ha natuurbeheer, met de focus op heideherstel uitvoeren verspreid over een totaaloppervlakte van 9400 ha, wat een groot deel is van de 26000 ha die het Ministerie van Defensie in prioritair gebruik heeft.

Het project werd verlengd tot 31 december 2009. In planning moeten alle natuurherstelwerken beëindigd zijn tegen 15 maart 09. Na het broedseizoen is er vanaf eind augustus nog mogelijkheid om bij te sturen zodat alle 3751 ha zullen zijn uitgevoerd.

Parallel loopt een sterke communicatiecampagne.

In 2008 werden, net als in 2006 en 2007, infosessies voor omliggende gemeentes georganiseerd die een positieve boodschap laten klinken naar de burger toe over de natuur op de militaire domeinen. Verder kregen 5000 militairen een voorlichting over natuur en milieu op genomen in de Joint Individual Common Cores Skills (JICCS), werden de informatiepanelen geplaatst, er werden 5000 kalenders in het thema van DANAH gedrukt en verspreid.

Planning 2009:

Er wordt een afsluitend internationaal symposium georganiseerd van 18 tem 20 mei 09 in Hasselt. Als finale communicatietools zullen zowel de special DANAH als de kaartspelen herdrukt worden. Een sensibiliserende DVD-productie staat voor 2009 op stapel. In dit laatste jaar zal nogmaals een sterk accent gelegd worden op de bewustmakingssessie milieu in de JICCS.

De GIS-applicatie is voor 6 van de 12 domeinen geïmplementeerd. De input voor de zes andere domeinen en een verfijning van alle lagen is gepland voor 2009. De natuurbeheersplannen voor deze 12 domeinen worden samen met externe studie bureaus afgewerkt in 2009.

Meer detailinfo kan gevonden worden op de website www.danah.be.

De totale kost van het project (over een duur van 5 jaar) was initieel op 15.32 Mio € geschat met Europese subsidies à 42,78 %. Een jaar voor het einde van dit project is er een beter zicht op de financiële situatie en kan dit project met minder financiële middelen gerealiseerd

worden. De geactualiseerde totale kost van het project wordt op ongeveer 11,92 Mio € geschat, inclusief Europese subsidies à 42,78 %. Defensie draagt netto 1,41 Mio € bij voor de realisatie van dit project.

- (10) Uitvoering maatregel 1.12: Het uitwerken van een duurzaam “groenbeheer” voor de militaire domeinen (kwartieren)

Defensie wil tegen 2015 de werklust zowel in eigen beheer met behulp van dienstencontracten naar groen onderhoud verminderen door de aanplanting van bos, landbouwconcessies en traag groeiende bodembedekkers. Bedoeling is tevens te zorgen voor een omschakeling op planten die minder onderhoud vergen. In het kader van het aangaan van een nieuw jaarcontract voor totaal herbicide voor 2009 werd een specificatie opgemaakt met het doel een “milieuvriendelijker” product te bekomen dat bruikbaar is tot op 5 meter van een waterpunt. Bij de keuze van een product wordt bij aankoop rekening gehouden met de gangbare lijsten van gedoogde producten.

- (11) Uitvoering maatregel 1.13: Het ontwikkelen van een afvalbeheersplan Defensie

Defensie wil de afvalstroom met 15 % verminderen tussen 2008–2012. Om dit te realiseren zal Defensie een plan opstellen voor het afvalbeheer waarbij de naspeurbaarheid van het afval verbeterd zal worden. In 2008 werd gestart met:

- (a) Het bijhouden van een afvalregister.

De afvalgegevens werden opgevraagd bij de contractanten en dienen als basis voor de studie die in 2009 uitgevoerd zal worden. Vanaf 2009 zullen de gegevens per afvaltype en gewicht/volume systematisch in ILIAS (geautomatiseerde beheerstool voor Material Resources binnen Defensie) ingebracht worden.

- (b) Het voorkomen van afval (verpakkingsafval, aanvaardings- en terugnameplicht opnemen in bestelbrieven door de Materieel Beheerders, ..) Een eerste contact werd gelegd met de Interregionale Verpakkingscommissie/Commission Interegional de l'ebmballage (IVCIE) teneinde milieuvriendelijkere oplossingen te vinden qua industriële verpakkingen. In 2009 wordt een postercampagne gerealiseerd ter sensibilisering van al het personeel.

- (c) Doorgedreven toepassen van hergebruik, verkoop en recyclage naar gelang de mogelijke meerwaarde van de afvalstroom.

- (d) Betere werking van de containerparken en het rationaliseren van de bestaande afvalcontracten.

De genomen maatregelen hebben een vrij beperkte impact op de begroting want de lagere kost per afvalfractie wordt gecompenseerd door hoger huurgeld van de recipiënten. In de laatste 4 maanden van 2008 daalden de ontvangsten van hervaloriseerbare afvalfracties, zoals papier, karton en schroot, etc

(12) Uitvoering maatregel 1.14. Het ontwikkelen van het bodembeheersplan Defensie

De Algemene Directie Material Resources is verantwoordelijk voor het beheer van de militaire domeinen. Defensie zal een bodembeleid uitwerken waarbij een bodembeheersplan (referte DGMR-APG-PRMIL-ITLX-001) werd opgesteld in 2008. Op deze manier wil Defensie als overheid een voorbeeld stellen en reageren op een audit "bodem" van het Rekenhof in 2006.

Defensie wil de vervuiling stoppen en gaat saneren.

(a) Inventarisatie bodemgesteldheid:

In 2008 werd gestart met de inventarisatie van de bodemgesteldheid van de militaire terreinen. Hiertoe werd een studie uitgevoerd welke "tool" zou kunnen toegepast worden. Een geografische database blijkt zinvoller dan ILIAS om dit type data te verwerken. Een gedeeltelijke basisinventaris bestaat al en zal verder uitgewerkt worden.

De eerste jaaractieplannen per RCI werden overlegd en vastgelegd.

Planning 2009: De materieelbeheerder zal deze databank zo configureren dat de kwartieren de risico's van hun inrichtingen kennen. Daarenboven dienen incidenten gemeld te worden. De kwartieren zullen kunnen beschikken over materialen (ab- en adsorptiemiddelen) om zo tot een beter incidentenbeheer te komen.

(b) Saneren:

De eerste saneringsprogramma's zijn in plaats gesteld worden ter waarde van 2.644.000 Euro. Er werden met name 25 bodemonderzoeken uitgevoerd, 5 bodemsaneringsplannen aangevraagd, 6 saneringen uitgevoerd.

Defensie heeft met OVAM rond de tafel gezeten om een samenwerkingsprotocol vast te leggen.

Voor 2009 zijn er opnieuw bodemonderzoeken, saneringsplannen en saneringen gebudgetteerd.

(13) Uitvoering maatregel 1.15. Het ontwikkelen van het energiebeheersplan Defensie

Defensie wil besparen op de energiefactuur door:

(a) Metingen:

De nodige contacten en studies werden uitgevoerd in 2008 om alle verbruiken (elektriciteit, gas, brandstof voor de verwarming) te kunnen meten. De materieelbeheerder "energie" zal de integratie uitvoeren in ILIAS van de SELECT database en de meetprocedure vastleggen. De metingen zullen door de kwartieren uitgevoerd worden. De milieucoördinatoren zullen deze metingen opvolgen.

(b) Sensibiliseren:

Er werd door de milieustructuur een campagne opgezet om spaarzaam met energie om te springen. Deze campagne wordt opnieuw gelanceerd in het najaar van 2009.

(c) Rationaliseren van de infrastructuur:

Door het afstoten van overbodige domeinen en installaties en het afsluiten van gebouwen via de verschillende rationalisatieplannen van Defensie worden de energiekosten beperkt.

(d) Rationeel Energie Gebruik (REG):

de technieken van het REG zullen verwerkt worden in Defensiestandaarden voor wat betreft de nieuw- en de vernieuwbouw zodat er geïnvesteerd kan worden in de zuinigste technieken. De nodige projecten zullen ook gepland worden om de doelstellingen te halen.

(e) Gebruik van hernieuwbare energie:

Het aandeel van Defensie aan elektriciteitsverbruik voor Defensie afkomstig van hernieuwbare energiebronnen zal in 2012 8 % bedragen:

- (i) Levering groene energie bij herziening contract in 2009
- (ii) Lancering van pilootproject "Zonnedaken" te Peutie voor de installatie van 18.000m² zonnepanelen op de loodsen.
- (iii) Plaatsing zonnecollectoren te Saffraanberg

(14) Uitvoering maatregel 1.16. Uitwerken van een waarschuwing- en coördinatiesysteem om het binnenbrengen van niet-inheemse soorten te vermijden.

De maatregel bestaat in de bewustmaking van het personeel dat deelneemt aan operaties of trainingsactiviteiten in internationaal kader buiten de Europese Unie. Concrete maatregelen worden eveneens uitgewerkt door de aanpassing van de orders en de planning van sporadische controles bij de terugkeer van personeel.

Transporttoestellen en hun cargo worden na verblijf in risicogebied (vb tropen of Afghanistan) systematisch gedesinsecteerd door de dienst Hygiëne van het Technisch Element voor Medische Interventie uit Nijvel, zoals voorzien volgens de regels van de wereldgezondheidsorganisatie. Wanneer er een vermoeden is van besmetting met ziektekiemen of bacteriën wordt het toestel op beslissing van een geneesheer gedesinfecteerd.

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

a. Intern het Departement

(1) Rationeel energiegebruik

In november werd een affichecampagne gelanceerd rond REG en meer bepaald het gebruik van elektriciteit om het personeel te sensibiliseren over het afzetten van onnodige apparatuur; het doven van lichten, ...

(2) Duurzame aankopen

(a) Verwerving materieel: de nodige interne richtlijnen werden uitgegeven om, waar mogelijk, gebruik te maken van de gids voor duurzame aankopen.

(b) De DOEB maakt het voorwerp uit van een interne systeemprocedure.

(3) Informeren van de hiërarchische lijn

(a) Een uiteenzetting over milieubeleid en het bedrijfsinterne milieuzorgsysteem is opgenomen in de statutaire voortgezette vormingen van het officieren en onderofficierenkader.

(b) Een briefing over de life natuurprojecten (DANAH en Natura2Mil) aangevuld met milieubeleid zijn opgenomen de Joint Individual Common Core Skills (JICCS) een vorming die elke militair op regelmatige basis dient te volgen.

(c) Er werden vormingsdagen voor de milieutechnische eenheden georganiseerd.

(d) Er werden cartoons milieu en duurzame ontwikkeling ontworpen die onder andere zullen aangewend worden voor het maken van kaarten, affiches ...om alzo de leden van Defensie verder te sensibiliseren.

(4) Intranetsite

Er werd een site gecreëerd op het intranet om het personeel van Defensie te voeden met informatie over milieugerelateerde onderwerpen (milieubeleid, milieustructuur binnen Defensie, evenementen, interessante links, milieudeeldomeinen, interessante uiteenzettingen die te consulteren zijn,...)

(5) Diversiteit bij Defensie'

(a) Defensie werkt inzake diversiteit nauw samen met het de Federale Overheidsdienst Personeel & Organisatie (FOD P&O) en is dan ook lid van het "Netwerk Diversiteit" onder het voorzitterschap van de Cel Diversiteit – FOD P&O.

(b) De ondersectie "Organisatiecultuur" (HRP-M/OC) van de sectie Motivatiebeleid van de Algemene Directie Human Resources (DGHR) is verantwoordelijk voor de politiek betreffende de organisatiecultuur, de basiswaarden van Defensie en voor het diversiteitsbeleid. De implementatie van het diversiteitsbeleid wordt ondersteund door een stuurgroep.

Deze stuurgroep komt maandelijks samen om lopende projecten te evalueren en eventueel bij te sturen, nieuwe projecten te ontwerpen en op te starten. De leden van de stuurgroep komen uit verschillende algemene directies en stafdepartementen, omdat Defensie diversiteit systematisch wil integreren in alle aspecten van haar beleid. De samenstelling varieert naargelang de acties of projecten waaraan gewerkt wordt.

(c) Defensie staat aan de kop van de overheidsdiensten die kansen geven aan personen met een handicap. Momenteel heeft 3,87 procent van het burgerpersoneel van Defensie een of andere handicap. Het gemiddelde voor alle overheidsdiensten ligt op 1,77 procent. Eind 2007 werd nog een Koninklijk besluit van kracht dat de lat tegen 2010 op drie procent legt.

(d) Volgende activiteiten werden ondernomen om verder te gaan in het creëren van een draagvlak voor diversiteit bij Defensie:

- (i) Sensibilisering van het personeel betreffende internationale feestdagen zoals internationale vrouwendag, internationale dag tegen de homofobie, werelddag tegen armoede en internationale dag van personen met een handicap, via drie informatiebronnen: affiches; een artikel in het personeelsblad Direct en de website Diversiteit, waar de achtergrondinformatie over het ontstaan van deze internationale feestdag, achterliggende gedachte, ... enz. kan gevonden worden.
- (ii) Interactief diversiteitstheater "Klein Barnum" in de opleidingsscholen van Defensie.
- (iii) Vorming "Interculturele communicatie in werving en selectie" Deze vorming voor het personeel van de Dienst Onthaal en Oriëntatie (DOO) en Defensiehuizen zal ontwikkeld worden in samenwerking met het Centre for Human Resources Development (CHRD) en een externe partner.
- (iv) Screening van de selectietesten GCTB op gender- en culturele neutraliteit - 1ste fase.
- (v) Diversiteitsbrochure voor het personeel van Defensie.
- (vi) Diversity Award 2008 voor de eenheid die zich verdienstelijk heeft gemaakt op het vlak van diversiteit
- (vii) Het aspect van diversiteit maakt deel uit van de JICCS in het domein gedragsregels en waarden waarbij volgende topics uiteenzettingen uitmaken:
  - een correcte houding hebben ten aanzien van geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk.
  - Een correcte houding hebben ten opzichte van anderen.

- Kennis hebben van de bijzondere aspecten van het militaire beroep inzake politiek en religie.

b. Extern het Departement

- (1) Op vraag van FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu werkte Defensie op 18 oktober 2008 mee aan de Dag Duurzame Ontwikkeling van de ambtenaar.
- (2) In uitvoering van de Politieke Oriëntatienota organiseerde het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID) op 18 november 2008 een internationale conferentie met als thema: "21ste Century Energy and Sustainable Development Challenges: A Security and Defence Approach", om het belang van duurzame ontwikkeling in Defensiecontext te beklemtonen en om de langetermijnvisie terzake verder te versterken. De resultaten van de conferentie werden door de beleidscel en het KHID geanalyseerd in het kader van de beleidsondersteuning.
- (3) Defensie actief in de strijd tegen AIDS: het AIDS – informatieteam organiseert voorlichtingssessies in de militaire kwartieren en in de scholen in België.
- (4) In de provincie Luik werd er door Defensie geholpen bij het opruimen van de wateroverlast na een zwaar onweer.
- (5) Een rampoefening aan de kust in het kader van de civiel–militaire training om de gevolgen van een olieramp consequent te kunnen aanpakken in april, had naast de verhoopde training van alle diensten die in een dergelijke situatie betrokken zijn, als aangenaam voordeel dat de stranden van Oostende een opruimbeurt kregen.

c. Acties in het buitenland

- (1) De ondersteuning van het democratiseringsproces in de Republiek Kongo;
- (2) Humanitaire operatie voor Noord Kivu (CONGO) in november
- (3) Defensie ondersteunt de bilaterale activiteiten met BENIN; concreet ontfermt Defensie zich over een weeshuis in AZOHOUE–ALIHO.
- (4) Ontmijning in LIBANON.
- (5) Steun aan BURUNDI door sturen van deskundigen om regering te ondersteunen in de hervorming van het leger. De Belgische militairen zetten zich meer bepaald in voor de harmonisatie van het Burundese kaderpersoneel, de opleiding inzake personeelsmanagement, de levering van materieel en de vorming van instructeurs.
- (6) Defensie ondersteunt de campagne tegen kinderprostitutie in het buitenland volledig. Veel militairen vertrekken immers naar het buitenland voor een oefening, operatie of zending. Meestal komen ze daar terecht in onstabiele regio's, waar kindermisbruik

nog vaak voorkomt. Het protocolakkoord afgesloten met de federale politie waarin bepaald werd dat elk detachement dat op operatie vertrekt een uiteenzetting krijgt over mogelijke illegale praktijken in de betrokken regio, werd uitgevoerd voor de verschillende zendingen. Iedere militair komt bovendien te weten hoe en bij wie ze criminele feiten ter plaatse kunnen melden.

(7) Antarctica: Defensie heeft opnieuw materiaal, personeel en vakkennis ter beschikking gesteld om de Belgische poolbasis af te werken en het nodige materiaal te verschepen.

(8) B-Fast:

(a) B-Fast overkoepelt de inzet van noodhulp door de Belgische federale overheidsdiensten: Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Volksgezondheid en Leefmilieu, Binnenlandse Zaken, Begroting en Defensie. De minister van Buitenlandse Zaken heeft de leiding. Defensie speelt een sleutelrol in de B-Fastorganisatie door de grote operatie-ervaring van het personeel. Dat maakt het uitermate geschikt om aan noodhulpopdrachten deel te nemen, vaak in volledig ontredderde landen. Defensie verzorgt ook de logistiek en de telecommunicatie voor de organisatie.

(b) Interventies in 2008: China en Myanmar

4. Andere activiteiten van de strategische cel of een FOD

Maatregelen op het vlak van interne milieuzorg

a. Maatregelen op het vlak van personeel en financiële middelen

Op het vlak van interne milieuzorg evolueerde de personeelssterkte als volgt:

Tabel 5.1 – Aantal ambtenaren belast met interne milieuzorg (in absolute aantallen)		
<i>Functie \ Jaar</i>	2007	2008
Verantwoordelijke of coördinator intern milieubeheer	70	70
Medewerkers van deze verantwoordelijke of coördinator	100	150

Tabel 5.2 – Aantal ambtenaren belast met interne milieuzorg (in voltijdse eenheden)		
<i>Functie \ Jaar</i>	2007	2008
Verantwoordelijke of coördinator intern milieubeheer	65	69
Medewerkers van deze verantwoordelijke of coördinator	11	53

b. Maatregelen

(1) Ecologische pijler Duurzame Ontwikkeling

(a) Het Ministerie van Defensie streeft naar de invoering van een milieuzorgsysteem van het ISO-type in overeenstemming met de aanbevelingen van het COMMITTEE ON SCIENCE FOR PEACE AND SECURITY (NAVO).

(b) Na de inplaatsstelling van het nodige personeel in de periode 2005–2007 werd in 2008 de nadruk gelegd op het uitvoeren van milieuanalyses gekoppeld aan een audit “conformiteit wetgeving” in en door de Milieu Technische Eenheden van de milieustructuur Defensie (bedrijfsinterne milieuzorg). Deze milieuanalyses moeten toelaten het milieubeleidsplan Defensie 2008–2012 te ondersteunen.

(c) Het milieubeleidsplan Defensie herneemt objectieven voor de deeldomeinen energie, water, afval, lucht, geluid, mobiliteit en ecomobiliteit, bodem, biodiversiteit, operationele activiteiten en sensibilisering en vorming. Defensie zal de problematiek van CO₂, afval, bodem en sensibilisering en vorming prioritair behandelen. Defensie zal periodiek de plannen en programma's bijsturen (management review) en toekomstige uitdagingen formuleren. Verschillende richtlijnen werden hiertoe opgesteld of aangepast.

(d) Alle actiepunten met een ecologisch gehalte die Defensie onderneemt in het kader van de uitvoering van de Federale Plannen DO zullen in het milieubeleidsplan 2008–2012 of in de milieuzorgprogramma's ad hoc opgenomen worden.

(2) Economische pijler Duurzame Ontwikkeling

(a) Door een interne herstructurering in 2007 werden de verantwoordelijkheden en bevoegdheden Duurzame Ontwikkeling en Leefmilieu overgeheveld van het departement Welzijn naar de Algemene Directie Material Resources. Deze herstructurering heeft als gevolg dat de investeringen en verwerving van de materiële en materialen beter getoetst zullen worden aan duurzaamheidscriteria en ecologische parameters en dit voor zover verenigbaar met de wet op de overheidsopdrachten (zie werkgroep binnen ICDO).

(b) Tevens werd bij Defensie in 2007 een projectofficier Environment in functie gesteld voor de begeleiding van milieugerelateerde projecten.

(3) Sociale pijler Duurzame Ontwikkeling

(a) De Algemene Directie Human Resources zal in dit kader acties ondernemen die echter uitsluitend bestemd zijn voor het eigen personeel.

(b) Mede door de specificiteit en haar opdrachten kan Defensie in dit kader internationaal en nationaal een bijdrage leveren; voorbeelden zijn conflicthantering, armoedebestrijding, hulp aan de natie, ...

(c) Op 8 december 2008 sloot Defensie, in aanwezigheid van minister Pieter De Crem, bilaterale samenwerkingsakkoorden af met de verschillende communautaire

en regionale actoren op de arbeid- en vormingsmarkt: Actiris en Bruxelles formation (Brussels Hoofdstedelijk Gewest), de VDAB (Vlaanderen), de FOREM (Wallonië) en ADG (Duitstalige Gemeenschap).

De akkoorden beogen de verbetering van de personeelsrekrutering van Defensie en de bevordering van de (her)intrede op de arbeidsmarkt van personeel dat Defensie verlaat. Verder staat synergie tussen de verschillende partijen vooraan: uitwisseling van lesgevers en leerlingen, terbeschikkingstelling van lokalen, gebruik van informatiekanalen voor de rekrutering... De akkoorden voorzien eveneens in een erkenning van de technische en beroepsopleidingen die Defensie verstrekt.

Cellen Duurzame Ontwikkeling

(1) Op 23 oktober 08 werd in uitvoering van de politieke oriëntatienota in onderling overleg tussen DGMR, DGHR en ACOS WB de functie Coördinator DO gecreëerd. Deze functie situeert zich op niveau ACOS WB. Voor elk van de drie pijlers van DO wordt een expert aangeduid. Voor de sociale pijler bevindt deze zich bij ACOS WB, voor de ecologische en economische pijler bij DGMR. Bij DGMR wordt deze taak uitgevoerd door MR-Mgt/R&Env.

(2) De coördinator DO zal de acties coördineren die Defensie dient te nemen in uitvoering van het Federale Plan duurzame Ontwikkeling in samenwerking met de experts en de verschillende point of contacts DO en deze ter goedkeuring voorleggen aan Chief Of Defense. (cfr Actieplannen). Verder verzorgt de coördinator de opvolgingstabellen (bewaking vooruitgang van de voor de beschouwde FOD/ministerie voorziene acties).

De expert voor de ecologische en economische pijler bevindt zich bij Algemene Directie Material Resources; deze functie wordt uitgevoerd door de dienst Environment (MR-Mgt/R&Env) voor de ecologische pijler, en door de aankoopdienst (MRMP) voor de economische pijler. De expertise voor het sociale luik wordt verzekerd door de coördinator DO bij ACOS WB met een contactpersoon bij DGHR.

(3) De Coördinator vertegenwoordigt in de plenaire zitting van de ICDO het departement Defensie, terwijl de Minister vertegenwoordigd wordt door zijn beleidscel

(4) Zolang de Coördinator DO binnen ACOS WB niet is in plaatsgesteld worden de hierboven beschreven taken door MR-Mgt/R&Env waargenomen.

Duurzame Ontwikkeling in Operaties.

a. Daar verscheidene parameters geregeld onderhevig zijn aan veranderingen (duur operatie, samenstelling van materiële en personele middelen) laten operaties slechts in beperkte mate toe acties te ondernemen in het kader van de duurzame ontwikkeling. De nadruk wordt momenteel gelegd op de ecologische pijler (met uitzondering van de CO²uitstoot).

b. Ecologische pijler

Binnen de context van de ecologische pijler worden volgende principes gehanteerd:

- (1) Maximaal respect voor de lokale wetgeving
- (2) Indien er geen lokale wetgeving voorhanden is of deze minder stringent is dan de eigen dienen Detachementscommandanten te handelen als goede huisvader en dit op basis van onze eigen wetgeving en internationale overeenkomsten. De NAVO heeft eveneens richtlijnen opgesteld om zorg voor het milieu in haar operaties te integreren: België gebruikt deze richtlijnen ook als basis voor niet-NAVO engagementen.
- (3) Bij elke operatie worden er specifieke richtlijnen milieu opgemaakt die als bijlage aan het Operatieorder worden gevoegd.
- (4) Tijdens de operatie voert de milieucoördinator van Defensie van de Cel Ops&Trg een milieurisico-inventarisatie en evaluatie ter plaatse uit om de Det Comd bij te staan.
- (5) Om bodemvervuiling te kunnen beheersen wenst Def een programma van systematische bodemanalyses bij het begin en het einde van een buitenlandse opdracht te introduceren. Doel hiervan is de begintoestand van de bodem op te meten evenals een eventueel door de Belgische aanwezigheid veroorzaakte vervuiling (immissie). Indien nodig kan dan de bodem door sanering in de oorspronkelijke toestand terug gebracht worden. Een tweede doel van de bodemanalyses voor en na de operaties is onterechte schadeclaims te vermijden door de mogelijkheid te hebben deze te weerleggen.
- (6) Voorts wordt er eveneens deelgenomen aan werkgroepen en fora met als doel de ecologische voetafdruk van een compound zo gering mogelijk te maken.

c. Economische pijler

In de mate van het mogelijke wordt er gewerkt met lokale entiteiten voor voedselbedeling, schoonmaak, tolken,... Dit steunt de lokale economie. Hierbij wordt echter niet nagegaan of de producten op een duurzame manier zijn geproduceerd.

d. Sociale pijler

In sommige gevallen worden CIMIC projecten opgezet. Meestal worden in de mate van het operationeel mogelijke de medische voorzieningen die aanwezig zijn bij de Belgische troepen ook ter beschikking gesteld van de lokale bevolking.

5. Bijzondere projecten

- a. Op 25 april 2008 is er een protocolakkoord tussen het ministerie van Defensie en de federale overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu afgesloten in het kader van de strijd tegen vervuiling van de Noordzee. Het protocol voorziet dat onbemande vliegtuigen van het type B-Hunter langdurige verkenningsvluchten uitvoeren

boven de Noordzee waarbij ze discreet foto's en filmopnames van grote zones maken. In totaal werden er ongeveer 70 uren gevlogen in 2008.

b. Op 24 november 2008 lanceerde Defensie een campagne om de daklozen door de koude winterdagen te helpen. Het initiatief, genaamd Operatie Winter, zal hulp bieden aan de minderbedeelden door officiële welzijnsorganisaties zoals OCMW's en Restos du Coeur met materiaal te steunen. In elke provincie stelde één militair kwartier zich ter beschikking voor eventuele opvang. Daarnaast werden door Defensie in alle provincies kledij en dekens uitgedeeld. De operatie tegen de kou zal in principe tot eind maart 2009 lopen.

Rapport van mevrouw L. Dayez, lid Vertegenwoordigster van de minister van Ambtenarenzaken

1. Inleiding

Duurzame ontwikkeling is al geruime tijd als concept geïntegreerd in de federale overheidsdiensten. Daarbij kunnen we denken aan de cellen duurzame ontwikkeling, duurzameontwikkelingseffectbeoordeling (DOEB), de omzendbrieven rond duurzaam aankoopbeleid, de dag van de duurzame ontwikkeling, de aandacht voor het concept in FEDRA, enzovoort. Aan die aspecten werkt ook de minister van Ambtenarenzaken en Overheidsbedrijven mee. De voorbeeldfunctie van de overheid voor een duurzame samenleving is beleidsmatig immers niet te verwaarlozen. Dat is ook tijdens de Lente van het Leefmilieu gebleken.

In de Federale Overheidsdienst (FOD) Personeel en Organisatie is er daarenboven een cel duurzame ontwikkeling actief. Dit rapport biedt ons de mogelijkheid deze cel te bedanken voor haar actieve inzet en in het bijzonder van haar coördinator, de heer Emmanuel Lerno

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

2.1. Opgvolgingstabel van de maatregelen van de federale plannen

De federale plannen inzake duurzame ontwikkeling 2000–2004 en 2004–2008 zijn plannen die door de vorige regeringen werden opgesteld. Beide plannen zijn op 1 januari 2009 onherroepelijk buiten werking getreden. 2008 was dan ook het laatste jaar waarin gestalte kon worden gegeven aan hun uitvoering. De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale plannen inzake duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar op de volgende Internetlink: <http://www.icdo.be/NL/opvolging>.

Binnen een geheel van een vierhonderdtal planmaatregelen zijn er amper zeven maatregelen, namelijk vijf rond ambtenarenzaken en twee rond overheidsbedrijven, waarvan de uitvoering aan de Minister is toegewezen. Over deze zeven maatregelen wordt er in de databank gerapporteerd. Daarnaast zijn er nog eenentwintig maatregelen met een algemeen karakter die meestal alle overheidsdiensten aangaan en derhalve ook de FOD Personeel en Organisatie betreffen. Waar relevant, werd de nodige informatie in de databank ingevoegd.

2.2. Lijst van internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling en stand van zaken met betrekking tot hun uitvoering

Het overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de voormelde online gegevensbank. Zoals gebruikelijk is deze oefening voor de bevoegdheden ambtenarenzaken en overheidsbedrijven beperkt.

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de

ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

In de FOD Personeel en Organisatie vonden er een “duurzaam ontbijt” en een “groene wandeling” plaats. Verder konden alle federale ambtenaren via FED+ (www.fedplus.be) een korting van 4 EUR genieten op het toegangsticket voor de tentoonstelling “Dit is onze Aarde!” Deze tentoonstelling loopt trouwens nog tot 26 april 2009 in Tour & Taxis.

4. Andere activiteiten van de strategische cel of een FOD

4.1. Beleidscellen

4.1.1. Beleidscel Ambtenarenzaken

In het kader van het consultatieproces “Lente van het Leefmilieu” werd er ruimschoots aandacht besteed aan de voorbeeldfunctie van de overheid inzake duurzame ontwikkeling en de bescherming van het leefmilieu. Het betrof onder meer duurzame mobiliteit, telewerk, duurzame overheidsopdrachten, enzovoort. De Ministers die bij dit proces betrokken waren, sloten dit proces af met een lijst van politieke engagementen. In 2009 zal de Minister van Ambtenarenzaken deze engagementen omzetten in beleidsmaatregelen.

4.1.2. Beleidscel Overheidsbedrijven

In 2008 werden er nieuwe beheerscontracten afgesloten tussen de federale overheid en de spoorwegmaatschappijen, namelijk de NMBS-Holding, de NMBS en Infrabel. In deze contracten is er aandacht besteed aan duurzame mobiliteit en bescherming van het leefmilieu. De verschillende beheerscontracten werden gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 3 juli 2008.

Specifiek betreft het:

- inzake duurzame mobiliteit: toegankelijkheid en intermodaliteit van het goederen- en personenvervoer waarbij aandacht besteed werd aan het uitbreiden van het aantal fietsenstallingen en aan het oprichten van een groot aantal fietspunten;
- inzake leefmilieu en duurzame ontwikkeling:
  - o de redactie van een milieubeleidsplan;
  - o de beperking van het energieverbruik met 7,5% tegen 2012 en met 20% tegen 2020 en dit telkens in vergelijking met 2005,
  - o de vermindering van de CO₂-uitstoot,
  - o de opwekking van energie uit alternatieve bronnen,
  - o de beperking van lawaai en trillingen,
  - o de bodemzorg,
  - o het respect voor natuur en landschappen,
  - o het afvalbeheer.

In het beheerscontract met de NMBS-Holding is er tevens in voorzien dat de holding voor de NMBS-groep jaarlijks een milieurapport uitbrengt.

4.2. FOD Personeel en Organisatie

De FOD Personeel en Organisatie werkte mee aan de activiteiten in het kader van ICDO, inzonderheid rond duurzame overheidsopdrachten, en de Lente van het Leefmilieu.

**Rapport van mevrouw E. Van Gelder, lid
Vertegenwoordigster van de minister van Ondernemen en Vereenvoudigen**

1. Inleiding

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opmvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO1	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO2	Totaal aantal geëncodeerde maatregelen	% geëncodeerde maatregelen FPDO1	% geëncodeerde maatregelen FPDO2	% totaal aantal geëncodeerde maatregelen
Economie	16	15	31	0	9	9	0,00%	60,00%	29,03%
FOD Economie	4	17	21	0	3	3	0,00%	17,65%	14,29%
FOD Informatie- en communicatie-technologie	4	17	21	0	0	0	0,00%	0,00%	0,00%
Totaal	24	49	73	0	12	12	0,00%	24,49%	16,44%

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

**Rapport van de heer E. Dimmock, lid
Vertegenwoordiger van de minister van Migratie- en Asielbeleid**

1. Inleiding

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

Rapport van de heer M. Roman, lid Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Mobiliteit

1. Inleiding

In de editie 2008 van dit rapport wordt niet alleen over de uitvoering van de federale plannen voor duurzame ontwikkeling verslag uitgebracht, maar ook over allerlei activiteiten en projecten die bedoeld zijn om de opdracht van openbare dienst van de FOD Mobiliteit en Vervoer alsmaar beter te vervullen. Die opdracht bestaat in de realisatie van activiteiten rond vervoer en in het streven naar een mobiliteit waarbij rekening wordt gehouden met de zorg voor economische ontwikkeling die de bedrijven en de maatschappij ten goede komt, alsook met de grote uitdagingen op sociaal en milieugebied. Het vertaalt zich in de verbintenissen die de FOD Mobiliteit en Vervoer met name tegenover de transportsector is aangegaan om:

- het overleg met de sector over Europese tekstontwerpen te organiseren, opdat de Belgische standpunten rechtstreeks op het standpunt van de betrokken sector geënt zijn;
- het overleg over ontwerpen van nationale wetten en reglementen of ontwerpen tot wijziging ervan te versterken;
- bij het opstellen en moderniseren van wet- en regelgevende teksten voortdurend naar vereenvoudiging, meer rechtszekerheid en duidelijkheid te streven;
- voornoemde sector op de hoogte te brengen van alle nieuwe wet- en regelgeving in het nationale of internationale vervoersrecht voordat ze van kracht wordt.

De medewerking van de FOD M&V aan de werkzaamheden van de ICDO voldoet aldus aan de doelstellingen van coördinatie van het federale beleid betreffende duurzame ontwikkeling. Het Lid dat de Staatssecretaris voor Mobiliteit vertegenwoordigt, heeft de nauwe samenwerking van de administratie en de experts van de POD Duurzame Ontwikkeling altijd op prijs gesteld. De verschillende medewerkers op de verschillende niveaus worden bedankt voor de geleverde inspanningen bij de uitvoering van de werkzaamheden in 2008.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Bij de uitvoering van de maatregelen in de federale plannen voor duurzame ontwikkeling doen er zich vaak allerlei problemen voor, ten minste voor sommige aanbevelingen. Van jaar tot jaar konden die zogenaamde resterende maatregelen niet worden geprogrammeerd of uitgevoerd, bij gebrek aan beschikbare middelen of wegens praktische moeilijkheden, of nog omdat voor sommige maatregelen onderhandelingen tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus noodzakelijk zijn. Ten slotte zijn andere maatregelen afhankelijk van onderhandelingen op Europees en internationaal niveau.

Aangelegenheden waar meerdere FOD's bij betrokken moeten worden, vergen overigens meer coördinatie, bij voorkeur onder impuls van de ICDO.

De voortgangscntrole voor alle aanbevelingen in de federale plannen via de registratie van de gegevens in eenzelfde gegevensbank is een positieve ontwikkeling, ook al brengt dit een niet onaanzienlijk werk met zich mee.

Opvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Statistieken voor de registratie van mobiliteitsgegevens in de gegevensbank van de ICDO

a) Maatregelen van mobiliteit toegewezen aan FOD Mobiliteit & Vervoer en soortgelijke maatregelen

Toewijzing	Aantal maatregel en FPDO1	Aantal maatregel en FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal geëncod e-erde maatregelen PFDO1	Aantal geëncod e-erde maatregelen PFDO2	Totaal aantal geëncod e-erde maatregelen	% geëncod e-erde maatregelen FPDO1	% geëncod e-erde maatregelen FPDO2	% totaal aantal geëncod e-erde maatregelen
M&V	19	49	68	19	46	65	100,00%	93,88%	28,57%
FOD M&V + andere	4	17	21	1	5	6	25,00%	29,41%	79,78%
Mariene milieu	4	12	16	4	11	15	100,00%	91,67%	93,75%
TOTAAL	27	78	105	24	62	86	88,89%	79,49%	81,90%

b) Systematische aanwijzen voor de mobiliteitsmaatregelen

Uitvoering ⁵				4	25	29	20,00%	49,02%	40,85%
Beslissing ⁶				0	4	4	0,00%	7,84%	5,63%
Vorbereiding ⁷				5	10	15	25,00%	19,61%	21,13%
Monitoring ⁸				3	1	4	15,00%	1,96%	5,63%
Zonder gevolg ⁹				8	11	19	40,00%	21,57%	26,76%
Totaal	23	66	89	20	51	71	91,30%	100,00%	100,0%

5 Uitgevoerde maatregelen: maatregelen die hebben geleid tot het opstellen van regelgevende teksten (wet, koninklijk besluit, ministerieel besluit of andere initiatieven).

6 Beslissing: actie waarbij een keuze gemaakt is om een oplossing te zoeken voor een probleem.

7 Maatregel in voorbereiding: maatregel in de opstellingsfase teneinde te worden vertaald in regelgevende teksten (voorontwerp of ontwerp van wet of van koninklijk besluit...)

8 Maatregel onder monitoring: maatregel die inhoudelijk onder toezicht staat of wordt gevolgd.

9 Maatregelen of aanbevelingen zonder gevolg: maatregelen waarvoor er een beslissing is geweest er geen gevolg aan te geven (beslissing tot afvoering) om voor de hand liggende redenen.

Uit bovenstaande tabel "registratie van gegevens in de gegevensbank van de ICDO" blijkt dat 86,96 % van de maatregelen in het FPDO-1 (of 20 van de 23) momenteel gecodeerd zijn, tegen 77,27% van de maatregelen in het FPDO-2 (of 51 van de 66).

Bij die maatregelen zijn 49,02% van de maatregelen in het FPDO-2 (of 25 van de 51 maatregelen) ten uitvoer gebracht, terwijl slechts 20% van de maatregelen in het FPDO-1 (of 4 op de 20) zijn uitgevoerd.

Voor de twee federale plannen voor duurzame ontwikkeling samen werd 40,85% van de aanbevelingen rond mobiliteit vertaald in regelgevende teksten, of 29 van de 71 maatregelen (Uitvoering), tegen 26,76% afgevoerde maatregelen zonder gevolg, of 19 maatregelen. In totaal worden 15 gecodeerde maatregelen, of 21,13%, momenteel uitgevoerd (Voorbereiding), terwijl vergelijkbare verhoudingen gelden voor maatregelen waarvoor respectievelijk naar een oplossing wordt gezocht (Beslissing: 5,63%) en maatregelen in de follow upfase (Monitoring: 5,63%).

Negentien maatregelen, of 26,76% werd niet voortgezet of stopgezet. Onder hen zijn er in het bijzonder die waarvan de uitvoering voldoet aan de moeilijkheden.

Bij de zonder gevolg gebleven of afgevoerde maatregelen zijn er onder meer maatregelen waarvoor er moeilijkheden rijzen bij de uitvoering. Andere maatregelen in het FPDO-1 zoals die in het FPDO-2 die aan de FOD Mobiliteit en Vervoer zijn toegewezen, vallen veeleer onder de specifieke bevoegdheden van andere diensten zoals de FOD Financiën (aanbevelingen in FPDO-1 en FPDO-2 rond fiscaliteit), de POD Wetenschapsbeleid (O&O-maatregelen) of andere bevoegdheidsniveaus zoals de gewesten en de gemeenschappen (wonen en ruimtelijke ordening).

Voorts duurt het jaren voordat tal van maatregelen, zoals de realisatie van het GEN, de onderhandelingen op Europees en internationaal niveau ... tot een resultaat leiden. Ze zullen integraal deel blijven uitmaken van actieplannen voor duurzame ontwikkeling die de Cel Duurzame Ontwikkeling jaarlijks dient te realiseren.

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De vierde editie van de dag van de duurzame ontwikkeling vond plaats van 13 tot 17 oktober 2008 in de federale administraties. Het gekozen thema was – De aarde en de huisvesting. Meerdere ludieke en informatieve activiteiten werden georganiseerd om de ambtenaren van de verschillende openbare diensten te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling. U vindt een overzicht van al deze activiteiten op <http://www.dagduurzameontwikkeling.be/nl/>

Met het behalen van de EMAS-certificering op 23/07/2007 door de FOD Mobiliteit en Vervoer zet de Cel DO verscheidene bewustmakingsacties op touw die gericht zijn tot het personeel van het City Atrium en het publiek. Het is de bedoeling hen voldoende te informeren over de doeleinden van de ondernomen acties, hen in te schakelen om vooruitgang te boeken en het personeel op brede schaal warm te maken voor goede praktijken inzake milieubeheer en voor de integratie van milieuaspecten in de opdrachten van de FOD.

Door haar transversale werking maakt de Cel DO alle bestuursniveaus warm via verspreiding van de actieplannen met de maatregelen waaraan uitvoering moet worden gegeven in het kader van de werking van de FOD. Het actieplan duurzame ontwikkeling maakt de follow-up van de aanbevelingen van de federale plannen voor DO mogelijk, alsook van alle andere initiatieven die worden opgezet ter bevordering van de beginselen van duurzame ontwikkeling in de uitvoering van het mobiliteitsbeleid van de FOD.

Het EMAS-actieplan bestaat uit meerdere onderdelen, die nader ingaan op respectievelijk het milieubeheer van het gebouw, de integratie van milieuaspecten in de opdrachten van de directoraten-generaal, het interne communicatieplan en het opleidingsplan.

De bewustmakingsactiviteiten worden ondersteund door de dienst Communicatie van de FOD, die gebruik maakt van verschillende communicatiemiddelen en dragers. De interne nieuwsbrief FORUMobilit wordt maandelijks onder heel het personeel verspreid om te berichten over de actualiteit in de verschillende directoraten-generaal en diensten. Het algemeen nieuws over het interne beheer van de FOD en meer bepaald voor zijn vestiging City Atrium, wordt hierin uitgebreid toegelicht en dat in het heden van de EMAS certificatie die bekomen werd voor de hoofdzetel gevestigd in het City Atrium, vooruitgangstraat 56 te 1210 Brussel.

De Week van de Duurzame Ontwikkeling, die van 13 tot 17/10/2008 werd georganiseerd, gaf het startsein tot een resem bewustmakingsactiviteiten. Zo werd over duurzame mobiliteit gedebatteerd onder voorzitterschap van de voorzitter van het Directiecomité, werd de documentaire "The Eleventh Hour" geprojecteerd en werden "duurzame ontbijten" genuttigd.

De bewustmaking binnen de FOD M&V gebeurt ook via geharmoniseerde en gecoördineerde e-mailberichten van verschillende diensten in de vorm van "targets" en via het intranet van de FOD.

4. Andere activiteiten van de strategische cel of een FOD

a. Activiteiten van de Beleidscel

De chauffeurs van de Beleidscel werd gevraagd om zuinig te rijden. Met het oog daarop zullen zij in de loop van 2009 een cursus volgen.

Voor hun beroepsverplaatsingen maken de leden van de Beleidscel zo veel mogelijk gebruik van het openbaar vervoer.

Instructies werden gegeven om te bezuinigen op papier (dubbelzijdige copies) en energie (licht uit, verwarming lager).

b. Activiteiten van de Cel Duurzame Ontwikkeling

De Cel DO is viermaal bijeengekomen, op 18/02, 21/05, 17/10 en 10/12/2008, maar haar leden zijn ook buiten die vergaderingen actief gebleven om de activiteiten te organiseren en de uitvoering van de genomen beslissingen te volgen.

De meeste acties in het actieplan DO 2008 zijn uitgevoerd, behalve die rond het GEN-project in de uitvoeringsfase, rond de samenwerkingsakkoorden met de gewesten en de internationale onderhandelingen, en rond de besprekingen op politiek vlak.

Bij het DGVL zijn, naast milieumaatregelen, verbintenissen tot een betere kwaliteit van de dienstverlening en een betere toegankelijkheid van de spoorweginfrastructuur opgenomen in de beheerscontracten 2008-2012.

De Cel DO heeft ook het ontwerp van Federaal Plan voor DO-III (2009-2012) meehelpen uitwerken. Wat betreft het Plan voor de integratie van de biodiversiteit in 4 federale sleutelsectoren (economie, ontwikkelingssamenwerking, wetenschaps-beleid en vervoer), als bepaald bij actie 18 van het FPDO-II, heeft een binnen de directie Mobiliteit aangestuurde werkgroep fichevoorstellen met een aantal concrete acties voorbereid, bewustmakingacties in overleg met andere FOD's inbegrepen. In dat verband wordt omwille van de zorg om bescherming van de soorten en om inperking van invasieve uitheemse soorten gewerkt aan voorstellen wat het vervoer per spoor en het maritiem vervoer betreft.

5. Bijzondere projecten

a. Diagnostiek van het woon-werkverkeer

Ter herinnering: de diagnostiek wordt geregeld bij de bepalingen van de programmawet van 08/04/2003, die wordt aangevuld bij de programmawet van 31/12/2003 en vastgesteld bij de KB's van 16/05/2003 en 25/10/2004 en het MB van 29/10/2004 met betrekking tot de inzameling van inlichtingen betreffende het woon-werkverkeer van werknemers. Een eerste diagnostiek, uitgevoerd op 30/06/2005, kwam aan bod in een rapport dat op brede schaal bij de bedrijven, de Nationale Arbeidsraad en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven werd verspreid door de FOD Mobiliteit en Vervoer.

De tweede diagnostiek is van start gegaan op 30/06/2008. Zoals bij de eerste inventarisatie werd de werkgevers, bedrijven en overheidsinstellingen die tussen 1/7/2007 en 30/6/2008 (4 kwartalen) gemiddeld meer dan 100 werknemers in dienst hadden, gevraagd een diagnostiek, in de vorm van een enquête, op te stellen voor elk van hun vestigingseenheden met gemiddeld minstens 30 werknemers, en voor de hoofdvestigingseenheid (ongeacht het aantal werknemers). De enquête betreft alle instellingen zowel van de privésector als van de openbare sector (FOD's, gewesten, provincies, gemeenten, scholen, OCMW's, politiezones, ...) voor de mobiliteitsgegevens binnen de onderneming of de instantie met betrekking tot

de toestand per 30 juni 2008. De diagnostiekgegevens moeten uiterlijk op 30/04/2009 binnen zijn.

De FOD Mobiliteit en Vervoer heeft daarom de bedrijven en instanties gewezen op verscheidene belangrijke aspecten voor een goed verloop van deze tweede diagnostiek. De enquête is immers een uitstekende gelegenheid om binnen de onderneming of instelling een debat tussen de sociale gesprekspartners te organiseren over de mobiliteitsproblemen en -oplossingen.

Het is dus van het grootste belang via de enquête adequate informatie te verstrekken op grond waarvan duidelijk kan worden geëvalueerd of er al dan niet een gestructureerd sociaal overleg over mobiliteit is gevolgd na de diagnostiek 2005, met eventueel de redenen waarom zo'n overleg er niet is gekomen, en kan worden geëvalueerd of er al dan niet concrete maatregelen inzake mobiliteit werden aangenomen na dat overleg.

In het enquêteformulier wordt ook gevraagd in elk geval melding te maken van maatregelen die al daadwerkelijk zijn genomen om op het terrein de mobiliteit van de werknemers in het kader van hun woon-werkverkeer te verbeteren. Met het oog daarop zal een onderscheid worden gemaakt tussen de redenen waarom sommige maatregelen geheel of gedeeltelijk zijn mislukt en de redenen waarom andere maatregelen zijn gelukt en kunnen worden beschouwd als goede praktijken die tot voorbeeld kunnen dienen voor identieke of soortgelijke oplossingen in andere bedrijven.

b. Nationaal mobiliteitsonderzoek BELDAM

De FOD Mobiliteit en Vervoer heeft een protocolakkord getekend met de FOD wetenschapsbeleid met het oog op de lancering van een nationaal mobiliteitsonderzoek BELDAM genoemd. Deze heeft tot doel om enerzijds de vertraging van de tellingen te compenseren en anderzijds het MOBEL onderzoek van 1999 over de mobiliteit van de Belgen terug te starten.

De studie die loopt tot 2011 met hetzelfde thema als de MOBEL enquête zal ertoe bijdragen om eventuele evoluties in de houding van de Belgen qua verplaatsingen naar voren te schuiven.

c. Het milieubeheersysteem EMAS

Een van de verwezenlijkingen van de FOD Mobiliteit en Vervoer in het kader van het milieubeheer is de uitvoering van het EMAS-project op basis van de in 2007 behaalde certificering. Hoewel de FOD nog altijd vooruitgang moet boeken, kan het project toch bogen op punten die tot tevredenheid stemmen, zoals de daling van het papierverbruik, de positieve ontwikkeling bij aankopen van duurzame benodigdheden, zowat 15% minder brandstofverbruik dankzij de vernieuwing van het wagenpark van de FOD en de daling met 3000 kg CO₂ in het kader van het woon-werkverkeer.

**Rapport van mevrouw C. Verbyst, lid
Vertegenwoordigster van de staatssecretaris voor de Coördinatie van de Fraudebestrijding**

Mevrouw C. Verbyst sluit zich aan bij het rapport ingediend door Mevrouw D. Dujardin, lid, vertegenwoordigster van de Eerste Minister en de heer S. Vaneycken, lid, vertegenwoordiger van de Minister van Justitie.

**Rapport van de heer R. Volders, lid
Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Financiën**

De heer R. Volders sluit zich aan bij het rapport ingediend door de heer J.-M. Galand, lid, vertegenwoordiger van de Minister van Financiën.

**Rapport van de heer F. Roux, lid
Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Buitenlandse Zaken, belast met de Voorbereiding van het Europese Voorzitterschap**

De heer F. Roux sluit zich aan bij het rapport ingediend door de heer F. Borginon, lid, vertegenwoordiger van de Minister van Buitenlandse.

**Rapport van de heer B. Lefebvre, lid
Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Personen met een handicap**

1. Inleiding

De heer B. Lefebvre sluit zich aan bij het rapport ingediend door de heer P. Du Ville, lid, vertegenwoordiger van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opmvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregel en FPDO1	Aantal maatregel en FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO1	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO2	Totaal aantal geëncodeerde maatregelen	% geëncodeerde maatregelen FPDO1	% geëncodeerde maatregelen FPDO2	% totaal aantal geëncodeerde maatregelen
Personen met een handicap		2	2		2	2		100,00%	100,00%

Rapport van de heer P. Onclinx, lid Vertegenwoordiger van de staatssecretaris voor Begroting en Gezinsbeleid

De heer P. Onclinx sluit zich aan bij de rapporten ingediend door Mevrouw D. Dujardin, lid Vertegenwoordigster van de Eerste Minister, de heer N. De Coster, lid, Vertegenwoordiger van de Minister van Werk en Gelijke Kansen en de heer S. Vaneycken, lid, Vertegenwoordiger van de Minister van Justitie, en dankt Mevrouw Denduyver (FOD Budget en Beheerscontrole) voor de verwezenlijking van dit rapport.

1. Inleiding

De actie van de Staatssecretaris voor Begroting heeft als doel de begrotingsmiddelen vrij te maken die nodig zijn voor het overheidsoptreden, waaronder de uitvoering van het duurzaam ontwikkelingsbeleid in haar verschillende componenten, en terzelfdertijd de levensvatbaarheid op termijn van de overheidsfinanciën en ditzelfde overheidsbeleid te verzekeren. De vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Begroting verdedigt deze doelstellingen in de verschillende werkgroepen, onder andere in de werkgroep beleidscoördinatie, waarvan hij deel uitmaakt.

Binnen de FOD Budget & Beheerscontrole bestaat de cel Duurzame Ontwikkeling uit één persoon: Rika Denduyver (rika.denduyver@budget.fed.be, tel: 02/212.39.20)

In 2008 werd een bijkomende dienstwagen besteld. Die wagen beantwoordt aan de EURO 4-norm zodat nu drie van de vier dienstwagens aan de norm voldoen.

Het aangekochte papier wordt volgens de EMAS-normering geproduceerd.

Het afval wordt zo goed als mogelijk volgens de richtlijnen terzake van Brussel Net gesorteerd. (papier, PMD, inktpatronen, batterijen en restafval)

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opmengingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO1	Aantal geëncodeerde maatregelen PFDO2	Totaal aantal geëncodeerde maatregelen	% geëncodeerde maatregelen FPDO1	% geëncodeerde maatregelen FPDO2	% totaal aantal geëncodeerde maatregelen
FOD Budget en Beheerscontrole	4	15	19	4	12	16	100,00 %	80,00%	84,21%

Lijst van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling en stand van zaken van de bijbehorende uitvoering

Dit overzicht van internationale verbintenissen en de stand van uitvoering worden elk jaar geactualiseerd in de onlinegegevensbank <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

3. Sensibilisering

De FOD is lid van de werkgroep DOEB.

Alle printers worden standaard voor recto-verso kopiëren ingesteld.

Om personeelsleden in contact te brengen met eerlijke handel, organiseren we op de dag van de duurzame ontwikkeling een ontbijt met fair trade-producten.

De aangekochte onderhoudsproducten dragen een eco-label.

Er wordt zoveel mogelijk drank uit het circuit van de eerlijke handel gekocht.

De FOD houdt allerhande acties om het EMAS-certificaat te behalen. Hierbij worden de personeelsleden gevraagd om:

- zo weinig mogelijk mails af te drukken;
- zo mogelijk kladpapier te gebruiken;
- lichten te doven bij het verlaten van de burelen;
- de computerschermen zo in te stellen dat ze na één minuut automatisch uitgeschakeld worden;
- de computers 's avonds uit te zetten;
- voor verplaatsingen zo veel mogelijk gebruik te maken van het openbaar vervoer.

De individuele printers worden niet langer vervangen en er wordt gestreefd naar één printer per bureau.

De beleidscel van de Staatssecretaris voor Begroting engageert zich eveneens om haar personeel bewust te maken van de eco-verantwoordelijke werkwijzes: het naleven van de door de Eerste Minister vastgestelde norm met betrekking tot de CO₂-uitstoot voor het wagenpark, maximaal gebruik van het openbaar vervoer, ecorijden, dranken afkomstig uit de eerlijke handel, enz.

**Rapport van mevrouw M. De Meyer, lid
Vertegenwoordigster van de staatssecretaris voor Armoedebestrijding**

1. Inleiding

Mevrouw M. De Meyer sluit zich aan bij het rapport ingediend door mevrouw D. Tabbara, lid, vertegenwoordigster van de Minister van Maatschappelijke Integratie, Pensioenen en Grote Steden.

2. Uitvoering van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

Opvolgingstabel van de maatregelen van de federale Plannen inzake duurzame ontwikkeling

De rapportage over de opvolging van de maatregelen uit de federale Plannen Duurzame ontwikkeling is in de online gegevensbank beschikbaar <http://www.icdo.be/NL/opvolging>

Toewijzing	Aantal maatregelen FPDO1	Aantal maatregelen FPDO2	Totaal aantal maatregelen	Aantal geëncordeerde maatregelen PFDO1	Aantal geëncordeerde maatregelen PFDO2	Totaal aantal geëncordeerde maatregelen	% geëncordeerde maatregelen FPDO1	% geëncordeerde maatregelen FPDO2	% totaal aantal geëncordeerde maatregelen
Armoedebestrijding		2	2		2	2		100,00 %	100,00 %

Secretariaat van de ICDO/POD DO,
Financietoren, 8e verdieping, Kruidtuinlaan 50, bus 8, 1000 Brussel

T: 02 524 88 53 | F: 02 524 88 70 | E-mail : contact@poddo.be

2009 – Verantwoordelijke uitgever : Hadelin de Beer de Laer, Voorzitter van de Programmatorische
federale overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling, Kruidtuinlaan 50, bus 8, 1000 Brussel

Wettelijk Depot: D/2009/11945/2

